

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

C. S. Schurzfleischii Epitomes Historicæ

Schurzfleisch, Konrad Samuel

Francofurti, 1683

C. S. S. Continuatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65514](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65514)

Er hoc tempus concilia-
 tis iterum animis præpoten-
 tium regum, qui Europam
 fere in partes trahunt, Bur-
 gundia inprimis & Belgium, finitimæ-
 que etiam Germanicæ ditionis provin-
 ciæ, recepta 1668. ex formula pactionis
 Aquisgranensis tranquillitate lætabantur.
 Cujus maturandæ multas & graves causas
 rex Christianissimus habuit, propterea
 quòd Angli Bataviq; pro Hispanorum de-
 fensione annitebantur. fœdusq; cum Sue-
 dis pacti, negotium hoc summa cum cu-
 ra studioque conficiebant. Quibus re-
 bus etsi ille graviter est offensus, tamen
 fœderatorum auctoritati postulatisque
 concessit, & ultionem quieti publicæ re-
 misit ad tempus, expectans occasionem,
 qua destinata exequeretur, & in auctores
 ejus fœderis, quod triplex dici cœptum
 est, reperto belli titulo vindicaret. Id
 quemadmodum acciderit, quibusq; con-
 siliis affecutus fuerit, referri attinet, ut
 unde initia causæque ejus belli ducendæ
 sint,

sint,

sint, sine difficultate intelligatur. Etenim Gallia rex Ludovicus XIV. haud æquo animo ferebat, se impediri, quo minus fructum caperet ejus juris, quod sibi connubii nomine in Brabantiam, ceterosque Belgii Hispanici principatus obvenisset: videbat autem Batavos securitatis suæ rationes ab Hispanorum fortuna minimè esse sejuncturos, ut qui & suaves præcipuè & socii fœderis sibi tam suspecti maximeque invisi fuissent. Itaque obicem hunc amovendum ratus, omnes vires studiumque eò impendit, ut regem Angliæ Carolum II. amplissimis muneribus, & multis eam ad rem oblatis conditionibus sibi conciliaret. Qui etsi principio his destinatis obnitebatur, & suspicioni etiam locum dabat adeò, ut per legatum exquireret, quorsum tot antique regis Christianissimi navales apparatus spectarent: tamen precibus promissisque victus, ejus consiliis conatibusque annuere tandem cœpit, recordatione superioris offensæ, & damni nuper in Tamesi accepti recentiori memoria acrius in vindictam stimulatus, & instaurandæ insuper propinquæ domus

com-

CONTINUATIO.

3

commodâ hac occasione usus. Ad hæc veteres, & tunc denuò excitatæ æmulationes controversiæque super commerciis coloniisque transmarinis, nec non super demissione apulstrium, piscationeque halecum, tanquam auctoramentis imperii maris jam dudum agitæ atque tunc renovatæ lites multum ad abalienandum Angli animum valuerunt: præsertim quòd speciosis rationibus à Colbertio hujus instituti causa in Angliam misso exaggerabantur. Inter hæc limes Rheni armis Lotharingicis hucusq; perturbatus, 1669. pacem recepit, Duxque Carolus auctoritati Cæsaris, & voluntati regis Galliæ reconciliationem concordiæ flagitantium cessit; qui Palatini fines hostilem in modum divexaverat, postquam se passus est adduci ad eligendas partes belli Wildfangici, cujus hæc origo fuit. Querebatur Johannes Philippus, Moguntix pariter & Wormatiæ Herbipolisque Antistes, sumere id sibi Carolum Ludovicum, Electorem Palatinum, ut ex præscripto cujusdam privilegii homines in suis accolarumq; Principum & imperii Ordinum regionibus

A 2

pro-

proprios faciat mancipetque: id vero magno cum suo damno conjunctum esse, & ad injuriam dirionis suæ finitimorumque pertinere. Simul allatæ sunt rationes, cur id ferre nequeat: siquidem nemo Principum committere debeat, ut jura certis territoriorum finibus descripta quovis modo oppugnentur, ac populi suis legibus parentes ejusmodi onere molestis que afficiantur, ut sibi justum debitumque tributum pendere ne possint. At reclamabat Palatinus, antiquis tabulis, & usu temporis memoriam excedentis, possessioneque nunquam interrupta fretus. Cujus causa quanquam justissima erat, tamen nimis fervidè acta plebisque videbatur, quod hoc ejusmodi negotium esset, unde graviores motus excitari potuissent, nisi Gallia & Suedia reges titulo sponsorum pacis Westphalicæ, ut qua restitutio omnium Palatinus Rhenani jurium sanciretur, commodum se interposuissent, & per legatos, qui arbitratorum partibus fungebantur, eam tam insignem magnique momenti contro-

ver
Pa
liq
ab
lia
gn
di
mi
acq
nee
se,
Cæ
nim
pro
tur
bile
Car
Rui
& d
pub
tio
per
mi
loq
citr
diti
ver
ce

versiam decidissent. Equidem docebat Palatinus, nil ab jure suo alienum, nec aliquid extra, nedum contra privilegium ab se quæri: sed jus à multis seculis familiaræ suæ attributum firmatumque propugnari: tum verò privilegium mancipandi homines, quod Wildfangiatum nominant, non ab se confectum, nec recens acquisitum, nec dolo malo impetratum, neque in ullius injuriam adhibitum fuisse, quippe quod vetustate & benignitate Cæsarum quasi robore se tueretur: etenim jam diu ante Wenceslaum illud proditum domique Palatinæ imperitum, ab eo usque tempore certum ac stabile permansisse, atque à Maximiliano I. Carolo V. Ferdinando I. Maximiliano II. Rudolfo II. Matthia, Ferdinando III. & denum à Leopoldo hodierno Cæsare publicis iterum tabulis rituque beneficia solenniter corroboratum, & quasi per manus à majoribus traditum, ac omni jure ad se delatum, & nomine tituloque privilegii retentum, secureque & citra periculum violandorum alienæ ditionis finium possessum fuisse.

Vix dum Germania, qua Rheno al-
luitur, discrimini erepta erat, cum aliud,
idque majoribus viribus ab rege Galliarum
coceptum, ac deinde Aquisgrani compo-
situm bellum conversioni rerum Lotha-
ringicarum prolusit, vicinisque ingen-
tem metum, neque eo minus periculum
Germanis attulit, Hispanos autem Bel-
gasque submonuit, uti maturè cogita-
rent, quid ex ruinis finitimi Ducis Bel-
gio Burgundiæque expectandum esset.
Utque series rerum justis intervallis di-
stincta, ordine temporis actorumque si-
bi respondeat, prius expeditionis in Bel-
gium Hispanicum susceptæ summa ca-
pita attingenda duxi, quam de commu-
tatione Lotharingiæ commentari inci-
piam. Atqui verò Christianissimus rex
omne causæ suæ præsidium in jure mori-
bus Brabantiæ introducto, quod devo-
lutionis dicitur, collocabat: idque eò
spectabat, ut Mariæ Theresiæ conjugii
suæ, tanquam natu maximæ Philippi IV.
regis filia, principatum Brabantiæ, &
plerasque alias Belgii Hispanici provin-
cias, velut lege nascendi debitas vindica-
ret.

car
ligi
qua
tin
ter
qua
exe
nul
put
que
set.
nis
bus
qua
lita
mù
fue
mo
me
tue
atq
laq
tia
gi,
nis
fed

caret. Verum Hispani obtendebant religionem pacti jurati, quo Maria, priusquam regi Galliarum nuberet, omni Brabantinæ successionis jure sese abdicasset. Præterea successionem istam iniquè peti, quæ cum rationi juris communis, tum exemplis domesticis planè aduersetur: nullum enim fœminis, maximè Principum stirpe natis, esse succedendi locum, quoad aliquis virilis sexus hæres superesset. Quin etiam de hoc jure devolutionis sic existimari oportere, ut Principibus libera ejus abrogandi facultas relinquatur, quippe qui id interdum pro utilitate reipublicæ mutaverint, ut minimum effectus ejus sublatus extinctusque fuerit. Et si vel maxime aliquid hujusmodi in Brabantia sancitum fuisset, tamen supremam de eo cognoscendi & statuendi potestatem fore penes Cæsarem atque imperium, in quorum fide clientelæque citra dubitationem esset Brabantia ille principatus. Inde ergo intelligi, non fuisse idoneas Gallicæ irruptionis causas, nec modò Hispanorum jus, sed etiam Germaniæ, à cujus beneficio &

tutela hic Principatus dependeat, autoritatem læsam esse. Mox aliud postulati Gallici caput erat, quòd Hispani contra pactum constitutæ dotis admisissent, quodque in mora ejus solvendæ fuissent, neque præstituto tempore fidem suam liberassent. Sed Hispani omnem doli suspicionem amoliti affirmabant, omni tempore locoque ad pecuniam nomine dotis solvendam paratos instructosque se fuisse, dummodo Galliarum rex tempestivè, & ut moris inter cultos Europæ populos, ac præcipuè cognatos vicinosque reges esset, rite solenniterque se interpellasset. Dehinc controversia armis disceptata est, cui finem attulit pax Aquisgranii conventa, ad quam accipiendam rex Galliarum non tam ratione aliqua, quàm metu fœderis triplicis est inductus. Dum hæc ibi agebantur, in Hungaria res Protestantium inclinatae sunt, dantibus id operam plerisque Episcopis, ut unâ lege religioneq; omnes continerentur. Quod Protestantibus innocentiam obtendentibus eo gravius accidit, quia sacra, & bona possessionesq; ecclesiasticæ multis

& va-

& v
addi
Leo
tria
do
isse,
num
Call
in at
ne a
jus r
dine
prop
proy
succ
Col
Pole
Tar
calat
& m
Casi
que
stris
que
pub
opit

& validis regum suorum diplomatis sibi
addictæ approbatæq; essent. Eò Cæsaris
Leopoldi opem invocabant, præfati pa-
triæ amorem, regi que fidem jurejuran-
do astrictam servasse, ac id semper studu-
isse, ut rerum novarum studium ab se alie-
nam esset. Apud Sarmatas Johannes
Casimirus ætate curisq; fractus agitatum
in animo abdicationis consilium non si-
ne admiratione querelaque procerum e-
jus regni effectum dedit, Gallis necessitu-
dine amicitiaque ad eò innexus, ut eum
prope facti pœniteret, postquam animo
providebat, alium, quàm ipse destinasset,
successorem designatum iri. Eo regnante
Cosacorum defectio opes potentiamque
Poloniæ vehementer debilitavit: hinc
Tartarorum irruptio secuta, magnam
calamitatem vastitatemque attulit, cujus
& molem & invidiam sustinuit Johannes
Casimirus, quippe ejus auctor impulsor-
que creditus, ut alieniores Ordinis eque-
stris animos in obsequium redigeret, vim-
que faceret libertati: sed istud crimen
publicâ epistolâ diluit, falsasque de se
opiniones refellit. Tum Lubomirskianis

motibus , quos ob evehendum in fasti-
gium regni ducem Enguianum Ludovica
Maria fovisse dicebatur , defunctus tan-
dem miseræ molestiarumque omnium
portum in Gallia , cujus commoda apud
suos consecratus fuerat , quæsit. Ejus in
locum suffragiis præcipue Ordinis eque-
stris promotus est Michael Korybutus
Viesnievicius, Princeps rerû fortuna qui-
dem tenui , at suarum rerum ita satagens,
ut procul omni prensatione supremum e-
jus regni magistratum iniret. Neq; sic ta-
men odia invidiamque effugere potuit,
quippe domi ab æmulis, foris à Turca la-
cessitus, quas res adversas magnâ vi animi
constantiaq; pertulit, & affinitatem Au-
striæ honori esse sibi duxit , atq; incertos
dubiosq; temporum suorum casus consi-
liis Andreae Olso wskii præmunitus lenivit
quodammodo ac superavit. Interim Ve-
neti suis accitisque ex Germania & Gallia
auxiliis obsidionem urbis Candiaë susti-
nebant , postquam triremibus in mare
missis Turcarum vires hæcenus distinue-
rant insulasq; Archipelagi deprædati fue-
rant. Sed quia Bellifortius infelici au-
dacia

da
mu
fen
gna
lis
gna
mu
nor
nib
præ
fessi
ret
gan
V
cum
ring
Ch
id a
ip
offe
ma
que
con
næ
nor
ben

dacia rem perdidit, & caso eo, Galli domum repetebant, odiaq; subinde inter defensores gliscebant, & valli atque propugnaculorum ruinæ spem animumque Italæ adimebant, & Germani etiam pugnantibus deserebantur, Veneti ad ultimum tam diuturno sumptuosoque bello non sufficiebant: deditio his conditionibus facta est, uti Respublica Veneta præsidio deducto, de regni Cretensis possessione decederet, & sibi duntaxat haberet insulas portusque Sudam, Spinam longam & Carabusam.

Vix Belgæ recuperatâ pace fruebantur, cum 1670. belli consilia in ducem Lotharingiæ convertuntur, quippe qui apud Christianissimum regem delatus, quasi id ageret, ut consilia in perniciem regni ipsius compararet, magnum ejus odium offensionemque incurrit. Cum enim firmandi ad Rhenum limitis, conducendique exercitus imperialis rationes atque consilia per legatum in Comitibus Ratisbonæ habitis exposuisset, tum ab rege id non aliter acceptum est, quàm si fidem beneficiarii Principis fefellisset. Verùm

ab alienati regis animi indicia, quorum
 causæ aliunde sumtæ ostendebantur, ita
 leviter movebant ducem, ut invadendæ
 regionis suæ periculum vix suspicione af-
 sequeretur. Præcipua capita, quæ in
 disceptationem veniebant, hæc fuerunt:
 nempe fœdus pacemque apud montes
 Pyrenæos initam violasse, neque condi-
 tionibus clientelæ Barrensis stetit:
 quin imò de damno Galliæ inferendo
 cum hostibus æmulisq; ejus consilium ce-
 pisse, regisque justa postulata respuisse:
 ad hæc ad disturbanda Mediomaticum
 vicinorumque dittonis Gallicæ populo-
 rum commercia operam studiumque at-
 tulisse, veteres item provinciæ suæ ter-
 minos movisse, & regis missionem co-
 hortium militarium flagitantis auctori-
 tati illusisse, atque alia multa præter &
 contra ejus voluntatem tentasse, rebus-
 que his concitandorum motuum occa-
 sionem captasse. E contrario Lotha-
 ringus omni studio & multis rationibus
 affirmabat, sese in fide semper & sanctè
 perstitisse, ac juris beneficiarii rationes,
 in quantum nomine ducatus Barrensis ad

reg
 vifi
 fec
 etic
 pra
 cio
 inv
 nor
 fere
 rem
 bev
 fet
 qua
 sup
 diu
 imp
 goti
 mor
 qua
 ne a
 sum
 pelle
 quo
 mitt
 ctar
 pace

regem pertinerent, diligenter custodivisse, nihilque adeò lædendi regis causa fecisse: eo minùs de proferendis jurisdictionis suæ finibus cogitasse, nec nisi præter meritum termini moti, commerciorumque & vect'galium imminutorum invidiam sese sustinere: militem quoque non ad maleficia injuriasque Galliæ inferendas conscripsisse, sed in eo regi morem gessisse, quippe qui per legatum Aubevillium eam in sententiam se adduxisset, uti aliquot cohortes compararet, quæ Moguntino Erphordiam obsessuro suppetias ferrent: hoc ut amorem studiumque demonstraret, potestate ab rege impetrata curavisse: itaque in hujus negotii suscepti parte nil contra pacem ad montes Pyrenæos firmatam admisisse: quanquam nec à vera ejus interpretatione abeat, si defensionis suæ causæ assumat, eò quòd sibi omni jure liceat, repellere vim regionesque suas tutari. Nam quod conventum esset de copiis ab se dimittendis, ad illud duntaxat tempus spectare, quo inter Gallos Hispanosque de pace restituenda agebatur. Demum

querebatur, non datum sibi fuisse spatium deliberandi, nedum satisfaciendi regis postulatis, ac transigendi de rebus mutuò controversis, quod tamen vel maximè justum atque æquum futurum fuisset, etiamsi aliquid præter officium & contra pactum fecisset. Sed quia rex occasionum gnarus, prævidebat expeditionem fore haud difficilem, & sciebat, majus bellum paraturo Lotharingiæ occupationem esse utilissimam, eò cum summo imperio misit Franciscum Crequium, qui eam totam subegit, Ducem ipsum in captivitatem redacturus, nisi arrepta opportunè fuga salvus ad Germanos evasisset. Cujus restitutio cum Cæsari atque Ordinibus imperii visa esset justissima, tum pro eo apud regem legatione publica & solenni, quam Godeliebio Vindischgræzio Comiti mandaverant, graviter intercesserunt: at totum hoc negotium, repulsâ mox latâ, irritum, majorisque offensæ initium fuit. Equidem judicabant, ad honorem existimationemque suam pertinere, uti dux ereptas regiones recuperaret, siquidem

dem illi tum propter Lotharingiam patrocini, tum propter Marchionatum Nomenium juris beneficiarii fructus constare deberet. Ubi autem contra evenit, quam sperabant, creditum est, istis rebus strui gradum potentiae in Belgium proferendae, Burgundiaeque universae in Imperium Gallicum redigendae.

Cum talis esset rerum Lotharingicarum facies, praecipue Hispanis periculum ante oculos versabatur, quod vires suas bello impares, diversaque Procerum studia reputarent, quando vel unius Johannis Austriae offensa illorum temporum statum immutare potuisset. Sed is solitudinem suam Saragothae praesentemque fortunam amore patriae constanter tulit, opportuneque tunc Johannes Dominicus Zuniga, Comes Monteregeus in Belgium ditionis Hispanicae missus, sollicita ac tempestiva malorum imminentium cogitatione suscepta, lapsas prope res fide vigilantiaque sua instauravit, & rumorem antehac de permutando cum Gallis Hispanico Belgio nuper vulgatum adventu suo inanem esse

com-

comprobavit, quippe non passuris Hispanis, ut hoc tali permutationis pacto fœderum clientelarumque Germanicarum fructus in posterum sibi eripiat. Eodem tempore rex Angliæ ob retinendam Belgii Hispanici pacem, operâ Guilielmi Templii diu expetitur fœderatæ defensionis negotium planè tandem confecit, ut periculum, quod Hispanis impendebat, conjunctis viribus anteverteretur: sed postquam Hispanorum rebus provisum videbatur, non eadem causa ratioque pro defendendis contra externam vim Batavis valuit, propterea quòd iis novæ subinde offensiones concitabantur, quibus non multo post grave luctuosumque bellum inter ipsos atque Anglos est accensum.

Major tunc rerum mutatio Hungaris impendebat, postquam aliquot istius regni Proceres in custodiam missi, atque perduellionis postulati sunt, eò quòd regi suo insidias struxissent, & voluntate consiliisque barbaris hostibus se conjungere studuissent, eamque in rem à Gremouvillio sollicitati, dissidiorum causas

qua-

quæſiviffent, atque patriam his molitionibus conturbatam in externum dominatum redigere conati fuiſſent. Quorum destinationum auctor Franciſcus Nadasdius habitus eſt, qui intercepto, quem preſabat, Hungariæ Palatinatu, offensus dicebat, jura privilegiaque ordinum peti, unde poſt magna rerum converſio eſt ſecuta.

In Dania Chriſtianus V. regnum pleno hæreditarioque jure ad ſe tranſmiſſum auſpicatus, immotus fuit contra partes, quæ illi fœdere triplici eligendæ à generalibus F. Belgii Ordinibus offerebantur: At Suedi, cum viderent firmioribus præſidiis ad pacem opus eſſe, fœderi, quo Belgii Weſtphaliæque tranquillitas propugnaretur, nomen dederunt, & altero poſt anno per legatum quoque in conventu Bilefeldienſi pronunciarunt, eam eſſe finitimæ Galliæ potentiam, ut hæc ſola Germanis pertimeſcenda eſſet. Sed procedente tempore hæc conſilia longè alium, ac fœderati ſibi perſuaſerant, exitum habuerunt. Polonia ad res ſibi propiores converſa,

co-

comiterque excepta Batavorum legatione, nullo fœdere teneri voluit, quòd regis dignitas peteretur Ordinum diffidiis, rei que publicæ securitas incurfionibus barbarorum convelleretur. Ac tunc quoque apud Moschos omnis quies tranquillitasque sublata erat, postquam Stephano Ratzino obscuri generis viro, & audaciâ ultioneque fraternæ necis incenso societas Cosacorum perduellium hanc sceleris exequendi viam patefecerat, ut universo illius gentis imperio exitium moliretur, & prope debellatis Caffano atque Astrachano regnis, ad invadendam Moscuam, caput rerum, magnis viribus copiisque auctus contenderet. Neque tunc extra discrimen fuit Africa, quam Taffielta quidam torrentis instar pervadebat, metumque pariter Barbariæ regulis atque Christianorum coloniis clientelisque incutiebat.

Propiùs Germaniam tangebatur restitutio Comitum Nassovii Saræpontani, quæ post longam acremque disceptationem decreto publico imperii ad exitum perducta est, ut majoribus malis, quæ oc-

cu-

cupatâ Lotharingia ingravescebant, præ-
 verteretur, comitatusque iste unâ cum
 castro Homburgensi vero ac pristino do-
 mino, ut jus fasque erat, redderetur.
 Id quoque tunc ad periculum suum per-
 tinere existimabant Belgæ, quòd Anti-
 stes Coloniensis vicinæ urbi, quæ jam à
 multis inde seculis libera sui que juris fu-
 it, novum opus nunciaret, quasi mu-
 nitiones molesque recens structas protu-
 lisset in suos fines: sed purgare se Co-
 lonia, & contra ea, quæ ex capite viola-
 tæ ditionis adferebantur, publicè obte-
 stari cœpit: neque urbis causam dese-
 ruit Cæsar, finitimique Belgæ huc spe-
 ctabant, ut quia ea urbs multarum re-
 rum, præcipuè mercaturæ utilitatibus
 conjuncta secum consociataque esset,
 præterea aditum ad suos fines pateface-
 ret, majori præsidio firmaretur: Quip-
 pe qui verebantur, ne Galliæ rex, qui ve-
 ctigalia, quæ nomine mercium Batava-
 rum pendebantur, intenderat, ac præter
 morem consuetudinemque superiorem
 vehementer oneraverat, bellum sibi con-
 flaret. Eo igitur rerum statu F. Bel-
 gæ

gæ securitatem urbis haud negligendam ducebant, & quanquam ex eo quoq; parari sibi invidiam sentiebant, tamen periculi avertendi causa pro ea urbe summopere annitebantur, & Rhenobercam quoque, repugnante licet acriterque reposcente Antistite, propter evidentem metum retinebant, ut si is forte, quod tum suspicabantur, partium Gallicarum futurus esset, ne aperire hosti venienti aditum, bellumque in viscera sua transferre posset. Haud minor ducum Guellicorum sollicitudo erat, quibus super antiquo patrocinii clientelaris jure, quod ratione Huxariæ, urbis ad Visurgim in diocæsi Corbejensi sitæ, quadringentis fere annis possederunt, lis movebatur: cujus compositio etsi quidem in annum sequentem est rejecta, tamen Duces submonuit, uti propter ancipites instantium temporum casus de Brunswiga, sine qua domi tutis esse non liceret, in ditionem postliminio redigenda cogitarent, quippe quæ non modo patrimonii sui principalis pars esset, sed etiam ad reducendam concordiam, redinte-

gran-

gran
dam
tur,
re
ring
urbe
may
sis e
catic
quar
tra e
cæ e
mi
non
inc
pide
Hif
sent
suor
ad t
pos
Rh
qui
fect
met
rati

grandasque vires suæ domus, & stabiliendam imprimis *Circuli*, quo continerentur, securitatem valeret.

1671. Verùm Gallix rex, ubi Lotharingiam redegerat in potestatem, omnes urbes arcesque ejus validis præsiidiis firmavit, deinde civibus incolisque universis edixit, uti omnis in posterum provocatio ad tribunal Metense fieret, nec alia, quam regis mandata reciperentur: si contra eveniret, proditæ violatæq; reipublicæ crimen esset. Postea expeditionem animi causa in Flandriam suscepit, cujus nomine ut in vicinorum suspensionem ne incideret, causam præ se tulit, quòd cupidus se incessisset videndi, quæ ex Belgio Hispanico in suam ditionem redacta essent, cum ut cognosceret de conditione suorum finium, tum ut curaret, si quid ad firmandos eos reperiri compararique posset. Eo consilio ad regem Angliæ Rhénique accolæ principes dimissi erant, qui indicarent, quamobrem ea profectio susciperetur: idque eò valuit, ut metum suspensionemq; amoveret, Fœderatosque Belgas incerta pacis expectatione-

tio-

tione suspensos relinqueret, quibus hoc
 grave sumptuosumque fore præsciebat.
 Etsi enim pacis hoc anno retinendæ fi-
 gnificatio ipsis data est, tamen commu-
 tationem regis voluntatis, conversio-
 nemque insequentium temporum facile
 multis indiciis præsentiebant. Neque
 ignorabat novus Belgii rector Montere-
 gius, quid ex ea re futurum esset, si regi
 Dunkerkam profecturo fortuna occasio-
 nem daret, ut ex destinationum successu
 negligentiaque sua animum sumeret. Sed
 sive id rex serio noluit, ne si pacem Aquis-
 granensem frangeret, Hispanorumque
 foederatos in se concitaret, sive expedi-
 tionis ludicrum hoc esse voluit, ut futu-
 rum grave memorabileque bellum ante
 significaret, sive opportunitatem in al-
 liud tempus differendam statuit, ut urbi-
 bus præfectorum animos ad se inclina-
 ret, fama ejus adventus non mediocriter
 finitimos commovit, maximeque sollici-
 tum habuit Monteregium, ad quem nun-
 cii de prodicione instructisque insidiis
 hinc inde afferebantur: augebant peri-
 culum Crequii cohortes, quum ex Lo-
 tha

thar
 nici
 tent
 Bata
 catio
 que
 dis
 mili
 auxi
 li pe
 nis-
 solli
 frin
 erat
 sed
 to a
 ad f
 viril
 id e
 tam
 da
 dun
 mis
 que
 bell
 apu

tharingia progressuræ, per Belgii Hispani-
 nici fines transitum postularent, quem
 tentare etiam posse videbantur. Apud
 Batavos æquè salutis suæ anxios suppli-
 cationes publicæ sunt indictæ, simul-
 que cœptum consilium de custodien-
 dis reipublicæ finibus, & præparandis
 militiæ rebus, accersendisque sociorum
 auxiliis, si rex in proposito inferendi bel-
 li perseveraret. Utque ratio defensio-
 nis expedita esset, non cessarunt Batavi
 sollicitare Anglum, ut foedus, quod ad in-
 fringendos hostis conatus aptissimum
 erat, non modo ratum porrò haberetur,
 sed etiam de integro conditionibus mul-
 tò arctioribus firmaretur, sociique ejus
 ad ferenda mutuò, si necesse esset, summis
 viribus auxilia obligarentur. Sed quia
 id ejusmodi videbatur Anglis, ut non
 tam ad sua, quàm ad Batavorum commo-
 da dirigeretur: præterea superiores, nec
 dum obliterated offensæ identidem ani-
 mis ipsorum occurrebant, & pacis quo-
 que ex parte sua securi esse poterant, & si
 bellum cuperent, majora ejus præmia
 apud Gallos ostendebantur, regnique il-
 lius,

lius, quod ad vicinorum fortunam permultum potest, superior curia non peræquè studebat Batavis, ac spes de ea fuerat, apertius sentire cœperunt, fœdus æquamq; amicitiam ejus gentis non diuturnam fore.

In Hungaria statutum est in eos exemplum, qui crimen in regem admissum primo excusando amoliri, deinde agnoscere deprecariq; cœperunt, in quorum numero erant aliqui illustri loco nati proceres, Franciscus Nadasdius, Petrus Zrínius, Franciscus Frangepanius, de quibus & socio ejusdem delicti Johanne Erasmo Tattenbachio sumtum est supplicium: bona partim fisco addicta, partim aliis attributa, nominatim dynastia Reinsteinensis devoluta ad Brandenburgicum, tanquam Antistitem Principemque Halberstadiensem, à quo antehac lege beneficiariâ pependit. Reliquæ clientelæ, quæ ditione Comitatus Blankenburgensis continentur, ad Duces Lunenburgicos veros antiquosque earum dominos redierunt: illæ verò possessiones, quæ ad patrimonium domus Austriæ perti-

ne-

nebant, eodem jure tituloque sunt à Leo-
 poldo repetiti. Idoneos auctores ha-
 beo, istius conspirationis initia Anno
 M DC LV. cœpta, inde sensim pau-
 latimque collegisse vires, præsertim ab
 Anno M DC LXII. quo fide concor-
 diaque maximè opus fuit ad reprimen-
 dos Turcas. Tùm quoque Rex Polo-
 niæ multis difficultatibus impedièbatur,
 quo minùs rempublicam discordiis bello-
 que fessam meliori loco collocaret, si-
 quidem pleraque Regni negotia tam dis-
 similiter tractabantur, ut conatibus
 consiliisque ejus de reducenda concordia
 recuperandisque Podoliæ finibus mini-
 mè eventus responderet. Etenim Do-
 roszenkus jam eò perfidiæ processerat;
 ut socios militiæ manipulorumque du-
 ctiores ad sacramentum Turcis dicen-
 dum impelleret, Tartarosque ad in-
 cursiones faciendas instigaret atque ut
 castra conjungerent, missis Con-
 stantinopolin nunciis sollicitaret. Quip-
 pe alienâ calamitate ferocior factus,
 consilium cæperat Polonici Imperii ex
 Podolia exterminandi, quod lenitate,

B quæ

quæ ad retinendos in officio Cosacos perapta erat, firmaripotuisse. Melius cecidit Moschis, quod Razinum, qui maximas turbas excitaverat, per insidias captum supplicio affecerunt, Regnaque Asiæ, de quibus supra tradidi, in fidem recepta, ditioni suæ rursus conjunxerunt. Atque ita tandem rapinarum, deprædationumque & cædium immanissimarum ibi finis est factus. Interim Germania futuri sollicita, de formulæ sanctionis perpetuæ consultabat, quod tamen ejusmodi est deprehensum, ut propter dissimilitudinem studiorum voluntatumque Principum confici non potuerit. Ex quo non levis timor subijt præsertim ubi proxima finitimaque spectabantur, nec amplius dubitari poterat, quin bellum pararetur Batavis, commerciis & libertate Regi Galliæ invidis, eoque majus periculum adituris, quòd in Germania hostes pariter & amicos habituri essent, unde non posset non imminere ingens malum. Namque inter eos & vicinos Episcopos tales quotidie æmulationes controversiarumque

que
con
Itaq
dæ c
ris,
con
pitu
erat
retu
nire
xarie
tran
quie
tati,
ctig
num
subl
lige
do l
ficu
ped
hibe
sunt
um
cola
sis,

que

que intercedebant, quæ nullam solidam
 constanteinque amicitiam patiebantur.
 Itaque periculi avertendi & pacis servan-
 dæ causa in Imperii, Saxonixque inferio-
 ris, quæ proxime à discrimine aberat,
 conventu sedulò deliberatum fuit: ca-
 pitum, de quibus tractabatur, summa hæc
 erat: uti communi securitati prospice-
 retur, militiæque ratio & modus defi-
 niretur: speciatiim ut controversia Hu-
 xariensis, quæ superiori compositione
 transigi non potuit, decideretur: tum
 quicquid libertatis legibus, tranquilli-
 tati, commodi que publicis, ærario, ve-
 ctigalibus, conficiendæ pecuniæ, rei
 nummariæ, constituendisque reipublicæ
 subsidiis profuturum esset, maturè di-
 ligenterque curaretur. Post in tractan-
 do Huxariensi negotio tot tantæque dif-
 ficultates ortæ sunt, ut arbitris ad id ex-
 pediendum delectis multæ molestiæ ex-
 hiberentur, quæ sic tandem Bilefeldii
 sunt finitæ, ut Luneburgicum præsidi-
 um de urbe decederet, civesque & in-
 colæ ejus gratiæ Antistitis Monasterien-
 sis, qui eo tempore illic Abbatis mu-

nus gerebat, permitterentur. Ceterum Brunsviga dedere se coacta, jam obsequens erat Principi suo, ad quem jure majorum, à quibus condita acquisitaq; erat, pertinebat, etsi procedente tempore multis immunitatibus privilegiisq; ornata efferre se & prope pro libera gerere, Ducumq; civile imperium auctoritatemq; negligere cœperat, adjuncta dissidiis superioribus, quibus Principes illius familiæ sæpe numero distrahebantur. Contra Lubeca ditionis suæ pagos, veteresque possessiones, & Hamburgum quoque libertatem suæ urbis juraque omnia, quibus à potestate Ducum Holsatiæ exempta esset, tabulis à Leopoldo Cæsare summissis tuebantur. Haud minor sollicitudo fuit X. civitatum Alsatiæ, quæ etsi ratione obsequii civilis nemini, præterquam Imperio, obnoxia sunt, tamen Regi Galliarum lege supremæ præfecturæ Hagenoënsis, pacto Monasteriensi, salvis tamen Imperii juribus, cessæ attributæque alligantur. Itaque ab iis Rex jusjurandum in ea verba conceptum exigit, ut inter eas, & ditioni Gallicæ subjectas urbes, parum

par
bitr
cert
qua
rent
Gra
goti
cum
resq
firm
dere
suba
liati
finit
supè
fatis
esse
maje
rà n
ter
con
ad
fatal
terq
giur
con

parum interesse videretur. Ea de causa arbitri utriusque partis voluntate constituti, certam formulam conscripserunt, juxta quam in posterum jurejurando adstringerentur. Verum quia ab Rege Robertus Gravelius cum pleno mandato ad id negotium perficiendum missus, nil modicum cupiebat, grave id Imperio accidit, resque hæc infecta mansit. Nam ita jam se firmaverat Rex, ut si juri suo non confideret, consilium à vi mutuari posset, subacta quippe Lotharingia, & conciliatis stipendio Helvetiis, contra Austriæ finitimorumque Principum metum satis superque munitus, quando aliâ viâ non satis Allatiæ suæ cautum provisumque esse existimabat. Cum verò hæcenus major Europæ pars inusitatos Regis terræ marique apparatus spectaret, tum inter spem metumque anceps, insignem conversionem hoc præcipuè anno, qui ad evertendas prope Batavorum res fatalis fuit, expectare videbatur. Præterquam enim quod fœderatum Belgium metu confusum dissensionibusque conturbatum fuerat, etiam Viennæ &

Ratisbonæ, in primis que Mantuæ Carpetanorum trepidatum est, cum belli Batavis indicti, & regis Angliæ in easdem partes tracti nuncius afferretur: propterea quod Batavi, quorum fortunæ rei que publicæ inclinatio cum Austriæ Germaniæque damno conjuncta erat, ad resistendum erant imparati numeroque copiarum impares, in quod periculum venerant partim culpâ aliquot Procerum, qui magis ad perniciem Austriaci, quàm curam belli defensionemque finium incumbabant, partim magistratuum populique, mutuis inter se diffidiis atque diffidentiâ, quæ imperiorum certè pestes sunt, nisi tempestivè evellantur ex animis penitusque deleantur. At externi hostes ex diversa causa bellum cœperant, nec perinde aliquid grave accidit regi Galliæ, ac recordatio fœderis *triplicis*, Batavorum operâ procurari, quod eo valuit, ut metu cogitationeque ejus rex prohiberetur, quo minùs labenti in finibus Belgicis Hispanorum potentiæ vim faceret, novamque calamitatem machinaretur.

Simul

Simul
reip
cupi
imm
temp
sibi
puor
tur,
niæq
plica
parat
posse
fiore
cepti
injust
cupe
diæ
catur
minu
diren
fortu
Bata
digni
post
fuit.
publ

Simul eum stimulabat ira erga popularis reipublicæ libertatem, quæ more Regum, cupientium Imperia addictiùs parentium, immodica ipsi visa est, præsertim ab eo tempore, quo utili ad pacem ratione id sibi sumsit, ut victorias viresque præcipuorum Europæ regnorum moderaretur, operamque daret, ut Galliæ Hispaniæq; rationes sic æqualiter confectæ explicatæq; essent, ut neutra ex alterius ruinis parare insignius robur magnitudinemque posset. Neque fuit leve odium quod erga florentia illius gentis commercia conceptum diu continuit, cui monopoliorum injustitia prætexebatur: adeo ut nil æquè cuperet, quàm ut institutâ apud suos Indiæ Orientalis societate, utilitates mercaturæ Batavorum iis in Regionibus diminuerentur, & quoquo modo impedirentur. Regi Angliæ iniquior Auriaci fortuna, quâ aditus ei ad præfecturam Batavam avitamque præfecturæ militaris dignitatem præcludebatur, non inter postremas belli inferendi rationes fuit. Injuriam, quæ ad Regem remque publicam spectabant, in hanc senten-

tiam expositæ erant: nempe id propositum esse Batavis, ut frangant debilitentque Anglorum opes, commerciisque & coloniis ipsorum vastitatem inferant: docere hoc tot damna, quæ in utraque India ab iis accepissent: tum colonos ex fœdere restituendos, non modo non in integrum restituisse, sed ne ad se quidem remisisse, & si frequenter etiam interpellati remiserint, eos duntaxat inopes & paucos rediisse: præterea adversus imperii maritimi jus majestatemque fecisse, quando superiori anno classarchi ipsorum Anglis poscentibus, ut more veteri vela demitterent, pertinaciter restitissent, Regisque antiquum jus & simul honorem labefactassent, quodque satisfactionis præstandæ admoniti, conditiones ab Rege latas neglexissent, pacificationemque Bredæ nuper initam violassent, cujus vindicem oporteret esse Regem, ut firma perpetuaque ejus atque Regni jura conservarentur. Ex adverso fœderati Belgii Ordines affirmabant, omnes satisfaciendi rationes sese inuros, cupereque, ut super eo negotio

æquis

æqu
tran
sit,
dun
dico
volu
non
mo
bea
Gal
icti
nem
com
fide
rela
mut
que
min
decl
san
fuor
cilia
cusa
que
rit,
opp

quis conditionibus quamprimùm
 transigatur: de damno, si quod illatum
 sit, spondere se paratos ad resarciendum fore: ablata sine mora impendioque reddituros: multa præter spem voluntatemque suam accidisse, quorum nomine purgare se possint, quæque ejusmodi sint, ut in posterum emendari debeant: Fœderis Parisiensis cum Rege Galliarum, & Bredani cum Rege Angliæ icti magnam semper apud se fuisse religionem, & credidisse, navigationem atque commercia felicissima mansura, si pari fide constantiaque pax servetur. Querelas de datis acceptisque damnis esse mutuas, & si quid contra fecerint plerique ditioni imperioque suo subiecti homines, injussu suo fecisse, semperque se declarasse hunc animum, quòd fœdera sanctè custodituri, & si quid etiam culpâ suorum factum fuisset, nihil sive reconciliationis, sive satisfactionis causa recusaturi essent. Verùm ea Regis utriusque indignatio fuit, ut parùm abfuerit, quin liber ille sui que juris populus opprimeretur: Galliarum Rex, præterquam

B 5 quòd

quòd maritimis Angliæ viribus auctus erat, tripartito quoque exercitu, quem accitis ex Italia, Helvetia, Anglia, Scotia Hiberniaque cohortibus, contractisque Germanorum auxiliis firmaverat, fœderatos Belgas petiit, ac uno mense Junio tota pæne eorum ditio est potitus. Jamque eo ventum erat, ut omnes prope rebus suis desperarent, quum captis Clivix urbibus atque arcibus, quibus fines earum regionum aperiuntur, occupatoque insulæ Batavorum aditu, & intercepto etiam propugnaculo Schenckiano, ex quo universi Belgii salus pendet, motisque in interiora castris, deditaque Nardena, Hollandiam intravisset. Ipsum caput provinciæ Amstelodamum confusâ multitudine discors, & proceribus subito metu percussis, diffidens sibi sententiisque pugnans, in extremum discrimen venit, regis, ut creditur, imperata facturum, si is quidem Ludovici Condæi dictis audiens, intermissâ Neomagi obfione, festinatis itineribus ad urbem contendisset, & occasione pariter timoreque Batavorum ad id inceptum perfici-

cien-

cien
prim
mel
pan
bus
host
neq
San
ctis
max
inte
colli
rent
serv
mel
si q
Mo
ad f
rass
ripa
cuff
mi
ille
nib
mu
ctis

ciendum tempestivè usus fuisset. Sed tunc primùm apparuit, opportunitate hac semel neglecta, omnem postea spem occupandæ Hollandiæ irritam fuisse, mirantibus etiamnum Batavis, quid fuerit, quòd hostis non haberet in consilio fortunam, neque occasione, cum posset, uteretur. Sanè autem Batavis, ad ultima tunc redactis ista Neomagensis obsidionis mora maximè fuit utilis, ut quasi fato quodam interposita videri posset, quâ ipsis daretur colligendi se spatium, ne imparati subigerentur, neve redigerentur in externam servitutem. Quod periculum cur pertimescerent, nulla equidem fuisset causa, si quemadmodum memorabili exemplo Modena, ita reliquæ in limite urbes sese ad sustinendum hostis impetum comparassent, & itinera, quibus Rheni Isalisque ripæ adeuntur, firmassent diligenterque custodivissent. Idque illic locorum eò minus difficultatis habet, quòd totus ille finitimarum urbium tractus fluminibus paludibusque clauditur, proximumque Belgium canalibus & cataractis, quibus aqua in subjectum agrum

exonerari potest, abundat, & castris propugnaculisque natura & opere firmis continetur. Neque sic tamen evitarunt insidias Gallorum, quippe qui per speciem auxilii contra Antistitem Monasteriensem, superioribus annis Regi Angliæ fœdere conjunctum missi, omnem ejus regionis faciem interioremque statum cognoverant, simul & exiguam urbium annonam, debile præsidium, inopiam reitormentariæ, omiffas propugnaculorum munitiones, neglectamque rei castrensis curationem exploraverant: multo minus eos clari potuit, quæ tribunorum militumque ingenia & deminutiones, quæque cohortium robora & vires essent: neque eos fugiebant procerum diffidia atque æmulationes, & grave Regis Angliæ vicinorumque Germaniæ Episcoporum in eam rempublicam odium, & plures ejusmodi difficultates, populo isti, siquidem externis auxiliis destitueretur, sine dubio, exitium allaturæ. Erat insuper æstatis ejus anni tanta siccitas, ut fluminum altitudini quoque officeret, tantaque

que fortunæ iniquitas, ut plerique, per quos rempublicam restitui defendique oportebat, sive largitionibus corrupti, sive repentino hostis adventu periculi- que magnitudine perterriti stationes de- fererent, turpique fugâ elaberentur. Nec inter Provincias conveniebat, quippe quòd aliquas earum hæc irru- ptio adeò perturbaverat, ut erga eos, qui cum magistratu erant, odio suspi- cioneque ductæ hostem venientem non coactæ reciperent, quem arcere aditu reprimereque potuissent. Multæ enim urbes priùs de deditioe egerunt, quàm oppugnarentur: Ultrajectum hosti nondum promotis in agrum castris, conditiones obtulit, exemplo cæteris urbibus rei publicæ pernicioso. Quæ dum ibi agebantur, Episcopus Mona- steriensis injurias causatus, impressio- nem fecit in Transisalaniam, castraque cum Coloniense, quineutrius partis stu- dium præ se tulerat, conjunxit. Utrique enim sperabant tali bello se receptu- ros, quæ Batavi jam dudum patrimonio suarum ecclesiarum erepta, ad illud us-

usque tempus malâ fide possedissent :
Quæ cujusmodi sint , quaque fortunâ
gesta fuerint , infra dicam. Hispani
interim cum pro honore Auriaci , tum
pro salute F. Belgii nitentur consiliis-
que experiebantur , non ignari , quàm
prope à periculo abfuturi essent , si Rex
nemine impediante illis Regionibus po-
tiretur , quibus occupatis , non posset
esse difficilis ad se aditus , nec arduum
negotium sese opprimendi. Ea ergò cu-
ra effectum est , ut quum non esset Ba-
tavis , unde se contra Gallorum incur-
siones tuerentur , auxiliis Hispanorum
summissis , ultimum , quod instabat , pe-
riculum declinarent. Alioquin Auria-
co in avitam dignitatem restituto , tur-
bidus rerum status auspiciatissimè est
emendatus , quanquam initiò non de-
erant , qui multas molestias ei exhibe-
rent , usque dum plenam de rebus belli-
cis statuendi potestatem nactus , amo-
rem patrociniūque libertatis effica-
cius demonstraret , & reparandæ popu-
larium fortunæ occasione promptius ute-
retur , sopitisque motibus & studiis ,
servan-

servandæ reipublicæ ducem auctorem-
 que providum se præberet. Atque tunc
 Angliæ rex, magnâ pecuniæ vi ingenti-
 busque promissis in partes Gallicas ad-
 ductus, ira odioque ita contra eam rem-
 publicam exarserat, ut simul ulciscen-
 di superiores clades, & constituendi ma-
 ris imperii occasionem sumeret, naviga-
 tionisque ad commoda sua dirigendæ po-
 testatem, commerciorumque arbitrium
 destinaret. Eo consilio ad prælium nava-
 le omnes res præparatæ sunt, quod Wit-
 tenii reputantes, magis in defensionem
 oræ maritimæ, quàm limitis terrestrem
 a litum munientis incubuerunt: perinde
 ac si cum rege Galliarum reipublicam ter-
 ræ oppugnaturus benignius pacisci, aut
 si fortuna ita ferret, ut totus reipublicæ
 status commutaretur, minori suo da-
 mno in regias præfecturas describi pos-
 set: adeo & vindicem Auriaci Anglum,
 & everforem suum timebant. Itaque
 classi, in qua omnis spes ponebatur,
 Michael Adrianus Ruyterus, cujus tunc
 præcipua rei navalis gloria erat, cum
 summo imperio præfectus, contra
 duos

duos Reges fortuna diu ancipiti viribusque prope æquatis pugnavit, sed quia ipsi non erat integrum, divellere junctas classes, & frangere earum distrahererobur, ad Seelandiæ littora se recepit. Fama tulit, eo tempore Anglos, quia acriùs urgebant, in continentem facturos excensionem, nisi eos coorta tempestas, disjectis impetu navibus, de proposito dimovisset. Tum verò id saluti Batavorum maximè profuit, quòd Galli, qui Anglos in ære suo esse gloriabantur, non pari ardore invaderent Batavos, nec totis viribus congrederentur, potius diffidentiâ quadam & occultâ invidiâ erga Anglos, quàm metu erga hostes, quos ipsis non expediebat, redigi in Anglorum potestatem. Sub id tempus apud Lusitanos res consiliaque pacata erant, fœdus cum Batavis integrè servabatur, nisi quòd Regem Gallia vindicta ardentem ad urgendum cœptum disturbandaque ejus nationis commercia per Legatum Parisios missum instigarunt, quia è re sua id fore ducebant, ut potentia eorum labefactaretur.

retu
nos
erat
bat
situ
test
cipi
secu
vult
Epi
Reg
rat
mel
gra
lita
gra
mu
retu
tior
cum
ind
run
tur
eni
pri
ten

retur. Nam quo minus contra Hispanos aliquid molirentur, impediturus erat Anglus, qui non minoris existimabat securitatem Flandriæ, quam necessitudinem Lusitaniæ, cujus Regiam potestatem Petrus nomine tituloque Principis tenebat. Poloni adhuc diversa secuti consilia, de sanandis reipublicæ vulneribus deliberabant, & ut Archiepiscopus Gnesnensis qui dissensionum Regno perniciosissimarum auctor fuerat, cum Rege, in quem multa contumeliosè dixerat, & scripserat, rediret in gratiam, allaborabant: fuitque ex utilitate Regni, ut prius concordia redintegraretur, quàm Camienicia, munitissimum Podoliæ castrum, Barbaris dederetur. In Hungaria Protestantium rationes magis magisque perturbatæ sunt, cum afflictæ eorum fortunæ nova subinde calamitas accederet, & templorum scholarumque aditu intercluderentur, jureque sacrorum privarentur. Et si enim rogando insistebant, ut privilegia pristina sibi conservarentur, & longi temporis possessione, datisque superiorum

rum

rum Regum tabulis nixi, pro innocentia suâ nihil non movebant, tamen quidam Pontificii Antistites longè aliam hujus rei expediendæ viam inierunt, & pleraque templa Gymnasiumque Posoniense armatâ manu occuparunt.

DANIÆ REX bellantium animos & vires cunctando experiri statutum habuit, contentus observare suum litem, expectansque commodiorem bellandi occasionem, quæ ubi se daret ad propius emolumentum consequendum, eam non prætermisurus videbatur. Atque eam in partem multæ & Austriorum & Batavorum rationes valuerunt, quibus tamen ut Rex assentiretur, induci non potuit, postea vero, quàm Suedi armis Germaniam tentarunt, iis permoveri sese est passus. Reputabat quidem in animo offensam Ducis Gottorpini, ob judicatam redemptamque litem Oldenburgicam, & vehementiores Kielmanseckii sermones super eo negotio habitos recogitabat, sed studio pacis fretus, tunc satis habuit contra fortunæ casuumque varietatem consiliis se

se præ
legat
tu ad
modi
tum
liæ m
perio
trion
dere
ei na
præc
spon
furge
tis B
vana
filiu
que
pacet
verò
sunt
nefic
quip
justa
tavor
prop
nia

se præmunire. Suedi, ad quos undique legati Holmiam venerant, illo rerum statu ad alterutrius bellantium partis commodum damnumve suis auxiliis permultum posse credebantur: itaque rex Galliarum magno usui fore sibi ratus, si eos superiorum malorum, quæ bello Septentrionali acceperant, nondum oblitos fœdere sibi adjungeret: qua in re operam ei navavit Pomponius, fuitque in hæc præcipuè capita conventum: ut Suedi sponderent regi Galliarum, si ob hostes insurgentes periclitaretur, aut à fœderatis Batavorum, quales fore Austrios, non vana suspicio erat, omne studium consiliumque, & si opus esset, vires quoque & arma ad bellum tale avertendum, pacemque reducendam allaturos. Id verò amici Batavorum ita interpretati sunt, quasi superiora Germaniarum beneficiò tali pacto obscurare statuissent, quippe quod ejusmodi esset, ut iis, qui justa gravique de causa in armorum Batavorum societatem venturi essent, prope leges darentur. In Germania plerique Antistites pernicioso imperio

perio conditionibus ad infestandos Batavos conducti, auctoritati Caesaris sese ad finiendam inter ipsos Batavosque exortam controversiam offerentis acquiescere volebant: quo fiebat, ut per eos Regi Galliae aditus in imperium muniretur, horreumque belli hosti in patriae finibus constitueretur. Mona-steriensis tamen Gallos in castra ditionis suae non admisit, sed societatem nihilominus ita arctissimam cum ipsis ini- vit, ut dehortationes mandataque Cae- saris malè acciperet, & cum Antistite Co- loniensi argumenta ac rationes in Co- mitiis exhiberet, quibus militiam sti- pendiariam exprobrans, expeditionis socialis pro Batavis susceptae injusti- tiam accusabat, & si ab Imperio ea in causa desereretur, circumspiciendum esse sibi externum auxilium, denunciabat. Eratque tunc ejusmodi Germaniae sta- tus, ut ad perturbationem omnis ordi- nis jurisque proxima tunc fuerit via, usque didicerit Hispania, haud inutile fuisse Philippi II. consilium, quod è vi- ta migraturus, filio suo de retinenda

Episco-

Epil
set.

tis a

ciofi

tame

infe

plica

riam

sio p

quic

quo

tata

Erat

sper

mè

trad

pro

Prim

artil

retu

geb

tur

caus

què

neq

quar

Episcoporum Germaniæ amicitia dedisset. Etsi enim Coloniensis per se pacis amans, & ab omni ambitione perniciosisque machinationibus remotus erat, tamen à quibusdam Batavo nomini infensis instigatus, bello Gallico se implicavit, ita tamen ut expectare injuriam, quàm inferre mallet: quæ occasio postquam data est, non defuerunt, qui dicerent, adventasse nunc tempus, quo ultionem multis annis in animo agitatum proferre perficereque possent. Erant autem ii pensionibus, quas alibi sperare non fuit integrum, Gallis maxime obnoxii, qui mos ab Ludovico XI. traditus, hodierno Regi magnopere profuit, quum dandis beneficiis, Regna Principatusque studiis divideret, iisque artibus ad augendam latè potentiam uteretur. Monasteriensem in primis pungebat, quòd, ut ipsi id quidem videbatur, Batavi cum in aliis rebus, tum in causa præfecturæ Borculo secum iniquè egissent: proinde ejus repetendæ neque jus, neque fortunam sibi deesse, quando Batavi pacis Clivensis conditiones

tiones non servassent: putabat autem, jam pridem ab se liquidò esse confirmatum, quod Borculo dependeat à jure ecclesiæ Monasteriensis, sitque beneficium solis maribus attributum, quod extincto sine prole virili Justo, Comite Bronchorstii & Dynasta Borculonensi, quod anno cl^o IoLIII. accidit, ex capite caduci in plenam ejus ecclesiæ potestatem, simulque possessionem redire debuisset: quam cur recuperare non potuerit, sterisse per F. Belgii Ordines, qui patrocínio suo pro Irmgarda Limburgi Comite annexi effecissent, ut pro ea in curia Geldriensi sententia diceretur. Ex adverso Ordines affirmabant, beneficium Borculo sine discrimine sexus, ad familiam primi acquirentis pertinere, & cum ea res in judicium vocata fuerit, judices delegatos nullo odio studioque ductos pronunciaffe: constare enim ejus litis decidendæ rationem ex tabulis beneficiariis, ex quibus jus ad istam dynastiam utrique sexui commune intelligatur, quod mortuo sine liberis maribus Justo, ad nullum alium de-

volva

volvipotuerit, quàm ad proximam ejus
 cognatam Irmgardam : quippe quæ in
 ea succedendi conditione semper man-
 serit, & jus ratione ejus dynastiæ quæ-
 situm sibi eripi adeò non passa fuerit, ut
 quoque per latam sententiam in omnium
 bonorum lege beneficiariâ à Justo cogna-
 to relictorum possessionem venerit :
 Adhæc dynastiam non finibus diœce-
 seos Monasteriensis contineri, sed à
 tempore quadringentos annos exce-
 dente juribus Geldriæ fuisse obnoxiam,
 atque adeo litem super illa agitaram mo-
 ribus institutisque Geldricis convenien-
 ter in curia ejus regionis decidi oportu-
 iisse: quare prolata sunt antiquæ literæ,
 editaque instrumenta publica, quibus
 confirmatum est, eam dynastiam semper
 fuisse partem Geldriæ, & non modo non
 Inter dynastias imperii, sed ne inter por-
 tiones quidem diœceseos Monasterien-
 sis numerari posse. Sed ubi Christo-
 phorus Bernhardus Episcopi Monaste-
 riensis dignitatem est consecutus, cu-
 ravit, ut super ea controversia tanquam
 ad fines illius diœceseos pertinente
 cogno-

cognosceret tribunal Spirense : inde ergo perlatum est mandatum in hanc sententiam , irrita essent superiora acta , desisterentque incepto , qui turbassent in jure Episcopum , ac eo nomine ad dicendam in Senatu Imperii causam teneri se existimarent. Verum Ordines ob separatas juris rei que publice rationes non committebant , ut super eo tractu , qui extra limitem Imperii situs esset , leges sibi ferrentur , cuperentque nihilominus , ut lis , quæ turbas in posterum excitare posset , sine mora & contestim amicâ compositione terminaretur. Sed quia Episcopus jure , quod sibi ea in dynastia tribuebat , cedere noluit , contra Ordines generales F. Belgii universè & Geldriæ sigillatim censuerunt , non deseri posse Ottonis Comitis Limburgi causam , Episcopus Anno cl. lxxc. LXV. arma corripuit , quibus ex formula pacis Clivensis , altero post anno depositis nunc iterum ope consilioque Gallico subnixus , & rationibus , quas statim commemorabo , inductus belli fœderatis Provinciis inferendi occasionem cepit ,

pit, & quasi jura legesque imperii con-
 vellerent, exprobravit, minimè oblitus,
 quid antehac quoque in causa Lichten-
 steiniana sibi accidisset, & quemadmo-
 dum in obeundo munere, quod Cæsar
 mandaverat, impeditus fuisset. Simul
 cum multa alia injustè admissa, quorum
 titulum expeditioni præferebat, vehe-
 menter commoverant; eò quòd ex li-
 teris interceptis cognovisse se diceret,
 peti famam, existimationemque & li-
 bertatem suam, quando Batavi fidem
 suorum tentassent, & rerum consilio-
 rumque suorum administratos corrup-
 pere, in animo habuissent, hominesque
 etiam suæ ditioni obnoxios ad auden-
 dum res novas instigassent, quin & vitæ
 suæ insidias struxissent, nec mediocre
 damnum agro suo intulissent: ad hæc
 dimissos ab se cursores custodesq; cor-
 poris violassent, itemque jura finium
 suorum invasissent, & controversiam
 de effodiendis in limite cespitibus non
 æquis conditionibus terminassent: præ-
 terea quòd dissidia, quæ citius extingui
 potuissent, inter se atque duces Lune-
 burgi-

burgicos fovissent, tùm quòd Comitibus Benthemensis uxorem ac liberos, contra quam deceret, in fidem patrocini sui accepissent, hisque rebus non modò voluntatem à se averfam, verùm etiam hostile odium declarassent. Jamque Batavos præsidii de urbe Monasteriensis deducti alterâ vice poenitebat, quòd viderent, summum ex finitimo isto episcopatu periculum sibi imminere, quum episcopus monitus rogatusque, ut saltem medium se partibus præstaret, omnes rationes obtestationesque studio partium Gallicarum & vindictæ cupiditati posthaberet. Tum verò ei hæc expeditissima videbatur via suorum & imperii finium opportunè augendorum lateque promovendorum: nec deerat ratio firmandi sacros Ordines, quorum dignitatem convelli à Batavis, & commoda interverti, crebræ multæque inter finitimos episcopos querelæ audiebantur. Idcirco facilè existimabat Monasteriensis, dari sibi spem occupandi urbes trans Isalim, Amasumque sitas, & specioso etiam prætextu bene merendi

de in
toque
Tran
posqu
cum
rarum
nuisse
aliam
nienfi
tentio
blicas
diffici
Rhen
cta et
ensis:
jecti a
parte
contri
rat.
ma
gnitas
Philip
episco
tropo
am T
lonie
de

de imperio, cui magno usui ornamen-
toque futurum esset, si Daventriam
Transsalaniæ caput, & Swollam Cam-
posque in potestatem suam redigeret, &
cum ditione imperii societateque libe-
rarum urbium, ad quas antehac perti-
nuissent, denuò conjungeret. Neque
aliam sibi mentem esse declaravit Colo-
niensis, qui eo tempore, quo plures po-
tentioresque hostes in F. Belgii respu-
blicas armati erant, confidebat, non
difficilem sibi fore recuperationem
Rhenobercæ, quæ antiquo jure adjun-
cta est ad fines Archiepiscopi Coloni-
ensis: simul ei in mentem veniebat Tra-
jecti ad Mosam, quæ urbs quòd pro rata
parte jurisdictione episcopi Leodiensis
continetur, offensæ occasionem dede-
rat. Præterquam enim quòd amplissi-
ma archiepiscopatus Coloniensis di-
gnitas multum imminuta est, ex quo
Philippus II. conditis in Belgio novis
episcopatibus, detractam illi juris me-
tropolitani partem contulit in ecclesi-
am Trajectensem ad Rhenum, olim Co-
loniensi obnoxiam, Batavi quoque præ-

textu collocandi iis in finibus præfidi
 Rhenobercam Trajectumque Mosæ ad-
 jacens, ad firmandos regionum suarum
 aditus sibi subjecerunt. Quod cum Ar-
 chiepiscopo Ubiorum viribus & poten-
 tia valido, atque ab aulicis in ultio-
 nem accenso, ac nuper etiam ob tenta-
 tam arcem Rochettam irritato grave ef-
 fet, neque ipse, neque ii, qui ipsum an-
 tecesserant, superioris belli Hispanici
 ullam culpam sustinerent, auspiciis re-
 gis Galliarum arma sumpsit, copiasque ejus &
 foederati episcopi Monasteriensis adju-
 vit. Perinde ac si hæc & accipiendæ
 satisfactionis, & constituendæ securita-
 tis ratio esset, ut Batavi summis viribus
 oppugnarentur, insitaque genti cupidi-
 tas, & ditescendi studium licentiaque
 Principibus odiosa ac permolesta reprimen-
 tur, ut eo quidem tempore pas-
 sim adversi in eos rumores vulgari cœ-
 perunt.

Interim reliqui Principes expecta-
 bant, quò res hæc evasura esset, Saxo-
 que fidei & constantiæ suæ fructum in
 annum sequentem differebat, Branden-
 bur-

burgicus autem cum defensionis finium
suorum causa, tum inductus ab Hispani-
nis, qui consiliis viribusque pro salute
Batavorum laborabant, Cæsarem, cujus
& dignitas, & utilitas eo in negotio ver-
sabatur, societate expeditionis sibi
conjunxit, copiasque versus Rhenum
duxit, & necessitatem hujus profectio-
nis, Cæsarisque mandata præferens, fi-
nitimos Principes rogavit, uti omni ope
consilioque se juvarent. Id verò ple-
rique eorum sic acceperunt, quasi nimi-
um esset, quod illo dubio periculosoque
temporum statu postularetur: siquidem
grave maximeque momenti hoc institu-
tum esset, quippe quo bellum externum
facile transferri in fines suos posset;
de cætero quod sui sit officii, non esse
prætermisuros, idque consilium & ra-
tionem putare conservandæ pacis, &
periculi à communi patria avertendi.
Eandem in sententiam rex Suedorum
scripsit, ab incepto dehortatus, quippe
quod ejusmodi esset, ut in eo Germaniæ
salus versaretur: alioqui se non defutu-
rum studio pacis, neque ulli operæ par-

citurum , quò reconciliatio pacis fiat ;
 quæ difficilior futura sit , si res eò de-
 veniat, ut armis decernatur. Quo tem-
 pore apparuit , quanti res periculi fue-
 rit , proficisci contra regem finitimorum
 gratiâ viribusque suis fultum , & discor-
 dantibus patriæ consiliis illuc prove-
 ctum , ut arbitria rerum Germanicarum
 captaret , vicinosque metu & beneficiis
 contineret , & pacis conditiones fortunæ
 suâ metiretur. Quare cum à Magun-
 tino , Palatino & Trevirensi, arma Gallica
 declinare cupientibus , transitu pro-
 hiberetur , necessitate coactus , West-
 phaliam intravit , cum ut Gallorum vi-
 res porrò distraheret , Batavisque per
 defensionem non suffecturis ex fœdere o-
 pitularetur , tum ut Episcopos Gallica-
 rum partium ad officium reduceret , ur-
 besque Cliviæ interceptas , ex quibus tu-
 tela propugnatioque finium pendebat ,
 recuperaret. Simul ita è periculo ere-
 pta est Colonia Agrippina , per cuius
 latus F. Belgium petebatur , quum hostis
 ea omnia tentaret , quæ ad occupanda
 Rheni itinera proderant aditumque
 munic-

fiat : muniebant, quod si consequi potuisset ,
 ò de- non melior fuisset fortuna ejus urbis ,
 o tem- unde Westphaliæ pariter Belgiique se-
 li fue- curitas, Rhenique præcipuè commercia ,
 norum quibus magnæ illuc opes importantur ,
 liscor- nervos spiritumque ducunt. Id verò mo-
 prove- lestissimum accidit regi Galliæ, qui prius-
 carum quam movit in Belgium, affirmavit, ve-
 neficiu- reri se, ne per Germanos impediatur ,
 ortuni quo minus tantus belli apparatus eo ,
 agun- quo optet, exitu terminetur : quando
 Gallie intelligebat, non ferre Germaniæ ra-
 i pro- tiones, ut ruentis ad interitum Belgii
 West- curam defensionemque omittat: cumque
 im vi- eò spectaret Cæsaris & socii Principis
 per se- consilium, passim questus est, eos cum
 ere o- intra fines suos se continere potuissent ,
 allica- bellum simul & injuriam sibi inferre :
 t, ur- verti autem in eo negotio honorem &
 us tu- pacem imperii, in quod adeò nil hostile
 ebat, molitur, ut quoque cum eo amicitiam
 ere- servare cupiat : postulare ergò, ut bel-
 ejus- lo externo & ad ipsos non pertinenti
 hostis se non immisceant, copiasque domum
 anda- reducant : non esse, cur sibi à suis armis
 nque- timeant, quæ in Belgas, non in Germa-
 nie-

nos ferat. Quæ quòd speciem juris haberent, ejusmodi visa sunt plerisque futuris ignaris, ut putarint in iis postulatis omninò esse acquiescendum. Verum hi aliùs, quid destinaretur, perspicientes, multis & gravibus rationibus docebant, per regem stare, quo minus pacis beneficio frui possint: siquidem is Germaniam invaserit, & Westphaliæ insignem partem occupaverit, deque auctoritate Cæsaris & juribus Principum deminuerit, & Germanicæ ditionis populum multis calamitatibus afflixerit, Cliviamque & finitimos tractus hostilem in modum vexaverit, quæ cum ficta non sint, rerumque testimonia extent, sibi fuisse causam, cur in communi periculo arma conjungerent, libertatemque patriæ contra vim injuriasque tuerentur. Contra hos tum expeditis copiis contendit Turainius, & viis passim occupatis, ipsorum destinationes, quas sæpe per indicium cognoverat, antevertit, nec modò invadendi se opportunitatem præripuit, sed etiam multis incommodis affecit, & ob annonæ inopiam consistere non ausos ad receptum adegit, supplementen-

menti
 Comi
 cultat
 Brand
 quòd
 taris
 dit,
 dentia
 ti sunt
 redige
 que sa
 Cum l
 niteba
 rate
 quod t
 rum
 pacem
 nit,
 lum d
 qui a
 plurim
 ciliatu
 impati
 Traje
 rum fi
 dition
 sis exa

mentisque firmatus totum fere Marcæ
 Comitatum insedit. Præter alias diffi-
 cultates id etiam Cæsareis atque
 Brandenburgicis impedimento fuit,
 quòd ratio exequendi consilii mili-
 taris non ex unius arbitrio pepen-
 dit, rumoresque ad fovendam diffi-
 dentiam callidè ab hostibus dissipa-
 ti sunt, & Germaniæ in concordiam
 redigendæ exigua spes apparuit, socii-
 que sæpe sententiis in diversa abierunt.
 Cum hæc fierent, Suedi magnopere an-
 nitebantur, ut Brandenburgicus à socie-
 tate militiæ Cæsareæ abstraheretur,
 quod si non recusaret, affirmabant futu-
 rum, ut utilibus sibi conditionibus
 pacem pacisci possit. Id postquam eve-
 nit, res Germanica in majus pericu-
 lum deducta est, propterea quòd hostis,
 qui ad distinendas ejus militiæ vires
 plurimum poterat, regi Galliæ recon-
 ciliatus fuerat: mox enim, ut erat moræ
 impatiens, alias ex aliis res aggressus,
 Trajectum ad Mosam, unde in Hispano-
 rum fines impressionem faceret, ad de-
 ditionem compulit, levibusque de cau-
 sis exacerbatus, Electorem Trevirenses

nihil hostile expectantem, fideque sua
 innoxium adortus, agrum ejus diripuit,
 urbesque occupavit, & magnam vasti-
 tatem fecit. Nec melius postea cum
 Palatino actum, cujus regiones rapinis,
 cædibus, incendiisque sunt fœdata,
 quarum populationum injuriarumque
 nulla alia fuit ratio, quàm quòd impe-
 rata non facerent, Cæsarique fidem præ-
 starent. Facile tunc intelligi potuit,
 id eò fieri, ut prostrato principatum
 Westphalicorum Rhenanorumque ro-
 bore, via ad cæteros opprimendos mu-
 niretur, Germanique de præsiidiis deje-
 cta, ad externum obsequium sese incli-
 naret. Jam verò magis in spem propu-
 gnandæ libertatis erigebantur Batavi,
 quòd Groninga obsidionem summa
 cum fortitudinis laude sustinebat, ho-
 stique crebris tormentorum ictibus mee-
 nia verberanti constanter resistebat.
 Custodiæ urbis impositi erant Dux Plo-
 enensis, Rabenhauptius & Sickinga, qui
 quanta potuerunt diligentia, munitio-
 nes confestim instaurarunt, clausoque
 portu & apertis cataractis, sua cuique
 ad

ad de
 stribu
 Auria
 bellici
 tique
 viribu
 magna
 torum
 que in
 viume
 stis, c
 Frisia
 nihil r
 obsidi
 teretu
 ninga
 periifi
 ante J
 cætera
 mis fi
 urbi a
 liatum
 incret
 fertim
 vordi
 perio

ad defensionem munia tempeſtivè diſtribuerunt : Opportunè etiam curabat Auriacus, ut annona instrumentumque bellicum adveherentur mari, laborantique urbi inferrentur. Eam ſummis viribus oppugnabat Monasterienſis, & magnâ vi pilarum fragoreque tormentorum obſeſſis terrorem detrimentumque inferebat : ſed militum pariter civiumque constantiâ effectum eſt, ut hoſtis, qui deditâ Covordiâ, qua aditus in Friſiam occidentalem erat patefactus, nihil minus, quàm diſceſſum cogitabat, obſidionem ſolveret, ac ingenuè confiteretur, vel in uno oppugnationis Groningæ diſcrimine plus militum ſuorum periſſe, quàm toto illo tempore, quo ante Daventriam, Campos, Swollam, cæteraque ejus ditionis oppida in armis fuiſſent. Quibus rebus nomen ei urbi apud omnes maximum eſt conciliatum, ab eoque tempore fortuna plus incrementi rebus Belgicis attulit, præfertim cum in extremo hujus anni Covordia quoque recuperaretur, cujus ſuperior jactura Friſiis peracerba fuerat,

quòd sine ea ne Groninga quidem extra
discrimen foret , quæ ubi de consilio
Caroli Rabenhauptii recepta est , Frisia
rationes suæ securitatis confectas ha-
buit , resque episcopi insigniter sunt
conversæ. Utebatur Rabenhauptius
opportunitate hyemis , duratisque gla-
cie paludibus : milites in quinque cen-
turias equitum , & tres desultorum
distributi , & scalis , malleis , ligonibus ,
omnique re tormentaria instructi du-
ctore Eybergio ad occupandum ca-
strum armati tendebant. Vix Dale-
nam ventum erat , cum audiunt , de co-
natu suo Covordiam perlatum esse :
nec tamen proposito absistunt , sed pleni
spe ingrediuntur , omnia ad faciendum
impetum comparantes. Tribus di-
versis partibus castrum oppugnari pla-
cuit , quæ audacia ipsis benevertit , quan-
do obscuro nebulosoque aëre adjuti ,
fossam ruptâ glacie impeditam supe-
rantes , partim effractis summa vi portis
in urbem irruerunt , partim ad motis
scalis vallum conscenderunt , & factâ
inde impressione castellum munitissi-
mum

mum
instru-
tus , pa-
quæ a-
tur , in-
que to-
stri fel-
reflect-
atque l-
rum ce-
dum pe-
16
am ani-
ne viri-
tiaque
Batavo
Hispan-
cialis
esset , i-
ne duct-
tum , se-
utrinqu-
conflata
offereba-
concilia-
ed prio-
um est

tra
lio
isia
na-
ant
ius
la-
er-
um
is,
lu-
ca-
le-
co-
e:
eni
um
di-
la-
n-
i,
e-
ris
is
tâ
i-
n

num expugnârunt. Simul ibi magnus instrumenti bellici apparatus est re- per- tus, parique fortuna omnis illa pecunia, quæ ab hostibus coacta illic asservaba- tur, in Frisiorum potestatem venit, una- que toti F. Belgio ejus occupatione ca- stri felix omen datum, omnisque spes reflectendi in Frisiam itineris episcopo atque sociis ejus præcisa est, quippe quo- rum consilia isthæc expugnatio in soli- dum perturbavit.

1673. Cum redactis in concordi- am animis, & receptis felici navigatio- ne viribus, & constanti societate amici- tiæque Cæsaris denuò firmatis rebus, Batavorum potentia quotidie cresceret, Hispanorumque de eligendis belli so- cialis partibus certa fixaque sententia esset, initium nunc à pacis consultatio- ne ductum est, spe quidem specieque læ- tum, sed inane eventu, quando majore utrinque apparatu nova & acriora odia conflata sunt, quibus amovendis, sese offerebant Suedi, auctoritatemque suam conciliationis causa interponebant: sed primo statim in congressu legato- rum est animadversum, Hispanos cer- tum

tum socialeque bellum malle, quam perniciosam dubiamque pacem, præcipuè cum inter ipsos Batavosque fœdus pari metus ratione ictum fidele firmumque esset, Cæsarque officium conservandi imperii, propugnandæque pacis Westphalicæ, & sequiorum pactio- num, Cliven- sis, cujus ipse sponsor erat, itemque Aquisgranensis, quam propter regiones Burgundicas negligere non poterat, consilium fidemque præstaret, jamque in eo esset, ut hostis conatum, qui ad opprimendum Belgium diripiendamque Germaniam spectabat, constanter & serè cohiberet: quibus rebus Batavi firmitatem & robur militiæ, momentumque suæ causæ apud Germanos sperabant. Ad id negotium perficiendum missi sunt ab Suedorum rege Carolo XI. Comes Tor- tius, Baroque Sparrius, viri usu multarum rerum insignes, quibus adjunctus est Ehrensteinius, cujus dexteritas in tractatione reipublicæ patriæ multis quo- que modis perspecta fuerat. Ii delati in Belgium, pacis recuperandæ deside- rium, quo rex suus teneretur, expone- bant, & egregiam ejus voluntatem stu- dium-

dium
tus b
lesqu
fonte
jusqu
social
jus d
dire p
non
confe
confi
que n
aucto
Gern
alii tr
fet. E
nil me
fati, p
tos pa
rarum
rum r
nebat
oport
striis
recede
comm

diumque laudabant, ut quem deploratus belli status, & maximæ innumerabilesque calamitates, quæ ab illo tanquam fonte promanarent, valde tangerent, ejusque rei causa mandata accepissent, ut sociatis consiliis operam darent, quò hujus deliberationis felicem exitum expedire possent: quod quin futurum esset, non dubitare, si Batavi parem operam conferrent. Tottius ut instituti rationes conficeret, in Galliam post abiit, regique moderandi animi compositionisque auctor esse voluit, ut priusquam tota Germania commoveretur, Principesque alii traherentur in partes, pax confecta esset. Batavi haud ignari morum regis, qui nil modicum concupisceret, comiter præfati, placere sibi hoc institutum, promptos paratosque ad pacem animos declararunt, siquidem ita fœderatorum suorum rationes ferrent. Quod eò pertinebat, ut intelligerent, prius de pace agi oportuisse, quàm novo fœdere cum Aulstriis se conjunxissent, à quibus nunc recedere sibi non foret integrum, quòd communi illorum consensu eam ad rem

rem in posterum opus esset. Quare rerum periti censuerunt, opportunitatem faciendæ pacis non fuisse omittendam, cum imperium adhuc esset discors, Brandenburgicusque pactione regi reconciliatus, Cæsarisque exercitus ab eo sejunctus & absens, & occupato Trajecto ad Mosam, finitimi principes perturbati, præsentissimoque periculo expositi, Cæsarem, demonstratis ejus belli difficultatibus, semel iterumque interpellarent, ut bono publico patriæ, de sententia expeditionis altera vice suscipiendæ dimoveri sese pateretur. Sed quia tam dura regis Galliæ postulata erant, ut Batavorum rationibus plane adversarentur, neque probari eorum fœderatis possent, neque Germaniæ tutam viderentur, Cæsar armorum suorum necessitatem multis rationibus ostendit, Batavique à spe cogitationeque pacis averti cœperunt. Cum vero de loco compositionis instituendæ consilium haberetur, post multas utrinque disceptationes delecta est Colonia Agrippina, Gallis quoque hoc tribui sibi cupientibus,

entib
ultra
se de
liæ,
obni
biâ a
fari
quare
tavor
tim p
pacis
rejec
burgi
suas
quo l
culun
latum
& dig
diaver
nil sin
plus t
naque
quanc
pro p
class
cuniæ

entibus, nec refragantibus Batavis, &
 ultro cedentibus Hispanis, ne suspectos
 se de mora redderent, neque regi Gal-
 liæ, studium pacis præferenti, nimis
 obniterentur, cujus ad hoc tempus du-
 biâ amicitiam frui expediebat, donec Cæ-
 saris exercitus finibus Belgii appropin-
 quaret, castraque cum ipsorum atque Ba-
 tavorum copiis conjungeret. Ibi sta-
 tim postulatum Gallicum de Austria à
 pacis negotio sejungenda à fœderatis
 rejectam, ne idem ipsis, quod Branden-
 burgico, usuveniret, qui speciosè per-
 suasus à societate belli discesserat, ex
 quo hosti animus crevit, majusque peri-
 culum sociis, damnumque patriæ est il-
 latum. Pari constantiam pro tempore
 & dignitate sua oblata inducias repu-
 diaverant, & socialis belli conscientiam
 nil sine Austriis pacisci se posse testati,
 plus fiduciæ ex justa belli causa fortu-
 naque proximè instaurata sumpserant,
 quando duobus præliis mari commissis
 pro patria fortissimè propugnaverant,
 classeque ex India feliciter advecta pe-
 cuniæ in sumptum belli suppeditandæ
 nervum

nervum receperant , Saxoniarque & Franciæ Orientalis principes in Cæsaris partes inclinatos cognoverant , quippe quorum studio societateque ad auctoritatem & vires Austriæ permagna fieri accessio posset. Priusquam vero Colonia Agrippinæ de pace & conciliatione ageretur , Cæsar legatis eò venientibus de securitate cavit , & dimisso Batavorum præsidio , quod El. Colonienli grave , suspectumque fuerat , cohortem Granianam urbi imposuit , non abnuentibus vicinis Westphaliæ Principibus , qui sua & imperii causa ita fieri cupiebant : eò magis , quòd id non ad cuiusquam injuriam damnumve , sed ad avertendum periculum pertineret : in quam sententiam ejus urbis Senatus literis ad regem Galliæ Angliæque perscriptis de suspicionibus sese purgavit , & quod istud institutum ad præsidium suæ libertatis , neutiquam vero ad vim cuiquam legatorum faciendam dirigeretur , affirmavit. Igitur acquieverunt exteri reges , & Suedis id hortantibus assensi sunt , quod judicarent novos Cæsaris apparatus

ratus
const
cusaf
sam e
peter
agru
Rhen
ret, l
ra tra
mini
pum,
perii
quod
nissir
rum
minu
quide
caret
tum e
pertè
gatio
mand
Guili
quam
curus
eadem
ratus

ratus pacis consilia perturbaturos, si
constitutum conciliationi locum re-
cusassent. Cum enim Trajecto ad Mo-
sam expugnato, regiones Hispanorum
peterentur, periculumque immisso in
agrum Trevirensis milite, finitimis
Rheno superiori provinciis impende-
ret, bellumque jam in Germaniæ visce-
ra transferretur, intelligebant, eum
minimè neglecturum injurias Princi-
pum, neque commissurum, ut sua & im-
perii auctoritas impune violaretur,
quod nuper acciderat, quum Christia-
nissimus rex nullâ imperialium decreto-
rum ratione habita, prohibuerat, quo
minùs pons Argentoratensis, qui jussu
quidem ejus interruptus fuerat, reædifi-
cicaretur. Sed non diu ibi de pace tracta-
tum est, quando Galli mox palam & a-
pertè questi sunt, Casarem, sancto le-
gationis nomini illusisse, quòd dedisset
mandatum comprehendendi Principis
Guilielmi Egonis Fürstenbergii, cui tan-
quam El. Coloniensis legato liber se-
curusque commeatus promissus fuisset:
eadem fuit sententia Anglorum, com-
munes

munes hujus querimoniarum rationes habentium, quod contra fas gentium admisisset Granianus miles, dum Principem in media urbe adortus, & libertati ejus urbis, & dignitati Principis, & juri legationis per se inviolabili vim fecisset: neque eo secius exaggerabant Galli, quod pecuniarum sibi interceptarum, & aliarum, quae ad legatos pertinerent, restitutio toties & omni jure expetita iniquè denegaretur. Utcunque autem sumptus est praetextus dissolvendi ejus conventus, totum certè istud negotium legatos Suedicos valde sollicitos habuit, planeque conturbavit, qui cupiebant exequi regis sui mandata, pacisque rationes confectas dare: idè quod verebantur, ne si repentina fortunæ mutatio accideret Gallis, ea suo cum damno conjuncta esset, quum praeviderent, ancipiti rerum statu parum opis amicitiaeque sperari posse à Germanis, qui Austriis ad repellendum Galliarum regem se conjungerent prorsusque conspirarent, pari id periculo sibi putabant fore. Neque dubitabant, quin F. Belgae

ga ad pacem durioribus conditionibus oblatam adduci sese paterentur, si spes auxilii Austrii eos destituisset: quasi nempe hoc ibi fixum destinatumque esset, ut renovato foedere, sine quo Belgæ nondum erigere se poterant, animi eorum, recente alioqui militis Luxemburgiani injuriâ penitus abalienati, ad resistendum magis obfirmarentur, Gallorumque nimix & invisæ vires, data hac opportunitate, alienis opibus collatisque sumptibus frangerentur; præcipuè quum id usui futurum esset Hispanis, quippe eo in limite succubituris, siquidem armis sociorum ipsi non adjuverentur. Eo in statu Cæsar parùm tutum ratus, Gallis fidere, cum existimationis suæ, tum communis securitatis, quæ prostrato Belgio haud retineri posset, rationes inibat, propterea quòd miles Gallicus, contra quam ab rege promissum fuerat, Mosellæ tractum percurrerebat, progressusque in agrum Trevirenses latè omnia vastabat, & ne templis quidem ac rebus sacris parcebat, adeo ut Romanus, Pontifex quoque

quoque id permolestè ferret, miseraque Trevirensis fortunâ se commoveri pronunciarer. Jamque mansuetudinis suæ pœnitebat Cæsarem, cum videret spem pacis, quam reductis in hæreditarias provincias copiis animo conceperat, insidiosis Gallorum consiliis eripi, auctoritatemque suam in sacro imperio maximam convelli. Fuitque hoc ejusmodi, ut Germania novo periculo objiceretur, cujus liberandæ hæc una via ipsi se ostendit, ut arma pacis causa intermissa repeteret, & dimisso ad Suedorum regem Adolpho Uratilo Sternbergio, injurias sibi & patriæ illatas quereretur, simulque pro juris necessitudine & fide, qua Rex Suedicus Germaniæ innexus esset, hortaretur, ut inclinatis rebus subveniret: quandoquidem multæ sint causæ, cur affirmare debeat, Gallos id hætenus agere, ut se pacis simulatione decepto, oppida pagosque Germanicæ ditionis occupent immaniterque vastent: quòd eo minus per supremam suam dignitatem Cæsareumque officium pati possit, quia

Ordinis

Ordin
catum
non al
quòd
injusa
tio et
quòd
cupieb
neret
Blumit
in Cor
men n
indign
quæ in
bus &
labant
ptæ à
tranqu
bitaba
patriæ
ration
senten
Neobi
sum fe
Belgas
imper

Ordinis sacri principem electorem, pacatum licet & imperio obsequentem, non alia de causa infestassent, quàm quòd opem suam atque auxilium contra injustam vim implorasset. Quæ legatio etsi credita est fuisse injucunda, quòd ejus belli, quod Suedi terminari cupiebant, persequendi causas contineret, spectaretque ad coarguendam Blumii audaciam jactatasque liberius in Comitibus Ratisbonensibus voces, tamen non poterant diffiteri culpam & indignitatem factorum Gallicorum, quæ indies foedis quoque populationibus & omni crudelitatis genere cumulabantur. Id vero per honorem susceptæ à se conciliationis amoremque tranquillitatis publicæ rogare non dubitabant, ut Cæsar ultionem charitati patriæ condonaret, & leniorem viam rationemque sequeretur. Eandem insententiam hortabantur Bavarus, & Neoburgicus, rati inutile & periculosum fore, si Cæsar propter foederatos Belgas, quorum rara ac prope nulla in imperium beneficia extarent, incerti belli

belli fortunam periclitaretur : cum reputare secum posset , quàm proclive sit Gallis majori impetu invadere Germaniam, incursionibusque vexare. Contra Cæsar sumpta ab se justa arma causatus , sæpeque Gallicis pollicitationibus delusus , pro jure imperii & auctoritate sua tuenda stabat , & nisi eo nomine sibi rei que publicæ Germanicæ satisfaceret , perque vim & injuriam capta restituerentur , bello se repetiturum significabat : simul & Principes monebat , uti omni studio se juvarent , qui nescire non possent , honorem salutemque patriæ in eo verti : deinceps cur postulatis de Furstenbergio è custodia dimittendo concedere non posset , Anglis Suedisque pariter indicabat : quippe quem nunquam in loco ac numero legati habuisset , neque ut haberet , ulla juris ratione cogi potuisset : propterea quòd is fuisset , qui hoc immane perniciosumque bellum suis consiliis concitasset , cuperetque , etiamnum id morâ & machinationibus trahi , & officii , quod sibi patriæque deberet , clientelæque etiam , quâ ab se tanquam

quam
domin
prorsu
set.
quam
questr
bat, ja
quid c
scederi
tirent
dux L
ad co
retur ,
stinatè
Esaïas
rat, pe
diæ eff
ea in r
is in ca
bere ,
let.
Galliæ
negoti
runt,
re juss
non n
quam

quam Archiduce Austriae & perpetuo domino beneficiario penderet, indigno prorsus maloque exemplo oblitus fuisset. Quare cum Principem nemini, quamlibet medio partibus, saltem sequestris fide servandum tradere volebat, jamque in expedito erat intelligere, quid causae esset, cur Batavi in renovati foederis fiduciam erecti, nil contra sentirent, unaque postularent, ut senior dux Lotharingae Carolus fide publica ad conventum Coloniensem admitteretur, quod tunc quidem à Gallis obstinatè recusatum est, etsi Vindobonae Elaias Puffendorffius pro eo, ac poterat, persuadere annitebatur, regem Suediae effecturum, ut postulato Caesaris ea in re tandem daretur locus, siquidem is in causa Furstenbergii facilem se præbere, restitutionique ejus annuere vellet. Quod ubi impetrari non potuit, Galliae Angliaeque reges retardati pacis negotii culpam in Austrios contulerunt, legatosque rebus infectis discedere jusserunt. Suedis id post aliquanto non modò nullam utilitatem attulit,

D

sed

sed etiam invidiam auxit , quasi non omnes eas , quas potuissent , difficultates removissent , qui tamen de eo se purgabant , præcipuè & apud F. Belgas testabantur , in susceptis ab se conciliationis partibus nil quicquam de officio ac diligentia sese remisisse : quin per inter-nuncios , nominatim per Eduardum Ehrensteinium palam aperteque confirmabant , hoc se studuisse semperque proposuisse , ut paci , quantum in se fuisset , consulere , æquisque rationibus difficultas sopirent. Compertum habeo , Sue-dos , cum intelligerent , quid difficultibus illis postulatis eventurum esset , neque approbasse sententiam Gallicam , & fideliter admonuisse , uti Rex Christianissimus esset moderatior , eoque se inducipateretur amore pacis , quam rejecto quod Cæsaris nomine oblatum fuerat , *armistitio* , impedivisset , multa que contra pacem Westphalicam fecisset , que non possent justa haberi , essent nihilominus talia , ut transigi celeriore pace possent. Cumque non ignoraret Cæsarsar , dirigi hoc præcipuè ad Furstenbergium ,

gium, cui simpliciter dari veniam cuperet Galliarum rex, pro vero affirmatum est, eum per speciem repudiati hujus postulati, libenter arripuisse occasionem solvendi Colonienſis conventus, eò quòd mallet cœptum pacis negotium eſſe infectum, quàm committere, ut Lotharingus, quantumvis ſuo & imperii nomine injuriam paſſus, perque vim ducatu exutus, fide publicâ ad ſocianda pacis conſilia admitteretur. Quod cum per ſe iniquum eſſet, tùm Hiſpani, quid ſibi inſtaret, prævidentes, regis ejuſ potentiam pertinaciamque frangi cupiebant, cumque id ſoli ac ſuis viribus efficere non poſſent, arte & conſiliis obſiſtere cœperunt, quando imperium in belli ſocialis partes venit, rexque Angliæ à ſœdere ſocietateque Gallica eſt abstractus. Quæ cum fierent, vehementer affecti ſunt Suedi, utpote quorum commoda auctoritasque cumprimis ea in re verſabantur qui cum ob ſuperiora renovataque nuper cum Gallis ſœdera in ſuſpiciones ſociorum Principum incidiffent, tùm poſtea in periculum addu-

adducti belloque implicati sunt , quàm
 eventus ipsorum expectationi adversus
 fuit: quod accidit, cum vulgatum est, eos
 non evitasse opinionem studii Gallici,
 duxisseque in regiones Brandenburgi-
 cas , cumque reipublicæ mittendis auxi-
 liis proportionem Germanicarum pos-
 sessionum prodesse possent, etiam roga-
 tos monitosq; ob amovendam partium
 suspicionem recusasse , post verò ab ex-
 terno rege de subsidiis appellatos non de-
 fugisse , causatosque speciale , sed am-
 biguæ interpretationi obnoxium , nun-
 quamve contra nexum necessitudinem-
 que & debitam reipublicæ fidem inter-
 pretandum foedus , partes elegisse. Ap-
 pud F. Belgas fortuna pariter & rerum
 bellicarum administratio correctæ est ,
 datumque id Austriis , ut Lotharingus,
 quem ab æquo legitimoque arbitrorum
 iudicio rex Galliæ excluserat , Kalendis
 Juliis hujus anni in societatem foederis
 reciperetur ; non modo quòd Cæsar &
 Hispanus pro eo fidem interposuerant ,
 sed etiam quia summa æquitas postula-
 bat , uti dux in pristinum locum resti-
 tueretur , majusque imminens malum
 avert-

avert
 gia ,
 erat,
 bus s
 bi Ga
 sique
 tatu
 am o
 hæc f
 que v
 juris
 per m
 runt
 ejus
 rent.
 nem
 hostit
 pugna
 turibe
 comp
 specta
 concit
 quid
 esset,
 conti
 ciend

quàm
 versus
 t, eos
 allici,
 urgi-
 auxi-
 pol-
 roga-
 rtium
 ab ex-
 on de
 d am-
 nun-
 inem-
 inter-
 . A-
 rerum
 est
 ngus,
 orum
 lendis
 ederis
 far &
 rant,
 stula-
 resti-
 alum
 erte-

averteretur. Nam erepta Lotharin-
 gia, Hispanis præcipuè metuendum
 erat, quòd judicarent, malè consuli re-
 bus suis, si in posterum inter infestos si-
 bi Gallos iter versus Belgium haberent,
 sique ex Ducatu Mediolanensi & Comi-
 tatu Burgundiæ aditus versus Flandri-
 am occupatus impeditusque esset: ad-
 hæc fas & fœdera superiora, clientelæ-
 que vinculum, finiumque defensio &
 juris auctoritatisque asserendæ ratio
 per magnam vim apud Austrios habue-
 runt, ut neque ducem deserere, neque
 ejus querelas negligi posse existima-
 rent. Quod regis Galliæ sollicitudi-
 nem auxit, quia videbat, id à fœderatis
 hostibus agi, ut summis viribus se op-
 pugnarent, Hispanique etiam denuncia-
 tur bellum, ad inferendam sibi vim sese
 compararent, quos intelligebat hoc
 spectare, ut plures hostes adversus se
 concitarent. Jam confirmati F. Belgæ,
 quid commodum sibi opportunumque
 esset, æstimabant. Igitur res omnes ad
 continuandum belli apparatus refi-
 ciendumque exercitum provisæ, nec

non decretum publicè factum, ut propter inopinatos belli casus prudenter avertendos suas quisque stationes diligentissimè obirent, incolæque in manipulos tributi incursantem hostem circumspicerent, conductisque magnâ impensâ militibus haud segniter opportuneque opem ferrent: quod necessitati temporum concedi oportuit, ut imminentiè proximo hosti, atque ad irruptiones faciendas semper intento vastandi occasio præcideretur. Simul æstimati sunt belli sumptus, & pecuniæ subsidia fœderatis constituta, omniaque demùm procurata, quæ ad temporum locorumque opportunitates apta idoneaque sunt visa: neque minor classis instaurandæ, ac in mare ducendæ curâ fuit, propterea quòd belli navalis consilia tunc maximè fervebant apud Anglos, quorum gratiam donis subinde missis Galli retinebant, quibusque exprimebant voces invidiæ ultionisque plenas, quæ ad F. Belgium quasi ad delendam Carthaginem dirigebantur: tum magno numero epibatæ cogebantur, multiq;

multique inviti & renitentes etiam in
 naves imponebantur, quæ res monebat
 F. Belgas, ut resistendi consilium ratio-
 nemque tempestivè inirent. Quare
 contigit, ut eodem anno VII. NON. Jun.
 infestæ classes congregarentur, quæ di-
 micatio fuit multò acerrima, cujus pri-
 mum laborem periculumque subiit
 Trompius, parique ardore pugnavit
 Banckertus, Ruyterusque prælii fortu-
 nam summâ cum ratione est modera-
 tus. His non minori impetu occurre-
 bant hostes Estræus & Spraghius, qui
 Roberto principi supremo classiariorum
 præfecto expeditas vires animosque
 præsentibus demonstrarunt, donec incli-
 nata in illos victoria, nox dirimeret
 certamen, spemque eriperet inferendæ
 majoris cladis. Ita Batavi, desiderato
 licet proprætore Schramio, vires vete-
 remque laudem receperunt, Austri-
 orumque desiderio maximopere satisfe-
 cerunt. Etsi enim par erat causa Bran-
 denburgici, quòd ob regiones in West-
 phalia sitas cum F. Belgis communem
 securitatis rationem habeat, tamen al-

latâ necessitatis excusatione , regi Gal-
 liae reconciliatus est , propterea quòd
 suspiciosissimo isto tempore tam impe-
 ditæ erant cœpti ejus belli rationes , ut
 quia eas per se explicare non posset , ob
 præsens rerum suarum periculum , fini-
 strasque de expeditione sua opiniones ,
 nec obscura odii signa missasque à Wan-
 gelino voces invidiæ plenas , non recu-
 saret pacem , præsertim quùm offerre-
 tur , essetque ejusmodi , ut per eam de fi-
 de officiisque sacro imperio debitis nil
 detraheretur. Persæpe tunc , nec sine
 dolore reputabat , quòd non servata sibi
 essent , quæ F. Belgæ servaturos se rece-
 pissent , quodque stipendia sibi promissa
 non persolvissent , cumque spondis-
 sent se curaturos , ut res Daniæ & Ducis
 Luneburgici foedere ipsi se conjunge-
 rent , nil tale effectum dedissent , tum
 quòd præter difficultates annonæ mili-
 taris molestiasque alias , Moguntinus
 Trevirensisque Electores transitum sibi
 denegassent. Prospexit quoque æmu-
 lationes à tergo , quæ eo spectabant , qua-
 si is plus nimio in reipublica appeteret ,
 societa-

societ
 cump
 gnior
 bant
 Germ
 quàm
 tuum
 tot &
 rum
 Suedo
 tus ,
 sanè d
 ostenc
 prude
 cuncte
 diffic
 pa tra
 didos
 que c
 tractâ
 exerci
 phalia
 nem f
 Turet
 quàm
 Quan

societateque hujus belli auctoritatem
 cumprimis suam stabiliret : nec beni-
 gnior fuit eorum sententia , qui dice-
 bant , eâ expeditione inferri vastitatem
 Germaniæ , bellumque accendi potius ,
 quam restingui : ad hæc onera transi-
 tum hospitiorumque militarium jam
 tot & tanta esse , ut non possint in poste-
 rum sustineri : igitur his querelis &
 Suedorum præcipuè postulatis permo-
 tus , in pacem Gallicam consensit , eo
 sanè duro rerum statu , quo vires solùm
 ostendebantur Gallis , propterea quòd
 prudenter tunc quoque æstimatæ sunt
 cunctatio Hispanorum , numerariæque
 difficultates apud F. Belgas , quarum cul-
 pa transferebatur in avaros aliquot for-
 didosque homines , qui quæstus lucrif-
 que causa hæctenus eam rem publicam
 tractârant. Parumque aberat, quin socii
 exercitus , quum consistebant in West-
 phalia , ob unam alteramque suspicio-
 nem sibi diffiderent , deque præceptis à
 Turenio opportuniratibus haud aliter ,
 quàm mutuò indignantes , quererentur :
 Quamvis principum , quorum auspiciis
 D s expe-

expeditio decreta susceptaque erat, mens atque consilium eò spectabant, ut se fideliter juvarent, viresque Gallicas conjunctis auxiliis debilitarent: sed qui illorum temporum erat status, Germania adhuc dissimiliter consilia tractabat, neque tam celeriter omnes eas difficultates explicare poterat, quibus ratio reducendæ in universum concordia nitebatur. Eò gravius accidit Austriis pactum Vossense, cujus conciliator fuit Dux Neoburgicus: contra id vehementer probarunt Suedi, operamque suam eò contulerunt, quòd in spem venirent, fore, ut abstracto à societate foederis Brandenburgico, eò citius pax coiret: etsi id alioversum interpretati sunt F. Belgæ, quasi nempe hoc agerent, ut impedirent Foederatos suos, regique Gallia omne studium navarent. Fuitque hoc ejusmodi, ut deinceps in belli causis numeraretur, perinde ac si Suedi istis consiliis conatum viresque Gallorum adjuvissent, & aliquanto post etiam, foedere Kalend. Decembr. hujus anni cum Branden-
gico

gico C
propet
strasse
potent
consec
cessera
gico,
gne Br
dos fir
ditione
Leodie
redege
secund
Henri
reptun
res val
magis,
vis mo
sic cav
prode
facile
stor d
mâ int
gravio
meritu
defen

gico Coloniae ad Swevum inito, nihilo
 propensorem in se animum demon-
 strassent, propositumque distrahendae
 potentiae suae multo perniciosissimum
 consequi statuissent. Vix autem dis-
 cesserat Brandenburgicus à foedere Bel-
 gico, cum Trajectum ad Mosam, insi-
 gne Brabantiae castrum, loco ad invaden-
 dos finitimos peropportuno situm, de-
 ditione est captum. Illud episcopatu
 Leodiensi antehac obnoxium Hispani
 redegerant in potestatem, quibus anno
 secundo & trigesimo hujus seculi ductu
 Henrici Friderici Auriaci Principis e-
 reptum est, quo tempore Austriorum
 res valde inclinatae erant, ut nunquam
 magis, atque tunc, Hispanis pax, & Bata-
 vis moderatio fortunae profuerit, quod
 sic caveri potuisset, ne illorum damna
 prodesse Gallis, quos spes & occasio
 facile ad bellum stimularent. Ubi re-
 ctor datus est Farjus, vir usu belli & fa-
 ma insignis, ob eamque causam Rhein-
 gravio, qui hoc anno de Batavis optimè
 meritus decessit, suffectus. In cujus
 defensione tantum posuit Rex Hispani-
 cae,

niæ , quantum ejus interfuit , retineri
 Brabantiam , unde non modò ejus , sed
 etiam Hollandiæ securitas penderet ,
 simul ac verò cognita est hujus castr
 deditio , Hispani , quorsum id pertineret ,
 judicantes , de urgendo bello efficacius
 consularunt , certissimaque auxilii Cæ-
 sarei expectatione freti , regem Galliar
 pro hoste habuerunt : qua ex re hic non
 mediocriter perturbatus est , quia appa-
 rebat , futurum , ut tota ejus fortuna in
 posterum commutaretur . Fama tulit ,
 Auriacum dispositis in vallo tormentis
 publicam lætitiæ significationem de-
 disse , cum quid cum Trajecto actum
 fuisset , allato nuncio intellexisset : unde
 vulgus ad deteriora credenda pronum ,
 rei que publicæ ignarum , in itidò quidem
 vehementer offensum est , re autem post
 copertam didicit , id tale prorsus fuisse ,
 ut indicaretur , Hispanos non posse ali-
 ter , quin brevi apertum bellum regi
 Galliar denunciant , quippe quibus certa
 pactione Trajectum nuper cessum fuisset ,
 salusque Reipublicæ & voluntas conser-
 vandi regiones , & ulciscendi injurias
 eam

eam r
sent.

gnare

datur

nimos

excita

to ad

Erat

Angli

grense

bis re

titque

nis im

sciret,

non p

nimur

Jun.d

tis ma

in ea o

dit, m

lio acc

quum

stes ex

cere p

captis

vexati

eam

ineri
 sed
 ret,
 castris
 eret,
 acius
 Cæ-
 allia
 non
 ppa-
 na in
 ulit,
 entis
 de-
 stum
 unde
 um,
 idem
 post
 esse,
 e ali-
 regi
 certa
 iffer,
 fer-
 rias
 eam

eam rationem atque legem præscripsis-
 sent. Cum urbs summo impetu oppu-
 gnaretur, rex ipse fortitudinis specimen
 daturus, præsentia suâ obsidentibus a-
 nimos fecit, prætorianosque voce sua
 excitavit, gregariosque ense demonstra-
 to ad subeundum periculum accendit.
 Erat in castris dux Monmouthius regis
 Angliæ nothus, qui superatis apud Ton-
 grensem portam præferratis sudibus,
 bis rejectus, majori ardore rediit resti-
 titque constanter. Cum tanto sangui-
 nis impendio res gereretur, Farjusque
 sciret, eum esse urbis statum, ut servari
 non posset, contraque eum regis esse a-
 nimum, ut non desisteret incepto, XXX.
 Jun. deditioem pactus est, quod Fœdera-
 tis magnopere profuit, propterea quòd
 in ea obsidione flos militiæ Gallicæ ceci-
 dit, majorque clades, quàm in justo præ-
 lio accepta est: quibus rebus evenit, ut
 quum Hispani quoque Gallorum ho-
 stes existerent, rex coactus fuerit dedu-
 cere præsidia de urbibus superiori anno
 captis, unde fœderatæ provinciæ, quæ
 vexatione hostium onereque militari

prope oppressæ jacebant, non mediocriter sunt allevatæ. Sed Germaniæ Principes id non parum conturbavit, præcipuè finitimos, qui jam intelligerent, quid ex eo sibi expectandum esset: præter Trevirenses, & Palatinum Moguntinumque ipsum insolentiâ postulatorum regis perterritos, etiam Brandenburgicus parùm ejus fidei tribuens Cliviæ metuebat, quòd videret ab rege non præstari conditiones pacti Vossensis. Ac primus quidem expertus est Trevirensis, quæ ejus regis voluntas animusque esset, qui etsi superioribus temporibus de suo in Germaniam studio tam præclare commemoraverat, foedereque Rhenensi & variis artibus amicitiam Germaniæ Principum sibi conciliaverat, tamen nunc longè aliud rebus factisque declaravit, quàm is quidem antea præsetulit, quòd putaret hanc esse occasionem proferendi imperii in Germaniam, eam præcipuè, quæ est cis Rhenum. Itaque Marchio Rupifortius diversâ parte cohortes per agrum Trevirenses distribuit, ipse cum

expe-

exped
Comi
vum
permi
jum r
quend
ut reg
cum p
saret,
die in
portat
initium
niæ I
præcip
rem R
litis
rent,
quæ n
planè
poster
mini f
liceret
das hu
causa
quòd
saris p

expeditâ manu versus Saravum movit, Comitemque Sarapontanum Gustavum Adolphum, ut regis suæ fidei se permitteret, sollicitavit. Quo Nancejum reverso, iterum à tribuno ad exequenda mandata relicto instigatus est, ut regi se in clientelam traderet, quod cum pro eo, ac par erat, constanter recusaret, in custodiam datus, alteroque post die in Mediomatricum urbem est deportatus. Fuitque hoc belli atrocioris initium, & statum studiumque Germaniæ Principum insigniter immutavit, præcipuè electorum animos ad majorem Reipublicæ communisque tranquillitatis curam avertit, cum jam perspicerent, quò evasura esset licentia Gallica, quæ nemini parceret, & patientiâ suâ planè abuteretur, adeò ut si ea belli in posterum gerendi ratio futura esset, nemini fide sua innocentiaque esse tuto liceret. Etenim Galliæ Rex ad faciendas hujusmodi irruptiones non ex alia causa inductus incitatusque est, quàm quòd Principes in obsequio & fide Cæsaris perstarent, nec adduci possent, ut

recipe-

reciperent præsidium externi regis, quæ talia postulabat, quæ & existimationi & libertati adversabantur. Mox in recusantes armis vindicatum est, quasi id, quod regi denegaretur, continuò pro injuria habendum esset, quippe qui postquam deditum est Trajectum, quædam à Trevirense exigebat, quæ ne jure quidem rogare poterat: capita postulatorum erant, ut præsidium Cæsareum Confluentiæ & Ehrenbreitsteinio impositum dimitteret, regisque in tutela posthac esset, qui suis rebus percommodum id putaret, nec ferre posset studium neutrius partis: igitur imperata faceret, regisque Galliæ voluntati obsequeretur. Sed fides, patriæque communis charitas apud Trevirenses Carolum Casparem ita valuerunt, ut ad deserendum recti & obsequentis Principis officium, suscipiendamque externi regis clientelam nec promissis, nec minis adduci posset. Itaque totus ille Mosellæ tractus valde premebatur onere hospitiorum militarium, collationibusque prorsus exhauriebatur, adeò ut municipia

nicipia
tur, n
Interim
pagis &
suis Me
ea forte
sio opp
strent
ferrent
qua sol
sibi den
bat id se
injuriar
spe fruf
ctosque
tum dat
quum e
dimisit
indignit
is ab re
nevolè
haud ob
ita per
dam sus
masset,
tionis f

nicipia clientelæque passim vastaren-
 tur, nec sacerdotia tutiori loco essent.
 Interim plerique salutis suæ causa ex
 pagis & vicis cum rebus fortunisque
 suis Mejenam confugiebant: quorum
 ea fortuna fuit, ut Marchioni Trou-
 sio oppidum invadenti feliciter resi-
 sterent, obsidionemque constanter per-
 ferrent, quòd is nomine pecuniæ, de
 qua solvenda conventum erat, apocham
 sibi denegasset, fortè quia non expedie-
 bat id scripto mandari, quod testaretur
 injuriam Trevirensi factam. Idcirco
 spe frustratus recessit iratior, circumje-
 ctosque pagos exussit, incolisque mul-
 tum damni dedit: quod cum per se ini-
 quum esset principique intolerandum,
 dimisit nuncium ad regem, qui pro rei
 indignitate de vi ac injuriis quereretur:
 is ab rege indignationis pleno haud be-
 nevolè acceptus auditusque est, cum
 haud obscurè argueret electorem, quòd
 ita pertinaciter Cæsaris causam tuen-
 dam suscepisset, præsidioque ejus se fir-
 masset, quod simulatque de urbibus di-
 visionis suæ decedere juberet, vicissim
 militi-

militibus suis ipse mandaturus esset, uti ex agro Trevirensi excederent, nullasque ei molestias in posterum exhiberent. Per idem tempus legatus civitatis Argentoratensis regi adventum in Lotharingiam gratulatus est, quem honorifice accepit, vicinitatisque jus & amicitiam confirmavit, ut qui non ignoraret, plus in ea urbe, quam in plerisque finitimis Germaniæ perceribus sibi esse situm. Paulo ante Marchio Louvojus, qui belli acrius prosequendi auctor fuerat, Monti Bresaco, ubi fere olim hæsitavit Germanorum felicitas, providit, regisque consilia diligenter executus, impendentis Germaniæ periculi suspicionem auxit. Sic enim tum res habebat, ut qui partes regis non sequerentur, ejus conatibus resistere, hostiumque loco esse viderentur, quasi Rhenum Mosellamque jam regno suo conjunxisset, ut ibi ex suo unius arbitrio omnia agi oporteret. His rebus tempestivè moneretur Trevirensis, ut Confluentiam, quò se receperat, diutiùs subsisteret, quoniam erat subverendum, ne ab rege, quam-

quam
aliqui
Nec f
do R
confi
rum
urben
micili
Invid
simqu
fertim
lius d
qui, &
bellur
transf
cialibi
regen
ro pat
tur, &
lo me
citaba
Steinh
tem tr
imper
reaffi
nitait

quamlibet præter meritum ejus offenso,
 aliquid gravius in ipsum consuleretur.
 Nec fefellit ipsum hæc cogitatio, quan-
 do Rupifortius cognito per indicium
 consilio, Hispanos Augustam Treviro-
 rum à periculo exempturos antevertit,
 urbemque antiquam, & Principis do-
 micilium, armis ad deditionem coëgit.
 Invidiosa erat hæc regis potentia, pas-
 simque odia & metum intendebat, præ-
 fertim quùm Vindobonæ Gremonvil-
 lius de expeditione Cæsaris acerbè lo-
 qui, & insolenter minari cœpit, fore, ut
 bellum in hæreditarias ejus regiones
 transferatur, nisi animum ab armis so-
 cialibus avertat: alioqui non recusare
 regem, quo minus pax retineatur, id ve-
 ro pati non posse, ut hostes sui adjuven-
 tur, & quovis modo subleventur. Nihi-
 lo melius postulatum erat, quùm soli-
 citabatur Moguntinus, ut Hochstum &
 Steinheimium in regis Galliæ potesta-
 tem traderet: qui cum per fidem, qua
 imperio devinctus esset, id sibi non lice-
 re affirmaret: tùm seriò quidem eum pœ-
 nituit foederis Rhenensis, quòd ut cau-
 tus

tus alioqui & prudens erat princeps, tunc primum sine dubitatione intelligebat, plus nimio tributum fuisse ei regi, qui specie amicitiae pangendisque foederibus rerum Germanicarum arbitria captaret, quique praeter alia, quae Caesari permolesta accidissent, hoc quoque ab se & sociis Principibus stipulatus fuisset, ut nemini iter per suas regiones aditumque ad fines suos permitterent. Id vero haud obscure dirigebatur ad Austrios, sentiebatque se peti Caesarem, tanquam is, qui pro fide muneris ac necessitudine Hispanicam salutem Circuli Burgundici, quem infestare armis rex constituerat, negligere non vellet. Saepe enim invito Caesare, & aliquoties etiam dehortante, multa ejusmodi evenerunt, quae vitandi majoris dissidii causa tolerari expediebat, donec ab rege arma pararentur, quibus ut Caesarem resisteret, charitate patriae adductus est, quae nisi apud eum valuisset, plerique Principes circumventi planeque oppressi fuissent. Per has insidias aggressus est Caesarem minimè ignarum periculi,

pericul
ut sim
tentia
Caesar
perma
blicæ p
bi eum
nil rec
ditioni
per for
bitatis
Legati
eum in
potuiss
præfati
nec ali
stitia b
re: nita
neque
spatium
autem
tere no
pactor
Aquisg
pes Ge
imperii

periculi, quod salutis publicæ struebatur,
 ut simul ejus auctoritas & imperii po-
 tentia convellerentur. Quamobrem,
 Cæsar contra minas firmus in sententia
 permansit, & fidem auxiliumque reipu-
 blicæ præstitit, profectusque Egram, u-
 bi eum Saxo plenus amicitiae invisebat,
 nil recusavit, quo minus justæ expe-
 ditionis ipse socius esset, si id quidem
 per fortunam augustæ domus, quæ or-
 biratis præsidia tunc quærebat, perque
 Legati Hispanici Ronquillo de reditu
 eum interpellantis obtestationes fieri
 potuisset. Priusquam copias dimisit,
 præfatus est, arma se invitum sumsisse,
 nec alibi secundum Deum, quàm in ju-
 stitia belli atque innocentia spem habe-
 re: nil concupiscere, quod aliorum sit,
 neque cupere, ut vel minimum terræ
 spatium ad regiones suas adjiciatur: id
 autem pro suo Cæsaris officio permit-
 tere non posse, ut rex iste, spreto juris
 pactorumque Monasterii, Cliviæ &
 Aquisgrani initorum religione, Princi-
 pes Germanicæ ditionis vexet, finesque
 imperii tot repetitis incursionibus de-
 popu-

populetur : mali enim esse exempli , si
 his sua tranquillitas fraudi esse debeat ,
 quibus ea semper præsidio fuisset : igitur
 testari Deum , se pacis esse amantem ,
 credereque pœnam sanguinis , qui tali
 bello profunderetur , ab ejus auctore
 expetitur iri. Itaque Reymundum
 Montecuculi copiis præfecit , qui occupa-
 tis à Turenio itineribus , quibus Mo-
 nua aditur , boni prudentisque Ducis
 munere perfunctus est , quando contra
 insidias callidissimi hostis omni ratio-
 ne se comparavit , Herbipolimque ver-
 sus movit , adituque ad interiora Orien-
 talis Franciæ præcepto , ejus Episcopi
 atque Francorum gentis amicitiam e-
 suo exercitusque commodo esse sen-
 sit. Inde progressus , annonam hosti-
 lem Wertheimii repositam igni vastavit ,
 Tureniumque de spe intercipiendi
 Ochsenfurti dejectum comœatu pro-
 hibuit , frustra que fretum spe auxilii ad-
 receptum adegit , atque hinc ad Rhe-
 num profectus , disposito ad præcaven-
 dum Lotharingo , contra hostem sup-
 plem
 cautus
 castra
 Belgis
 cum fo-
 da Bon-
 niret , u-
 gat , pac-
 quidem
 ctor Co-
 dat , a-
 num pr-
 ejus de-
 eò min-
 duci ne-
 nâ disce-
 ctusque
 migrav-
 nis ,
 comme-
 Bonnæ
 oppug-
 runt ,
 fuerat
 conditi-
 undique
 ple-

, si plemento Vaubruniano auctum semper
 at, cautus fuit, trajectoque feliciter fluvio
 igi- castra sua cum Hispanis foederatisque
 em, Belgis conjunxit. Ibi communicato
 tali cum sociis consilio, auctor fuit obsiden-
 tore dae Bonnæ, quòd Cæsaris officio conve-
 dum niret, ut hostem à Germaniæ finibus abi-
 ccu- gat, pacemque patriæ reddat, quæ reddi
 Mce- quidem ac restitui non possit, nisi Ele-
 ducis ctor Coloniensis à signis Gallicis disce-
 ontra dat, auferatque ab urbibus suis exter-
 atio- num præsidium, quod Bonnam quoque
 ver- ejus domicilium tunc insidebat. Cum
 rien- eò ministrorum consiliis impeditus ad-
 scopi duci non posset, periculum veritus Bon-
 am nã discessu Coloniã Agrippinã, pa-
 sen- ctusque ab Senatu fidam custodiam,
 osti- migravit in monasterium S. Pantaleo-
 rasta- nis, ibique usque ad hunc annum est
 iendi commoratus. Mox appropinquârunt
 pro- Bonnæ foederati exercitus, ac tripartitò
 lii ad oppugnatam continuo impetu fatiga-
 Rhe- runt, ut septimo die post, quàm cœpta
 ven- fuerat obsidio, deditiois faciendæ
 sup- conditiones acciperet. Nam præcluso
 ple- undique aditu, non erat, cur promif-
 sa

fa à Turenio & Luxemburgio subsidia
 speraret, quod Fœderatis perutile fuit,
 quùm iis rebus non modò versus Mosel-
 læ Rhenique inferiorem limitem ma-
 gnum armis suis incrementum afferrent,
 sed etiam itinera aditusque illuc perti-
 nentes in potestatem redigerent diligen-
 tissimeque custodirent. Quod ad libe-
 randas F. Belgii urbes non leve momen-
 tum attulit, Gallicasque rationes multum
 impedivit, prorsusque tale fuit, ut Ger-
 mania periculi commonefacta, redinte-
 grandæ sensim concordiaë consilium ini-
 ret, studiumque pacis revocaret, sopitis
 que diffidiis, quæ bello civili materiam
 datura fovebantur, capiti suo fide offe-
 cioque se devinciret. Hæc læta Cæsaris
 primordia exemplis commovebant ani-
 mos, & plerosque etiam promissis Gallicis
 irretitos ab incepto perniciosissimo de-
 terrebant.

Cæterùm ubi Flandria, qua ditioris
 Hispanicæ est, pacem diu infidam inu-
 tilemque experta fuerat, rex Catholicus
 bellum Gallis denunciavit, quod ii po-
 pulationibus, atque omni crudelitatibus
 genere

genere ulciscabantur. Neque eo mi-
 tius agebatur cum reliquis Belgii Hi-
 spanici provinciis, nisi quòd libero Co-
 mitatui Burgundico paritum est, quem
 cum Helvetii lege patrocini defenden-
 dum suscepissent, tùm Galli rationibus
 suis alienum putabant, eos sibi tunc red-
 dere infensos, quos liceret placare in-
 posterum, ut nemine resistente eò arma
 ferre possent. Interim Hispanis mul-
 tæ quotidie ac inopinatæ difficultates
 accidebant, & pleraque eorum consilia
 Gallico impetu præveniebantur: nec
 benignius F. Belgii populus habitus est,
 præsertim quùm Luxemburgius iis ur-
 bibus, quas cum præsidio tenebat, fer-
 rum flammamque minitaretur, si peri-
 culum, quod instaret, pecuniâ non redi-
 merent, sique obsides non darent, quùm
 difficultate nummaria impedirentur.
 Magnus erat hic vastitatis inferendæ
 metus, & direptionis incendiorumque
 discrimen passim ante oculos versaba-
 tur, nec muri vallorumque ope-
 ra & turres munitionesque extra hujus
 fortunæ aleam futuræ erant, ut scirent,

E nullum,

nullum esse excusandi locum, quum ne-
 cessitati parendum esset. Unde magna pe-
 cuniæ vis pretiosaque supellex comparata
 est, ex eaque plurimum lucri fecerunt
 Ductores Ordinum, præcipuè Luxem-
 burgius & Condæus, qui calamitatem
 afflictarum Urbium in commoda sua ver-
 tebant, multumque argenti extorque-
 bant, quod una cum aliis rebus, quæ
 eo nomine ex fortunis civium coëgerant
 onustis curribus in Galliam devehebatur.
 Quo tempore cognitum est, quæ me-
 ces quive fructus sit defectionum, quæ
 que satius fuerit, eas pecunias in defen-
 sionem, quæ superiori anno præter-
 missa fuerat, quàm in libidinem hostium
 impendi, siquidem id honestissimum
 bellandi genus sit, quod repellendi pe-
 riculi ratione continetur. Id verò sen-
 cedit, quia populus à proceribus ac-
 mo & voluntate dissidens prorsusque
 ipsorum Imperio dissidens præcipitandæ
 consilii causam dedit: quo evenit, ut
 omnium maximè affligerentur, quæ
 sponte

sponte
 magno
 post au-
 rant, &
 rant, r
 pristinu
 perasser
 occasio
 rent Ga
 res suas
 fensio
 ne dom
 docti in
 bus occ
 nec fine
 foederis
 cilci, .
 Luxemb
 tensem
 so ab se
 gato, h
 totâ Hif
 quiescer
 detinere
 dini min

sponte sua hosti se dediderunt, aut non
 magnopere ei restiterunt, quippe destituti
 post auxilio, quo ipsi se culpa sua privâ-
 rant, & jure etiam dignitateque excide-
 rant, nisi interposita Auriaci auctoritate
 pristinum in F. Belgii Senatu locum recu-
 perassent. In hoc rerum statu consilia ex
 occasione capiebantur: Hispani cum vide-
 rent Gallos audaciâ & celeritate conficere
 res suas, non modo non negligebant de-
 fensionem Provinciarum Belgicarum, sed
 ne domi quidem cessabant, quòd usu
 docti intelligebant, nisi malis superiori-
 bus occurrerent, incursionum Gallicarum
 nec finem, nec modum fore: itaque novi
 foederis fiduciâ erecti damna accepta ul-
 cisci, occupataque Bonnâ ex Ducatu
 Luxemburgico etiam Episcopatum Me-
 tensensem oppugnare cupiebant: tum dimis-
 so ab se Villarso Regis Christianissimi Le-
 gato, huc totis viribus incumbebant, ut
 totâ Hispaniâ Gallorum commercia con-
 quiescerent, bonaq; & fortunæ ipsorum
 detinerentur: eandem in sententiam Lon-
 dini minæ jaçtabantur, nisi Rex Angliæ
 E 2 pertur-

perturbatis confusisque rebus consule-
 ret, foederique Gallico nuncium remitte-
 teret, non posse aliter facere regem Ca-
 tholicum, quin simile exemplum sta-
 tuat in ejus ditionis populum: eò ra-
 tiones variæ & graves à Marchione
 Fresno adductæ sunt, quæ eò spectabant,
 ut Gallos hostes suos ope ne sublevaret,
 quorum iniqua & insidiosa consilia jam
 diu deprehendere potuisset, quando
 non aliam, quàm publicè nocendi viam
 inirent, & bella pro libidine atque arbi-
 tratu suo molirentur: Belgium miseri-
 biliter vexatum direptumque intueretur,
 cujus amittendi periculum quoque
 ad finitimos Anglos pertinerent. In
 Lusitania ecclesiastici Ordinis homines
 populusque Petro principi suadebant,
 pacem retineret, neque destinationibus
 Gallicis locum daret, siquidem ei non
 suppeteret justa causa belli Hispanis in-
 ferendi, & procul vi armisque res suas
 adaugere securè posset: non enim esse
 eam regni conditionem, ut periculo ca-
 sibusque incertis exponatur, præsertim
 quàm caveri debeat, ne si eventus non
 prosper

prosper
 torumq
 si magis
 cunque
 tiâ hoc
 men in
 insidiæ
 valde co
 tempor
 qui tun
 gravi m
 yration
 dicabat
 micitia
 refragab
 & in re
 ti ratio
 rum pe
 plectu
 tur.

Int
 Protesta
 reliquis
 sent, ad
 titutum
 interrog
 prosper

prosper sit, factiones excitentur, multorumque animi in Alphonsum propensi magis ab eo abalienentur. Quantaunque autem sollicitudine & diligentia hoc negotium confectum est, tamen instructæ sunt contra Principem insidiæ, quæ cum ipsum perturbatum valde commotumque redderent, eas in tempore detexit Legatus Hispanicus, qui tunc Ulissiponæ commorabatur, & gravi maturoque consilio gliscentis conjurationis causas ab Gallis repertas indicabat. Ac tum quoque Rex Angliæ, adamicitia & scedere Gallis conjunctus non refragabatur periculosissimo instituto, & in re atque causa maximi momenti rationes firmandæ æquabilis finitimum potentia dissimulabat, donisque plectus adhuc speciosè permulcebatur.

Inter Hungaros illi sacerdotes, qui Protestantium nomine distinguuntur à reliquis, quasi motibus causam dedissent, ad Senatum delegatum ab rege institutum acciti, deque superioribus actis interrogati dissimiliter ad objecta re-

sponderunt, plurimos tamen nec metus, nec promissa expugnare potuerunt, ut à sententia discederent, quanquam de acerbitate Cleri & iratiore inprimis Collo-nitschii animo subinde querebantur. Interim ejus Reipublicæ status valde commutatus est: Johanni Caspary Ambringio jus potestatisque Rectoris Regni Hungariæ attributa, visque superiorum legum, per quas externi à summo isto Reipublicæ munere arcebantur, resoluta, cumque duriora indies tempora instarent, Ambringius ingenio minimè difficili mansuetudinisque studioso Austriæ gentis clementiam præ se tulit, magnatumque animos lenitate potius, quàm vi, ad patientiandum Imperium inflexit. Poloni Regem Michaelem togæ magis, quàm belli artibus assuetum mense Novembr. amiserunt, cujus dignitas maximè cordi fuit Ordini equestri, quanquam ipsi restiterunt aliqui Senatorum, qui tantum in odium vocarunt, ut de eo etiam loco movendo consultarent. Quod Gallis partes Austrias in Polonia labefactari cupientibus

etus, ut à acer- Collo- r. In- com- ingio unga- gum, ablica imque Am- in fue- is cle- e ani- atien- regem- li arti- umise- di fuit- estite- am in- o mo- partes- ienti- bus

us opportunum accidit, quippe quorum
 consilia dudum eò pertinebant, ut Polo-
 nam Gallico nomine obnoxiam habe-
 rent. Auctores haudquaquam conte-
 mnendos habeo, Regem, cum maxima
 onera injuriasq; Barbarorum sustineret,
 ab omnibus Christianis Regibus, excepto
 Gallico, opem petiisse: hunc verò ejus
 causæ non ignarum ultrò auxilia Polonis
 obtulisse, ut propensam voluntatem
 duntaxat in speciem significaret, etsi res
 ipsa indicio erat, Regem Christianissi-
 mum non studio in Michaelem, sed bene-
 volentiâ adductum erga plerosque Sena-
 tores, quorum animos sciebat ab Rege suo
 esse alienatos, hoc tale faciendum putasse:
 unde non potuissent non excitari dissen-
 siones funestumque civile bellum, cujus
 adeò tota calamitas in istum Regem fuis-
 set redundatura. Cum ea temporum ibi
 difficultas discordiaque regni civium
 esset, insigne facinus edidit Polonici
 belli Imperator Johannes Sobieskius,
 confertoque cum Turcis apud Choci-
 num prælio, memorabilem victoriam

reportavit. Eò permagnum momen-
 tum attulit opportuna reguli Valachiaë
 defectio, inprimisque Lithuanorum at-
 que inter hos maximè Demetrii Viesnie-
 vicii Radziviliique constantia & fides,
 nec non velitum Polonicorum, quos
 Hussaros nominant, aliquoties repeti-
 tus impetus, qui nutantem fortunam
 intrepidè acriterque instaurabant, &
 Turcas in castris, præeunte strictumque
 ensen præferente Sobieskio, adorie-
 bantur. Haud minori ardore decerta-
 runt Germani pedites, cæterique expe-
 ditionis loci unâ mente & consilio ex-
 periebantur. Quæ res facilè lenivit
 dolorem ex morte regis acceptum, mul-
 tamque laudem Sobieskio, qui Duces
 Lithuanos ad trajiciendum Borysthe-
 nem ad castraque secum conjungenda
 persuaserat, peperit, tantamque regni
 Ordinum gratiam ei conciliavit, ut sanè
 etiam afferret ipsi pondus ad regnum
 altero anno capeffendum. Commo-
 dum tunc Alexius Michalowitzius fini-
 timæ gentis periculum quoque ad se
 pertinere ratus, opem suam Polonis li-
 beraliter

beraliter promisit, fœderisque bellici sincerè servandi fidem dedit, & Cæsarem summosque Europæ Principes ad auxilia contra Turcas ferenda sollicitavit, excitisque suæ ditionis Cosacis, non modò perterrefecit hostes, sed etiam subitâ irruptione Tartariam Præcopensem vehementer afflixit, & circiter duo millia barbarorum in castris oppressit.

Vix dum in Italia quiescebant lites inter Sabaudum Remque publicam Genuensem, quum rex Galliæ qui suscepto conciliatoris munere, adhibitoque ad restituendam ibi pacem Gaumontio, negotium hoc confecerat, ipse jam illam in hostis loco habet, nomineque injuriæ & damni dati graviter mulctat, & navibus fortunisque vim facit. Ea cum nil tale se commeritam affirmaret, propter quod regis offensam incurreret, paratamque se ad præstandum damnum offerret, quædam per Gaumontium postulavit, quæ contra istius Reipublicæ, neutras partes amplexæ, dignitatem, præterque jus & æquum erant. *igitur* tota prope Italia hâc regis acer-

bitate commota est , Hispaniaque iusto & cur
 metu excitata , auxilium in oram mariti- fceder
 mam dimittendum Reip. promisit, quod sent e
 cum rex intelligeret , nolletque contra cum, e
 se armari Italiam , Injuriæ paulatim nomin
 conquieverunt , sensitque Respublica Brigat
 pro superioribus exhibitis regi officiis tum re
 hanc sibi relatum fuisse gratiam , quod que G
 admoneret , quàm lubrica ejus amicitia xilium
 esset, qui tam levi momento mutaretur region
 jamque constare poterat, quid causæ fuisset qui sub
 set, cur rex pacem Genuensem maturasset primu
 set, quippe qui sciebat , rempublicam illa om
 lam contra insidias proditoremque Ra ita con
 phaelis Torreni fatis jam firmatam , Se que ex
 baudo spem victoriarum præcidisse , stu tus Ga
 debatque his rebus capere occasionem id ope
 militis Genuensis , cujus missionem animis
 Resp. factura esset , ad sua stipendia ad- vertere
 jungendi , ut talem in modum nudata que a
 robore eò opportunior injuriis esset, si quotid
 mulque ut transportatas ex Norico co pagi r
 hortes eadem commoditate à Sabauda stris g
 reciperet , quibus contra novos hostes Cathol
 uteretur. Ab Helvetiis æqua postula- bant ,
 bant Cæsaris regisque Hispaniæ legati, patieb
 & cur

& cur illi ipsi, incolumi atque integro
 scedere perpetuæ defensionis, non pos-
 sent deserere Comitatum Burgundi-
 cum, quatuorque urbes, quas Sylvestres
 nominant, itemque Constantiam &
 Brigam Vallesix, graviter exponebant:
 tum rogabant, ut conatus incursiones-
 que Gallicas in eos fines impedirent, au-
 xiliumque & patrociniū fidem prædictis
 regionibus præstarent, militesque suos,
 qui sub signis Gallicis merebant, quam-
 primum revocarent. Ibi vero non u-
 na omnibus mens fuit, neque res hæc
 ita confici potuit, ut Cæsari Hispanis-
 que expediebat: propterea quòd delega-
 tus Gallicus multa de rege suo pollicitus,
 id operam dabat, ut tentatis Ordinum
 animis, allata in eam rem consilia per-
 verterentur. Præterea suspiciones,
 quæ artibus Gallicis illic struebantur,
 quotidie invalescebant, primique erant
 pagi *reformatarum* partium, qui Au-
 striis gratificari cupiebant, pagi autem
Catholici Rhætique difficiliorese se præbe-
 bant, nec in eam sententiam adduci se
 patiebantur, ut juberent milites suos re-

dire domum, unaq; prohiberent, quo minus in pagis suæ ditionis cohortes Gallico stipendio alendæ conscriberentur. Faciebat enim pro more suo rex magna impendia, & quum metu minisque perficere destinata non poterat, magnis donis gratiam captabat, ut per Helvetios non impediretur, quin occuparet Comitatum Burgundicum, qui alioqui in ipsorum tutela erat, quod etiam in sequenti anno evenit. Jam res Germaniæ tales erant, ut principes, præcipuè *Protestantes*, Cæsari unâ voluntate se conjungerent, mandataque in socios expeditionis Gallicæ promulgata in foribus publicis affigenda curarent, justitiamq; armorum ipsius comprobarent. Saxo pro fide sua Egræ cum eo fœdus pepigit, & exemplum sequendi aliis tradidit, nec multo post negotium conventus Mulhusini, ad quem Delegati ex tribus imperii *Circulis*, Saxonico superiori & inferiori, pariterq; Francico convenerant, honesto atque utili consilio juvabat. Aderat ibi nomine Cæsaris Wolfgangus Comes Ottingensis, & quid

quid ex re patriæ esset, consulebat, ac de
Cæsaris voluntate studioque in patriam
præfatus, significabat, cupere eum, ut
Germaniæ leges publicaque tranquilli-
tas conseruentur, quæ cum hoc tempo-
re in magno discrimine sint, incur-
sionibusque Gallicis convellantur, mo-
nere prædictos *Circulos*, atque secun-
dum muneris sui rationes postulare, ut
copiis suis transitum concedant, ipsique
etiam ad defensionem se comparent,
militesque conscribant, & si opus sit, vi-
res auxiliaque afferant, ut afflictivexati-
que per injuriam principes è periculo
calamitateque eximantur: iis vero, qui
hostis partibus se obnoxios fecerint, ne-
que hospitia, neque transitum permit-
tant, quæ ratio futura sit recuperandæ
pacis, & liberandi Principes injustis ar-
mis propemodum oppressos. Ad ea
Delegati *Circulorum* responderunt,
Cæsaris curam & consilium patriæ esse
salutare, nomineque electorum & prin-
cipum suorum ipsi gratias habere, qui in
ejus atque imperii fide tutelaque sint, &

manere velint : Cæterùm ad eos referri oportere de capite publicæ securitatis, quod in Comitibus decidendum sperent, quod altero quidem anno quietis & boni publici causa usu probatum fuit. Johannes Philippus El. Moguntinus, qui sentiebat connivendo augeri Gallorum potentiam, dubiamque ipsorum amicitiam & superiora promissa, incrementa item regis & augendæ potentiaë studium expendebat, Catoque Germaniæ habitus, finitimis ob controversias subinde excitatas metuendus erat, hoc anno illustrata imprimis Schonbornianorum gente, unde prognatus fuerat, decessit. Bavarus equidem placere sibi pacem restabatur, sed fœdus cum F. Belgis ictum planè ei invisum erat, eoque orabat Cæsarem atque admonebat, uti id ommitteret, quod pericula ærumnasque sacro imperio afferret, alienamque duntaxat causam complecteretur. Cumque quid suæ mentis animique esset, per epistolas & Baronem Kleistium indicasset, rationibus ab Cæsare adductis acquiescere

neceffe

neceffe
memor
exerciti
latinatu
qua se
gniani
conjug
Vitrii le
deniqu
Fursten
ipsum i
tunam
sa, Gall
studia a
fidebat
animo
imperio
proposi
zium pr
Cæsari
rii salus
riora pe
censuit
ad since
sincerita

ri
 s,
 t,
 o-
 o-
 ui
 m
 ci-
 ra
 di-
 na-
 de
 il-
 m
 fit.
 te-
 m
 a-
 ce-
 ro
 xat
 rid
 las
 io-
 re
 fle

necesse habuit, & fidei Reip. obligatæ
 memor nil sibi indulfit, quo Cæsar,
 exercitusque ejus superiorem Pa-
 latinatum transiens læderentur. De
 qua sententia neque auctoritas Privi-
 gniani, qui Henricæ Adelheidi ipsius
 conjugii à sacris erat, neque calliditas
 Vitrii legati Gallici eum dimovit, nec
 denique necessitudo Hermanni Egonis
 Furstenbergii, gratiâ & consiliis valida,
 ipsum impedivit. Brandenburgicus for-
 tunam suam, & Suedorum promif-
 sa, Gallicasque res & diversa Principum
 studia æstimans, paci nuper initæ non
 fidebat, & bono rectoque in Cæsarem
 animo, de conditionibus, recuperandæ
 imperio tranquillitatis ab rege Suediæ
 propositis monebat, perque Marenhol-
 zium pronuntiabat, sibi curæ fore, quod
 Cæsari ea in re videretur, cujus & impe-
 rii salus communis esset: Cæsar supe-
 riora pericula damnaque illata reputans
 censuit, consilia Gallica minimè dirigi
 ad sinceram pacem, etsi rex iste semper
 sinceritatem præ se ferat, armaque omif-
 surum

surum se recipiat: nam quo promptio-
 rem se ad pacem ostenderit, eò minus
 æquas pacis conditiones ab eo fuisse
 acceptas: itaque vires & subsidia cir-
 cumspici oportere, ut Germania vindi-
 cetur in libertatem quippe quam, rejecto
armistitio generali, continuis incurso-
 nibus fatigaverit, occupatisque Fried-
 berga, Aschaffnaburgo & Selingstadio
 afflixerit, contraque fidem supremi pa-
 trocinii X. Alsatiæ Urbibus datam, non
 expectatâ imperii Principum sententiâ
 arbitrariâ, in quam sciens prudensque
 ante consenserat, pro jure vim adhi-
 buisset, nec non Trevirensis neutrius
 partis principem, nulloque fœdere Bel-
 gis devinctum, hostiliter vexasset, &
 non modò trans Rhenum, sed etiam
 trans Mœnum Tubarimque arma pro-
 tulisset, ac denique conciliationem à
 Moguntino, Bavaro & Duce Lunebur-
 gico Georgio Guilielmo susceptam
 mora tergiversationeque sua elusisset,
 animumque sic satis à pace alienum de-
 clarasset. Palatinus etiam, passo inju-
 riam Trevirensis, periculo propior, ten-
 tandæ

tandæ
 pe no
 mulat
 nius,
 Rhene
 Is ext
 hered
 exemp
 vico F
 vit ob
 dericu
 que h
 Damia
 quide
 Palatin
 lit, pr
 judica
 inter f
 tum f
 atque
 tis sub
 cta in
 dendi
 Verùm
 post t
 se con

tandæ compositionis auctor erat, quip-
 pe non oblitus damnorum, qua per si-
 mulationem amicitia intulisset Ture-
 nius, quum ejus cohortes Palatinatum
 Rhenensem, Bipontinumque transfirent.
 Is extremo hujus anni mense auctus est
 hereditate principatus Simmerensis,
 exempto rebus humanis agnato Ludo-
 vico Henrico, nisi quod ipsi litem mo-
 vit ob Böckelheimium Lotharius Fri-
 dericus, Johannis Philippi successor, at-
 que hoc mortuo, eam persecutus est
 Damianus Hartardus. Quæ accessio
 quidem ad dignitatem potentiamque
 Palatini per magnum momentum attu-
 lit, proptereaque pace frui voluit, quod
 judicaret belli, quo Germani Gallique
 inter se committerentur, difficilem exi-
 tum fore, prospiceretque calamitates
 atque molestias, quas ratione vicinita-
 tis subiturus esset, si ambitio regis inje-
 cta incrementorum spe, illecta inva-
 dendi finitimos occasione excitaretur.
 Verum prudentia Caesaris, cui rebus
 post turbatis, magna fide constantiaque
 se conjunxit, nihil in communis causæ
 perni-

perniciem admittebat, eratque hæc via liberandi F. Belgii, & stabiliendæ insuper Cæsareæ auctoritatis, quæ superiorum licentiâ temporum erat quodammodo imminuta. Contra Rex Galliæ nil suæ utilitatis causa omisit, suspicioneque dissolvendi fœderis Anglici motus, atque hostibus diversâ parte ingruentibus suffecturus, præsidia de occupatis urbibus provinciisque decedere iussit, roboreque collecto, fortunam instauravit. Mox imparatos Principes bellumque non timentes, ac plerosque etiam, ut nil à se timerent, per epistolam præmonitos invasit, proximosque Belgas Hispanicos vastavit, tantaque vi & terrore eas Regiones complevit, ut si fuissent sine fœdere, parum abfuerit, quin haud longo temporis spatio omnes sanè Regis arbitrium sequi cogerentur. Commodum Montalius Caroloregiam liberaverat, simulque Luxemburgii transitus Regem ingenti sollicitudine levaverat, quoniam is cum omnibus fortunis instrumentoque bellico, insidentibus licet vicina itinera

Baravis
at, cu j
parur,
eum lib
eretur. I
erat, q
quippe
suam in
mandat
Gallis fi
promul
co usuv
suis pep
prædæ c
vincias
tino urb
artibus
ret,
ictum
hortes
porius,
Pompo
nanc eo
dios pa
es mo

Baravis

Batavis Hispanisque, feliciter elapsus fue-
 rat, cujus nomine alioqui Rex valde ange-
 batur, adeo ut totam pæne Galliam ad
 eum liberandum commovere velle vide-
 retur. Hæc dum agebantur, intelligi po-
 terat, quo Rex animo esset in Germanos,
 quippe quorum erga Cæsarem fidem
 suam injuriam putabat, non passurus, ut
 mandata contra eos edita, qui arma pro
 Gallis ferrent, liberè in Regionibus suis
 promulgarent, quod Duci Mompelgardi-
 co usuenit: sed neque amicis affinibusq;
 suis pepercit, quùm non modo milites
 prædæ causa passim in Neoburgicas Pro-
 vincias effundi sineret, sed quoque Pala-
 tino urbes vicosque eriperet, & Bethuni
 artibus circumventum indignissimè habe-
 ret, quin & ante fœdus cum Cæsare
 factum de injuriis per Turenianas co-
 hortibus illatis conquerentem irritavit
 potius, quàm mitigavit. Dixerat enim
 Pomponius regii administer consilii,
 nunc eorum esse fortunam, qui se me-
 dios partibus præstarent, ut difficulta-
 tes molestiasque belli æquis animis fer-
 rent,

rent, quæ evitari non possent, dum cogèrentur exercitus, ad transitumque pararentur. Etiam Nassovii Comites, Principesque Salmenses, & vicini sine discrimine, vel ob suspicionem levissimamque offensam, repertumque injuriæ prætextum mulctati sunt, communitoque Nancejo, firmatisque Lotharingiæ & Alsatia finibus, aditus ad infestandam Germaniam opprimendamque libertatem apertus est, interceptoque altero post anno Burgundiæ Comitatu, tota Hispanorum fortuna, quæ cum nostratibus Belgicisque regionibus communes rationes habet, in periculum venit.

1674. Interim multorum animi adhuc in spem reparandæ pacis erigebantur, quum præter opinionem subito res conversæ sunt, propterea quòd Gallia & Angliæ regum legati, qui una cum aliis Colonia Agrippinæ ad tractandum de pace convenerant, mandata causati discesserunt, ideò offensi, quòd Guilielmus Egon Fürstenbergius ab Austriis pro face belli habitus, cum rhedâ veheretur, comprehensus, contraque datam

fidem

fidem Legatis, quorum in loco numero-
 que is esse cupiebat, abreptus, Bonnam-
 que, in qua tunc Cæsaris præsidium in-
 erat, abductus, præterque dignitatem &
 us Principis in custodiam missus fuis-
 set. Quartus decimus Februarii dies
 erat, cum id belli continuandi novum
 esset classicum, non invitis Batavis,
 quippe Austrio nomini amicitia & fœ-
 dere innexis, neque alienis ab ea re Hi-
 spanis, qui optabant, ut regi ob nimiam
 potentiam formidando plures hostes
 existerent, sibi contra plures amici so-
 cique conciliarentur. Id postquam e-
 venerat, regis Suediæ Legati quereban-
 tur, ad eum modum spem pacis Europæ,
 fructumque operæ in eo genere positæ
 sibi eripi, proptereaque pro restituen-
 do in libertatem Fürstenbergio magno-
 pere annitebantur. Sed quale hoc fue-
 rit, aliquanto post cognitum est, cum
 Cæsar rationibus doceret, quamobrem
 ex eo loco amovendum putaverit Prin-
 cipem, qui se vocasset in odium, testa-
 tumque apud multos reliquisset, quàm
 alieno ab se animo esset, dum paci im-
 pediendæ

pediendæ consilia adhibuisset, taliaque ad-
 misisset, quæ nec per Cæsaris officium, nec
 per domini beneficiarii rationes ferre po-
 tuisset. Non egere testibus, quòd ad Re-
 gis Gallix, hostis Reipublicæ, volunta-
 tem nutumque totum se convertisset,
 suumque edictum, quo Germanos socie-
 tate militiæ Gallicæ prohibuisset, sublata
 obsequii præstandi religione, violasset,
 Regemque ad odium bellumque extimu-
 lasset. Quod cur facere non debuisset,
 multas eum causas habuisse, præsertim
 quòd is Princeps esset, qui consensu &
 suffragio principali in Imperii conventi-
 bus careret, essetque in ditionem Austri-
 rum redactus, clientelæque fide in perpetuum
 sibi obligatus. Itaque editum & in
 Comitibus approbatum securitatis Legato-
 rum decretum eò non posse produci, ut
 Princeps è custodia dimittatur sequestris
 fide asservandus, quod id neque ex Repu-
 blica, neque ex sua Cæsaris dignitate esse
 judicaret, ut qui fomes belli ac dissensio-
 num in Republica fuisset, fœdaque Serti-
 nii & Frangepanii consilia Regi Gallix
 enun-

enunciaffet, se autem, cui ad talia indicanda obstrictus fuisset, & jure legibusque etiamnum teneretur, celasset, opimisq; *Abbatia* Gallicæ reditibus auctus, externo Regi & hosti stipendio sese illigasset, in alius, quàm veri & supremi domini, potestatem traderetur. Hæc tunc inter difficiles ac perplexas pacis restituendæ rationes affirmabantur, certa que in capita mox descripta cognitioni comitiorum subjiciantur, fama que ad externos etiam Principes perferebantur, ut quibus rationibus Cæsar ad tale quid decernendum inductus fuisset, passim sine que mora intelligi posset. Pertinebat enim ad famam Cæsaris, ut ostenderet, cur nullo Imperii jure impeditus fuerit, quo minus muneris temporisque rationem haberet, quòd Princeps arguebatur commissi, quasi contra Cæsarem, tanquam Imperii caput, & simul contra eum tanquam hæreditario beneficiarioque jure dominum fecisset, novissimeque etiam pacis compositionem retardasset, consiliaque salutaria & optima machinationibus suis invertisset.

set, quarum non aliud fuisset remedium, dam re
 quàm ut avertendi majoris mali causa, xit, &
 ex urbe Coloniensi, quæ tunc conventu ad vire
 Legatorum sancta erat, auferretur. His plicand
 autem rebus Germaniæ status cœpit fie- mitati
 ri turbulentior, Gallique ad vehementio- pes, q
 rem impetum concitati, rejecta irrita commo
 super pace consultationis in Cæsarem lliis,
 invidiâ, Palatino, contra quàm Heidel- convent
 bergæ de regis sui voluntate polliceba- deque
 tur Bethunius, arma intulerunt, ductuque tu confu
 Rupifortii & Vaubrunii in agrum Ger- lani Gr
 mersheimensem profecti, latè omni- conditio
 vastarunt, atque ipsum etiam Germers- eundi
 heimium, ejus ditionis castrum vetus & Henrici
 Rudolphi I. Cæsaris morte inclitum, concoro
 interceperunt. Miratus subitum odi- ribus re
 um impetumque securus fidei suæ Pala- doneo,
 tinus, prudentiâ consiliisque suis regi Franci
 Galliæ multos hostes, domi forisque ex- terque i
 citavit, ab eoque inprimis Danum ab- cum ut
 alienavit, quippe ob expilatos fororis gendas,
 Guilielminæ Ernestinæ dotales fundos tate Pe
 commotum graviterque offensum; tunc genfis,
 Saxonem atque Brandenburgicum, Baruthi
Duces item Lunenburgicos ad suscipien- quod e
dam

dam reipublicæ suamque causam indu-
 xit, & fide fœdereque Cæsari devinctos,
 ad vires in communem utilitatem ex-
 plicandas permovit: quorum exempla
 imitati sunt Orientalis Franciæ Princi-
 pes, qui Norimbergæ congregati, ac-
 commodatis securitati firmandæ con-
 siliis, prout superiori anno Müllhusii
 conventum erat, de mutua defensione
 deque adornando expeditionis appara-
 tu consularant. Saxo nil veritus Chaf-
 lani Grafenthalique minas, implevit
 conditiones Egrani fœderis, cujus in-
 eundi rationes moderatus est Baro
 Henricus Frisius, exemplo ad Germaniæ
 concordiam utili, & ad bellum ex visce-
 ribus reipublicæ exterminandum peri-
 doneo, præsertim quum non multo post
 Franci per epistolam appellati comi-
 terque invitati sunt ad animos viresque
 cum utroque Saxonix circulo conjun-
 gendas, id quod valde accidit ex volun-
 tate Petri Philippi Antistitis Bamber-
 gensis, & Christiani Ernesti Marchionis
 Baruthini, qui nihil prætermittebant,
 quod ex re publica esse arbitrarentur.

F Diffi-

Difficilius apud Suevos concordia coivit, non modo quòd misera Palatini fortuna ipsis ante oculos versabatur, sed quia Bavarus etiam, qui opimas ibi clientelas habet, pro statu illorum temporum pace utendum statuebat, Tureniusque iis benevolentiam Regis significabat, si bello se non implicaturi essent. Sed vicit causa Reipublicæ, auxiliumque contra vim injuriasque Ulmæ decretum est, quod rebus Cæsaris perutile prosperumque evenit, quoniam ea regio & vicinitate erat opportuna, & inferendam ejus castris annonam per multum valebat. Hæc dum agebantur, laturo auxilium Saxones adveniebant, & rem causamque Palatini pariter & Germaniæ adjuvabant. Mox Duce Lunenburgici, cum Cæsare, Hispanisque & F. Belgis fœdus pacti, cum copiis magnaue tormentorum vi appropinquabant: neque secius Brandenburgicus arma, quæ ex formula pactionis Vossensis deposuerat, corripuit iterum ac in Gallos convertit, cum quòd illa transactio ejusmodi esset, ut lam imperi

imperii legibus officioque suo fraudi esse
 non posset, tùm quòd ex fœdere anti-
 quo inter Principes electores inito, san-
 ctionibusque Cæsareis juratis confirma-
 to, tanta sit omnium necessitudo, tanta-
 que animorum & voluntatum conjun-
 ctio esse debeat, ut non facilè arctiora
 queant esse vincula, quàm ea, quibus ipsi
 inter se colligentur. Itaque Branden-
 burgicus fiducia *Unionis electoralis* ex-
 citus ad libertatem, Cæsarisque cohor-
 tationibus excitatus, atque exemplis
 etiam propinquorum principum con-
 firmatus, noluit diutius esse obnoxius
 insidiis Gallicis, unaque cum republica,
 cui semper & summa ratione devinctus
 esset, belli fortunam experiri statuit, ut
 salva tandem ac tuta communis patria
 præstaretur, superbaque hostium de Ger-
 manis opinio convelleretur. Socium
 cognatumque Principem electorem,
 tot injuriis affectum & pollicitationi-
 bus quoque deceptum, contra jus fas-
 que gentium, contra sacras imperii leges,
 contraque pacis Westphalicæ formu-
 lam armis appetitum auxilio desti-
 tuere,

tuere, agrumque ejus & vicos reip. hostibus diripiendos relinquere periculosum pariter ac pudendum videbatur. Eo magis, quòd in Palatini fide atque innocentia nil desiderari poterat, neque ejus culpa, consilio, aut rebus & factis ullum regi damnum datum erat, quando favebat paci, bellumque Cæsari ipsi tantisper dissuadebat, dum proximos principes ipsumque se peti videret, aded quidem, ut quum Galli eum ad suscipiendam regis causam neque cogere, neque persuadere possent, fama tulerit, Francodalii intercepti consilium inisse, quod tale institutum erat, ut totus fere Palatinatus in potestatem ipsorum redigeretur. Itaque ut malum imminens anteverteret, de fœdere inter eum Cæsaremque agi ceptum est, quo præter alia hoc quoque continebatur, ut Philipsburgi munitiones solo æquarentur, siquidem istud castrum, quod proximè Palatinatum est, Cæsar in potestatem suam redacturus esset. Quibus temporibus constantia Palatini fuit memorabilis, magnumque momentum

attu-

attulit ad bellum in illis finibus geren-
 dum, quod Gallosita malè habuit, ut in
 tractum ditionis ejus Rheno finitimum
 incursiones facerent, ruptaque iterum
 Monasteriensi pace, onera stipendiaque
 belli populo Palatino imponerent, pas-
 sinque damna & vastitatem inferrent.
 Quare Cæsaris cohortes subsidio vene-
 runt, Saxoque ex formula Egrani foederis
 auxilia misit, & Filium Johannem Geor-
 gium, Baronemque Christianum Erne-
 stum Kannium cum expeditâ manu ver-
 sus Rhenum movere jussit: iis ad resisten-
 dum profectus est Bellivisus tribunus
 Gallicus, qui repente celeriterque excitis
 Philipsburgo & Landaviâ manipulis, nu-
 merum suorum valde auxit, Cæsareosque
 & Saxones, qui ad defendendum Palatina-
 tus limitem venerant, apud Maudachium
 adortus, speraverat eorum consilia profe-
 ctionemque posse interverti, si ex inopi-
 nato ipsos invaderet, impetuque uteretur.
 Tum præfectus militiæ Generalis Ca-
 prara occurrendum ratus, ad sustinen-
 dam hostis vim sese comparavit, &
 F 3 prom-

prompto Saxonum auxilio usus est, Lotharingosque alacres adjuutores habuit. Utrorumque enim fortitudo maximè ibi spectata est, Saxonum præcipuè, quorum dura initia ipsis in laudem vertèrunt: iis aliquanto post discrimen pugnæ supervenit Dunewaldius, à Duce Bournonvillæ missus, qui hostes commisso certamine acerrimo dilapsos persequeretur: sed hi jam evaserant, multis in acie desideratis, & plerisque etiam, inter quos ipse Bellovisus fuit, sauciatis. Ea spe frustrati Galli, cumularunt superiores injurias, ultionisque cupiditate magis incensi, invisum sibi Palatinatum multo & vario crudelitatis genere diripuerunt, & vicos villasque igni cremarunt, nec minùs oppidorum arciumque fundamenta subruere, passimque solitudinem facere cœperunt. Inter has populationes de arcendo hoste consilium capitur, quum nunciatur, Turenium, trajecto apud Philipsburgum Rheno, Wiselochium intercipere statuisse: in quo cum sociis permultum esset situm, censuerunt minimè sibi

commit-

Lo-
 uit.
 è ibi
 uo-
 rte-
 pu-
 uce
 om-
 per-
 ultis
 iam,
 atis.
 si-
 tate
 cum
 hri-
 ma-
 um-
 que
 ater
 on-
 Tu-
 um
 sta-
 um
 fbi
 it-

committendum, ut ab hoste in potesta-
 tem redigeretur. Erat tunc in castris
 minor verò fama de viribus numeroque
 copiarum Turenii, unde fiducia eos su-
 bit prælii conferendi, quod senior Lo-
 tharingiæ Dux, qui per exploratores
 subinde res hostis cognoverat, dissuasit
 quidem, rationesque periculi demonstra-
 vit, sed quia Capraræ, spe reportandæ vi-
 ctoriæ sublato, longè alia ratio consti-
 tuta erat, è re belli socialis fore duxit, si
 armis experiretur, impetumque hostis
 confestim sineque mora inhiberet. Igi-
 tur apud Sinshemium, oppidum infe-
 rioris Palatinatus, commoditate loci adi-
 tusque opportunum, congressi, acri-
 ter pugnarunt, in primis cohortes sociæ
 magnâ audaciâ impetuque in Gallos ir-
 ruebant, contraque tormenta ab iis di-
 sposita progressæ, vim globorum con-
 fertissimè cadentium excipiebant; inde
 à ferentariis, qui cum sclopis majori-
 bus in proximo latebant, incessabantur,
 jamque in apertum discrimen coniecti
 socii, non modo ex iniquo loco dimica-
 bant, sed etiam videbant, hosti se mul-

tum esse impares, receptumque circumspicere oportere, præsertim quum equitatus ob loci angustiam hortorumque sepes, quæ illi objectæ erant, explicare se non posset. Ex quo factum, ut non levi damno affecti retrocederent, salutique suæ consulere: pars Heidelbergam, pars Francofurtum profugerunt, Caprara & Lotharingus Heilbronnæ se receperunt. Post hæc Burnonvillanus, qui copiis, apud Rhenum cum summo Imperio præerat, Francofurtum pervenit, egressusque hinc cum cataphractis & peditatu movit in Palatinatum ad res instaurandas, sed nihilo tunc prosperior belli gerendi ratio fuit, Turenusque recentibus auxiliis, quæ ex Burgundia atque Lotharingia advenerant, firmatus, viribusque rursus superior, more suo consiliis Bournonvillani Ducis prævertit, & ad invadendas ejus cohortes quanta potuit festinatione, contendit: eo tempore curâ Dunewaldii, qui speculandi causa abierat, effectum est, ut Bournonvillanis daretur spatium se recipiendi, qui posteaquam evaserant, Dunewaldii

Dunewaldii
fessus, e
nas co
impar re
auso, qu
bantur
odio in
tur: qu
Austrio
se inclin
tione,
imperio
staret ef
micitia
mittere
tes copia
cum Cæ
medii ne
res, pot
molesta
percitisq
eventori
defensio
cum agiq
mul cur
fundataq

Dunewaldius distinetis cohortibus
 fessus, excitasque contra se equitum tur-
 mas conspicatus, planeque resistendo
 impar retrocessit, hoste eum non insequi
 auso, quòd rationes Gallicæ non patie-
 bantur, ut concepto vicinorum animis
 odio in Gallos acriores stimuli adderen-
 tur: quandoquidem sentiebat hostis,
 Austrios his rebus Principum animos ad
 se inclinatuos, ut non solùm propor-
 tione, quam jure beneficiario Cæsari
 imperioque deberent, quamque con-
 staret esse talem, ut per eam Gallica a-
 micitia non dissolveretur, auxilia sub-
 mitterent, verum etiam plures cohortes
 copiasque conducerent, fœdereque
 cum Cæsare sociisque icto desinerent esse
 medii neutrique parti conjuncti. Quæ
 res, postquam longè aliter evenit, tam
 molesta invisæque Gallis fuit, ut iratis
 percitisque animis præter jus & contra
 eventorum fidem affirmarent, specie
 defensionis imperii Principes illici cir-
 cumagique ad Cæsaris nutum, ut si-
 mul cum Gallorum amicitia, vetus
 fundataque libertas ipsis eripiatur. De

F 5

cetero

cætero nil prætermittēbat. Turenius, quod cum è re sua, tum è ratione belli duceret, fortunam suam modestè ferens, etiam isto temporum statu, quo dilapsis sociorum manipulis in acie constitit, atque his rebus notum testatumque esse voluit, eos acceptâ clade diffugere coactos, quos tamen pugnasse fortiter, ipse ultrò fassus est, & temere loquentes coarguit, futuri providus, nec intempestivè recordatus, eos, qui jactantius dicerent, nondum explorasse satis vires & animos Germanorum, quos non fortitudine, sed numero duntaxat pugnandique opportunitate præstitissent: præterea tot militum suorum, qui ceciderant, jacturam miserari consuevit, eamque præcipuè ob causam gaudio non sincero est affectus. Verum enim vero socii, amissa ibi felicitis successus spe, in Alsatia tentant fortunam, atque in bellum majoribus viribus gerendum incumbunt: eò contractis undique auxiliis, contendunt Cæsarei atque Lotharingi, & acceptis ex fœdere Luneburgicis ac Monasteriensibus, ascitisque Palatinis & imperialibus

bus e
move
parvu
pulus
pront
haber
quæ
belli
bant,
Rhen
cupiet
firmat
bavit
transit
mox e
corrupt
præve
futuru
partib
te hac
fuerat
ta, co
rum co
retur
tus di
tum ha

bus cohortibus, versus Argentoratum
 movent: Ubi cum periculum haud
 parvum à Vaubrunio impenderet, po-
 pulus urbis in metum suspicionemque
 pronus censuit, uti Rex Galliae pro hoste
 haberetur, postulataque legati Caesarei,
 quae plerisque proceribus ambigam
 belli fortunam reputantibus displice-
 bant, approbarentur. Quibus modis
 Rheni aditus, quem Galli intercipere
 cupiebant, sociis apertus, praesidioque
 firmatus est, quod non modicè contur-
 bavìt Vaubrunium, qui quantum in eo
 transitu Regi suo situm esset, aestimabat:
 mox eum poenitentia subiit, quòd morà
 corrupisset consilii fructum, Caesareisque
 praevieniendi se spatium dedisset, quo
 futurum esset, ut vicina ista mediaque
 partibus urbs à Rege, cujus erga eam an-
 te hac voluntas propensusque animus
 fuerat, repentina vi impetuque ab aliena-
 ta, commodis Gallicis obstaret in poste-
 rum conatibusque isto in limite obnite-
 retur: eo loco cum res esset, commea-
 tus difficultas hostem maximè sollici-
 tum habuit, totaque belli moles in eam

regionem incubuit, magnusque ardor fuit militum, quum tempus & res praelii conferendi occasionem darent. Turenus castra metatus est inter Enzheimium atque Holzheimium, inferioris Alsatiae pagos, instructaque acie copias sociales expectavit. Neque his erat causa differendae pugnae, cum urgere hostem, intercludereque aditu ad superiorem Alsatiam vellent, quos conatus astu militari elusit Turenus, obiectaque sylva, cui munitiones castrenses praetendebantur, loco difficili ad se invadendum, nec satis Foederatis explorato constitit, unde multa damna loci acceperunt. Ibi Dux Ploënenensis praesenti animo pugnavit, magnaque in difficultate fuit, quum Bournonvillani, qui integris viribus praelii aleam spectabant, non succederent defatigatis Luneburgicis, quos ea pugna valde illustravit, quod cum veterano cautoque milite diu multumque decertarunt. Simul Lotharingi manifestum discrimen subierunt, parique constantia & impetu maximo dimicarunt, quorum spectatae fortitu-

fortitu
gio G
cunda
expref
Mona
delius
que in
tempo
dimica
tim ho
fallere
sociori
tur.
tus on
care ne
rei pra
admov
rus sub
suspicio
Bourn
bantur
dia, q
tur, &
di oppo
minime
rati, sen

fortitudinis recordatio præcipuè Geor-
 gio Guilielmo Duci Luneburgico perju-
 cunda fuit, Turenioque hosti laudem
 expressit. Nec audacia, neque animus
 Monasteriensibus defuit, quos Baro Ve-
 delius subsidio adduxit, laborantibus-
 que in tempore supervenit. Toto illo
 tempore, quo congregiebantur, pluvia
 dimicantibus permolesta fuit, præser-
 tim hostibus, quos cum lubrica vestigia
 fallerent, inprompti & ad incessendum
 sociorum agmen tardiores reddeban-
 tur. Locusejusmodi erat, ut equita-
 tus omnes suas vires commodè expli-
 care non posset, peditatus autem Cæsa-
 rei præcipuum robur ad pugnam non
 admovebatur, quanquam Werthmulle-
 rus subsidio venit, omnemque culpæ
 suspicionem effugit: alii contraria
 Bournonvillæ Ducis mandata causa-
 bantur, rejecta in Lobkowitzium invi-
 dia, quasi is auctoritate heri sui abutere-
 tur, & impediret, quo minùs dimican-
 di opportunitate uterentur: sed quia id
 minimè tutum fore existimabant fœde-
 rati, sensim recedentes, auxilia Branden-
 bur-

burgica expectabant, rursus hostem laceraturi: quo tempore varii rumores spangebantur, magna que spes erat intrandæ Lotharingiæ, ac Bresaci intercipiendi: contra Turenus cautè omnia ad resistendum comparare, pluresque cohortes accire, Regemque sollicitare pertendebat, ut haberet, unde adventantibus Brandenburgicis copiis obsisteret; quippe à quibus precipuè sibi timebat, etsi longè aliud prætulit, palamque, nec sine Dorfflingi insectatione dixit, eam expeditionem sine metu atque periculo suo omissum iri. Interim Regi significavit, quantum in discrimen copiæ suæ vocarentur, si tot fœderati hostiles exercitus armis secum experirentur: itaque operam dedit, ut Brandenburgicus à societate militiæ averteretur: eo consilio missus est Holmiam Feuquierius, qui efficeret, ut Brandenburgicus retraheretur in Marchiam, prorsusque distineretur. Id vero eum haud leviter pungebat, præsertim quùm literæ ab Rege Suediæ mittebantur, quæ eam in sententiam scriptæ erant, ut intelligi posset, non passuros Suedos,

Suedo
num l
ejus v
propo
dicave
di opp
Brand
bertati
eò spe
vim &
rent: r
Christe
mo &
memor
gem S
um imp
ceptæ,
ciliavit
Krock
in re ca
temque
Suprema
pacis m
tum est
bitaque
tio fieri

Suedos, ut Brandenburgico trans Rhe-
 num bellandi facultas esset: quam regis
 ejus voluntatem Wangelinus quoque,
 propositis ultro citroque rationibus, in-
 dicaverat, ut belli contra Gallos geren-
 di opportunitas amitteretur. Quod
 Brandenburgicus ita accepit, quasi li-
 bertati suæ adversaretur, quasque id
 eò spectaret, ut Principes Germaniæ
 vim & injuriās Gallorum perferre debe-
 rent: nec multo post dimisit ad Suedos
 Christophorum Brandium, qui de ani-
 mo & voluntate ejus rectissima com-
 memoraret; cumque intelligeret, re-
 gem Suedorum in se recepisse negoti-
 um impediendæ expeditionis ab se su-
 ceptæ, magno studio Cæsarem sibi con-
 ciliavit, & per Laurentium Georgium
 Krockovium Vindobonæ sollicitavit, uti
 in re causaque imperii opem auctorita-
 temque sibi præstaret, tanquam is, qui
 suprema & conservandæ & vindicandæ
 pacis munere fungeretur: ex quo fa-
 ctum est, ut re infectâ retrocederet, su-
 bitaque & inexpectata rerum commuta-
 tio fieret, totaque Alsatia, relicto ho-
 stibus

stibus libero aditu, destitueretur, ex eo-
 que multæ & variæ difficultates fœdera-
 tis, ac metus etiam urbi Argentoratensi
 augetur, neque minor esset trepidatio
 finitimarum regionum, præcipuè Pala-
 tinatus, qui jam prorsus injuriis Galli-
 cis parebat, fœdumque in modum in-
 census est ac devastatus: perinde ac si
 hæc una & expedita esset via ad pacem
 Germanis extorquendam. Dum verò
 suam & Fœderatorum principum sortem
 miratur Alsatia, Lotharingus, qui ad
 custodiendos superioris Alsatia aditus
 stativa habuit, florem Gallicæ nobilita-
 tis in Alsatiam tendentis attrivit: ex se-
 ptingentis, quorum ductor erat Sableus,
 pauci ad suos dilapsi sunt, reliqui cum
 acriter resisterent, partim cæsi, par-
 tim capti. Nec multo post Hennin-
 gus, tribunus Brandenburgicus ma-
 gnâ suppellectilis argenteæ partem
 Gallis eripuit, plerisque eorum, dum
 vagabantur incautius, pabulatumque
 ibant, oppressis. Sed quanquam res
 eo deductæ erant, ut cum Turenio sum-
 mis copiis decertari posset, præoccupata-
 tique

que in transjuranam Burgundiam adi-
 tus, quos superior Alsatia aperit, viaque
 in Lotharingiam, quæ per inferiorem
 Alsatiam aditur, dispositis ad fines tuen-
 dos stationibus, communitatis judi-
 carentur, ratioque insuper Hybernorum
 in Regione habendorum conficere-
 tur, aliquanto post res consiliaque ita
 sunt immutata, ut fœderati magnis iti-
 neribus subsidio profecti, velut salutis
 suæ causa trans Rhenum reverterentur,
 Turenioque auxiliis ex Lotharingia nu-
 meris, Condæanisque cohortibus
 permixtis, spatium darent oppida
 recens firmato, spatium darent oppida
 aditusque omnes recuperandi: quod
 postea accidit, quàm Fœderati non
 unam prælii apud Turckheimium in-
 cundirationem sequerentur, quanquam
 inde pendebat fere Bresaci fortuna, oc-
 casioque tam luculenta negligebatur.
 Casareis propositum erat, servare ro-
 bur, casusque ancipites vitare, ne, si ne-
 cessitas defensionem postularet, ullo
 tempore impares imparatique essent:
 Brandenburgicus longum iter novasque
 difficultates ab tergo ortas, auctasque
 nuper

nuper Turenii vires: & præoccupandi ab eo versus Selestadium Argentoratumque reditus suspicionem animo agitabat, contentus satisfacisse fortunæ, alienâ culpâ impeditâ. Luneburgici prompti ad pugnam, cum Holsatica & Mollisonica cohortibus sese in hostem fortissimè inferabant, cupiebatque Dux Holsatiæ summis viribus experiri, consiliumque liberandæ Alsatiæ confectum dare, quod cur secus fieret, suspecta Turenii calliditas, destinataque locorum, per quæ recedendum erat, præoccupatio, Fœderatorumque dissimile consilium efficiebat.

Nec felicius res bellica administrata est apud Belgas, ubi Condæus copias suas, quas Fœderati in æquiorempugnæ locum venire cupiebant, castrensi sepimento diligenter præmuniavit, tantisperque continuit, dum invadendi Batavos occasio sese daret: quod Legionibus Souchianæ aliquantò longius progressæ fuerant, quum Auriacum, qui mediam aciem duxit, secutæ ponè aliquot

quot cohortes, viam angustam impedi-
 tamque transibant, in quas Galli summo
 impetu irruerunt, optimaque impedi-
 mentorum parte exercitum multarunt:
 Auriacus de periculo commonitus, ad-
 ventu suo labantem aciem firmat, Sou-
 thiumque ad prælium advocat: Sed
 quia is ommissa festinandi auxilii opportu-
 nitate, totas vires in hostem non con-
 vertit, tergiversantis suspicionem fœ-
 deratis præbuit, quanquam aulæ se pur-
 gavit, causatus, mandata se accepisse non
 tam ad invadendum hostem, quàm ad
 defendendas copias suas, auctore, ut
 quidem credebatur, Lobkowitzio: ut-
 cumque autem id sit, constat offensos
 fuisse Belgas, præsertim quùm videbant,
 bellum ab fociis majori apparatu, quàm
 viribus geri: neque eo secius de receptu
 Hispanici equitatus querebantur, qui
 impedimenta destituisset. In eo con-
 flictu Auriacus insigne militiæ specimen
 dedit, Europæque ostendit, animo & fa-
 ctis majorum fortunam æquare posse: si-
 mul uterq; Mauritius, & Henricus Casi-
 mirus Nassovii principes, fortiter arma
 contu-

contulerunt, itemque Georgius Fridericus Valdeccius, instaurator disciplinae castrensis egregius, durandisque bello tyronibus bene de ea republica meritis, qui etiamsi tribus vicibus sauciatus erat, tamen non excessit ex acie, restititque constanter, donec vulneribus confectus, sanguineque copiosè emisso respersus, propeque ex animo similis ex periculo captivitatis agrè evaderet: Souchius quoque, licet totum robur non explicaret, praelio se non subduxit, parique virtute pugnarunt, Hispanicus dux Villæ Pulchræ, Carolus Lotharingus & Vaudemontius, egregiâ principes famâ: Dux Holsatiæ Joachimus Ernestus cum multitudine gregariisque captus est, Assensar Marchio Hispanicus, ducto in hostem equitatu, cecidit, cæsorum quoque aliorum & sauciorum ingens numerus fuit, plurimiq; tyronum Batavorum diffugerunt; qui postea collecti rursus, moreque militari partim mulctati, partim ad officium sunt reducti. Hispanis quidem

for-

leri- fortes ac strenui præfecti non deerant,
 linæ que haud nesciebant, patrimonium sui
 bello regis peti, subsidiumque & auxilia fœde-
 ritus, ratorum præcipuè ad Belgii Hispanici de-
 erat, fensionem pertinere, sed fortuna sæpe ad-
 tque versa instructos eorum ordines ita urge-
 ctus, bat, ut subita aggressione locique difficul-
 r fus, tate conturbarentur, quod ab ignavis ple-
 iculo risque crimini datum est, quasi fidem bel-
 quo- lici fœderis non servassent. Gallorum, in-
 raret, ter quos etiam Otto Gvilielmus Konigs-
 rtute marckius, cohortesque Helveticæ stre-
 Pul- nuè pugnarunt, non tanta quidem jactura
 uide- fuit, nec pauci tamen eorum Helvetio-
 Dux rumque desiderati sunt, cauto utique
 mul- Condæo, dum & initia, & extrema præ-
 As- li præoccupatâ loci opportunitate solici-
 n ho- tate moderabatur. Pugnâ hac apud Se-
 oque neffam confertâ, rex Galliæ cum passim
 nerus distineri se videret, graviterque fortu-
 diffu- nam suam ferret, in eam sententiam ad-
 nore- ductus est, ut statueret nobilitatem re-
 im ad gni ex plerisque provinciis exciri oport-
 uidem tere, quæ suis subsidio proficiscere-
 for- tur; Sed, ut fert sociorum consvetu-
 do, non iisdem semper consiliis, nec
 æquis

æquis viribus omnia perficiebantur, paulo-
 loque post obsidio Aldenardæ, nulla re
 confectâ, solvebatur, postquam Con-
 dæus præseferbat eam propositi ratio-
 nem, quasi denuò manum conserturus
 esset, ut foederatos de instituto obsi-
 dionis dimoveret: quod feliciter eve-
 nit, quum foederati non modo ab ob-
 sidione discesserunt, verum etiam ob præ-
 riendi itineris annonæque periculum
 regressæ Gandavum, hyematum ire cœ-
 perunt, quo factum est, ut quemad-
 modum in superiori Alsatia Turenus, ita
 jam in Flandria Condæus res suas salvas
 haberet, ducatusque Limburgensis post-
 hac in Gallorum potestatem veniret. Fue-
 re, qui suspicarentur, F. Belgas è re sua
 duxisse; ut Aldenarda ditionis Gallicæ
 maneret, ne belli rationes difficiliore
 fierent, si rediret in potestatem Hi-
 spanorum, quæ cum superiori pace
 Aquisgranensi, ab Hispanis Galliæ regi-
 cessa esset, tum ab se pro conditione
 præsentis belli postulari non posset, ut
 cum periculo suo efficerent, quo eam
 Hispani recuperarent, præsertim
 quum

quum Anglus adhuc studebat Gallis, cre-
debaturque non temere, mari ipsorum
vires & consilia fovere, adeo ut expedi-
tiones navales in Americam Siciliamque
post susceptas eventus minimè lætus sub-
sequeretur.

Interea Cæsari reconciliatus est
Episcopus Monasteriensis, pace inter
eum Fœderatosque Belgas XXII. April.
hujus anni conventa, cujus hæc fere ca-
pita fuere: ut superiorum injuriarum
perpetua oblivio esset: deinde ut pax
Westphalica & Clivensis de integro fir-
marentur: tum ut castra arcesque oc-
cupatæ Lingen, Lichtenfort, Borckelo
F. Belgis restituerentur: simul dyna-
stia Werthensis Georgio Friderico Co-
miti Valdeccio, cum cessione omnis in-
posterum juris, redderetur: nec non
Comes Bentheimensis omnibus privile-
giis & juribus nomine Imperii ad se perti-
nentibus frueretur: denique initæ hu-
jus pacis Cæsar Hispanusque sponsores
essent. Similiter insequenti mense
inter Colonensem arque Fœderatos
Belgas

Belgas his ferè conditionibus pax facta
 est: ut vera amicitia firmumque fœdus
 inter utrosque servaretur: omnium
 damnorum offensarumque memoria de-
 leretur: dehinc armis erepta in eum
 statum, quo antehac in ditione F. Belgii
 fuissent, sine ullâ exceptione restitu-
 rentur: tantum Rhenoberca, castrum
 in eo limite situ operibusque validum, illi
 & Germanico Imperio propter Dicece-
 sin Coloniensem, ad quam antiquitus
 pertinuit, postliminiò redderetur, ite-
 rumque innecteretur: negotium de
 solvendis tributis redimendisque capti-
 vis per delegatos utrinque constitutos
 componeretur: demùm ut hæc con-
 venta præstarentur, auctoritatem fidem-
 que suam interponerent Cæsar & Rex
 Hispanorum, cessarentque in posterum
 actiones hostiles à tempore ratae habitæ
 hujus pactionis, quod accidit V. Non-
 Maji mensis. Dum hæc feliciter agun-
 tur, hæsitat fortuna Hispanorum in li-
 bero Burgundiæ Comitatu, cujus adi-
 tus, præmisso ab Rege Navaillo, occu-
 patus est, quando Hispani fines illos du-
 cendo

tendo bello peropportunos sufficienti
 præsidio non firmaverant, quibus post
 expugnationem Grayi perruptis, nullo
 prohibente, Vesontium usque tende-
 rant. Eos Rex ipse subsequutus, magnis
 viribus Vesontium, urbem cæteroqui si-
 tu & arte munitam, nec annonæ indi-
 gentem tentabat, munitionesque sum-
 mo impetu fragoreq; tormentorum qua-
 tiebat: itaque Vaudemontius, qui urbi
 præerat, æstimata periculi magnitudine,
 conditionem pactus, in proximam arcem se
 recepit, ubi non minore vi petebatur, nec
 recusabat adire ingens periculum, perfer-
 req; obsidionem, si ulla quidem mittendi
 auxilii spes fuisset, quod cum sciret, non
 futurum, quemadmodum cupiebat, sta-
 tituit dedere arcem: quum enim Rex ple-
 num periculi variique discriminis bel-
 lum cum animo cogitaret, itinera
 viasque versus Germaniæ fines tem-
 pestivè obsedit, conniventibusque
 pro more Helvetiis, qui per fidem
 amicitiae patrociniique semel & iterum
 rogati, sese ne moverunt quidem, aucto-
 ritatemque per largitiones imminutam

G Galli-

Gallicis molitionibus minimè opposuerunt, quasi hoc neutrius partis studium exigeret, ut postulatis Gallicis acquiescerent, Comitatumque, quem ex pacto antehac tuendum susceperant, Hispanis eripi paterentur. Eò magis, quòd Rex castra arcesque ipsorum Regioni finitimas occuparet, præsidioque firmatas ad obsequii fidem jurejurando adstringeret, nec vanam formidabilis potentiaè suspicionem auferret, aditumque ad infestandas etiam quatuor civitates Sylvestres communiret. Itaque Vaudemontius extrema quæque ab Rege, urbes obstinatè circumfidere solito, metuens, negatoque apud vicinos auxilio, defensionis incepto destitit, arcisque deditio- nem X. Eid. Maj fecit. Inde ad Regem deductus, multisque datis benevolentiaè significationibus, comiter acceptus dimissusque, Lutetiam Parisiorum pervenit, atque hinc Bruxellas, obito fideliter munere rediit, Princeps virtute magnorumque operum famâ egregius, nulliusque culpaè arguendus, quòd Veson- tium periculo eximere non potuit, siqui-

dem

dem in ejus potestate non fuit, ut sine co-
 hortibus subsidiariis, quas sperare non
 poterat, hostis viribus commeatuque
 & instrumento bellico abundans, duo-
 rumque montium, ex quibus maxima
 globorum vi arx verberata est, oppor-
 tunitatem nactus ab obsidione, tanto
 operæ sanguinisque impendio suscepta,
 depelleretur. Tum Dolam, urbem arce
 mœnibusque, & propugnaculis firmam,
 Senatusque Juridici & Academiæ lucu-
 lentam sedem, castra promovit, ur-
 bemque ab omni subsidiorum spe deser-
 tam non sine insigni suorum jactura ex-
 pugnavit: mox eandem fortunam se-
 cuta est Salina, cæteraque Burgundici
 Comitatus oppida arcesque victoris im-
 perum minimè sistere potuerunt, fidem-
 que regi jurejurando obligarunt, su-
 pensis admiratione animis, quod Hel-
 vetii spe præmiisque illecti non æstima-
 rent, quale id esset novum servitutis au-
 gmentum. Etsi enim Germaniæ
 Episcopi jam à partibus Gallicis disces-
 serant, Angliæque Rex cum F. Belgis Hi-
 spanorum interventu redierat in grati-
 am,

am, tamen Galli novas subinde occasio-
 nes arripiebant, quibus res Austriorum
 deteriores redderent, & bello factioni-
 busque in Hungaria, Siciliaque concitatis
 perniciem cladesque inferrent, Poloni-
 amque necessitudinibus studioque sibi
 conjungerent, ut hæc quoque expedita
 esset ratio nocendi Austriis, nominatim-
 que Cæsari, quippe qui non poterat ne-
 gligere fortunam Hispaniæ, ex cujus ca-
 lamitate & ruinis commoda incrementa
 que capere Gallis consilium erat. Quan-
 quam autem sub hoc tempus res Gallicæ
 in finibus Catalaunicis periculo propio-
 res videbantur, nihiloque minor trepida-
 tio cœpit, quum classis Belgica in conti-
 nentem excensura, maritimis ejus regni
 incolis in conspectum venit, pauloque
 post expeditio navalis versus Americanas
 Gallicæ ditionis insulas suscepta est, ta-
 men non multò post status belli in Co-
 mitatu Ruscinonensi virtute vigilantia-
 que Schombergii valde immutatus est,
 exhaustis ob longinquitatem loci diffi-
 cultatesque alias Hispanorum viribus,

nec
 Eæde

nec feliciùs littorum Gallicorum oppu-
 gnatio tentata est, ut nulla deinceps no-
 varatio talis incepti perficiendi iniretur,
 postquam Amstelodami, & alibi passim
 querendi occasio sumpta est ob impensas
 inutiliter factas, atque ob cladem etiam,
 præcipuè in Americæ littoribus, acce-
 pitam, quando Gallici præfecti de pro-
 posito hostium submoniti, oram mariti-
 mam strenuè propugnarant. Alioquin
 domi F. Belgii generales ordines de sum-
 movendis aditu hostibus, deque firman-
 da, & in antiquo statu sistenda republi-
 ca diu multumque consultarunt, ma-
 gnoque armorum apparatu majora au-
 tiori videbantur, & terra marique pro-
 videbant, ne ditionis suæ populus, su-
 perioribus irruptionibus vexationibus-
 que debilitatus, detrimentum cape-
 ret, totusque adeò Belgii status, qui
 dimissis ex urbe Neomagensi, Arnhe-
 mio, Zutphania, propugnaculoque
 est, Schenckiano hostilibus præsidis, se si-
 liffi- nesque suos meliùs tutari poterat, novo
 bus, periculo implicaretur. Quo tempore
 nec Foederati ordines populusque censue-
 runt,

runt, ut Auriaco hæreditariam F. Belgii præfecturam, in omnibus ejus virilis sexus posteris continuandam traderent, meritisque ejus hoc tribuerent, quod nulli quidem ante eum fuerat concessum. Ad hæc exempli causa Groningæ Omlandiaque Ordinibus præmium fortitudinis navataque bello operæ decretum est, ita ut in Senatu, qui status dicitur, duo in posterum suffragia, eodem planè jure, quo Geldria, occidentalisque Frisia, & Seelandia, haberent: de cetero Geldria, Ultrajectum & Transisalania pristinum jus veteremque dignitatem recuperasse satis haberent. Neomagi privilegia in aliud tempus rejecta sunt, quæ postea interventu Auriaci instaurari confirmarique cœperunt, sive ut hoc constantiæ ipsius, quo belli Gallici in fines Hollandiæ trajecti cursum stetit, rependeretur, sive ut exploratæ fidei honorique publicum hoc testimonium tribueretur, sive ut eo beneficio virtus illius populi magis confirmaretur, præsertim eo tempore, quo res ita postu-

postu
cis ill
mos j
tibus
etiam
pæ tra
splend
Nec
cura fi
bantia
ctum
Gallic
esset,
Reipu
tionis
benha
ribus
viribu
teneb
ment
tos ol
pter a
diu e
quæ f
landi

eligi postulare videbatur, ut ea urbs, quæ pa-
 cis illic redintegrandæ spe omnium ani-
 mos jamdiu tenebat, pristinis dignita-
 tibus ornaretur, & propter Legatos
 etiam, qui illuc ad procurandam Euro-
 pæ tranquillitatem convenerunt, majori
 splendore amplitudineque afficeretur.
 Nec minor tunc recuperandæ Graviæ
 cura fuit, ut constitutis securitatis Bra-
 bantiæ rationibus, limes versus Traje-
 ctum ad Mosam, quod cum præsidio
 Gallico tenebatur, firmus munitusque
 esset, patrimonioque Auriaci pariter &
 Reipublicæ consuleretur. Oppugna-
 tionis tentandæ negotium Carolo Ra-
 benhauptio datum est, qui oppidum ope-
 ribus aggeribusque validum magnis
 viribus premebat: illud cum Imperio
 tenebat Chamillius, qui magna vitor-
 mentorum crebrisque eruptionibus mul-
 tos obsidentium confecit, adeò ut pro-
 pter adversos rerum successus aliquan-
 diu ea obsidio in invidiam vocaretur,
 quæ fortuna erat Rabenhauptii, ob bel-
 landi gloriam multis, ac præcipuè æmu-
 lis,

lis, exosi : donec Chamillius de omni
 spe summittendi auxilii dimotus, per-
 que exploratorem ab Rege præmonitus,
 ut minimè ultima expectaret, honestis
 conditionibus discedendi potestatem
 pacisceretur. Gloria deditiois Au-
 riaco servata est, qui ad urgendam obli-
 dionem cum Duce Lotharingiæ juniore,
 Valdeccio atque Rheingravio in castra
 adequitaverat, Montaliumque oppido
 laborandi opitulaturum anteverterat, ut
 jam intelligeret Chamillius, res suas
 quotidie deteriores fieri, quæ non pate-
 rentur, ut obsessores diu pertinaciter-
 que resisteret, præsertim quum eo loco
 erat, ut non magis cum hoste, quam cum
 annonæ inopia conflictaretur. Igitur
 ex pacto ritu militari convento, XIX.
 Octobr. cum suis egressus, oppidum Au-
 riaco tradidit, atque ab eo comiter acce-
 ptus, publicâ fide Carolo regiam discessit,
 tanto quidem F. Belgii gaudio, ut festis
 ignibus faustisque acclamationibus ef-
 fuse certatimque ea expugnatio cele-
 braretur : propterea quòd nunc ita su-
 periorum rerum facies immutata erat,
 ut

ut foederatae provinciae, quarum tres nuper ipsis ereptae, ad id tempus à Gallis relictae, rursusque conjunctae inter se & colligatae, novisque viribus suffultae fuerant, propemodum extra periculum esse viderentur. Verum Ruyteri apud Americam in hosticum excensionem facturi consilia emanarant, fuitque hoc tale, quamobrem nulla re confecta reversus, in Senatu Hagiensi se excusaret, quoniam exponendi militis opportunitas ab hoste, quid propositi ejus esset, commonito fuisset praerepta.

Hispani dum fiduciam foederum pro defensione Belgii nitebantur insignem patrimonii partem trans Juram amittebant, videbantque passim tales difficultates, ex quibus ipsi se viribus suis expedire non poterant, quum res in Sicilia praecipites ibant, aegreque post fortunam in Catalauniae finibus sustentabant: pariterque & molestum & acerbum iis accidebat, quum Suedos jam ante suspectos, ab socio Brandenburgico diffidere animadvertabant, nec sine causa vere-

G 5

bantur,

bantur, ut sarciri inter eos concordia amicitiaque possent: superiorum habitus consiliorum, foederisque inter eos icti interpretatio discrepans, studiaque planè diversa, armaque etiam in finibus à populo Martio, pacisque impatiente ostentata metum curamque intendebant. Quæ cogitatio eos minimè fefellit, quando Danum per Batavos conciliatum, maturo consilio traxerunt in partes, propositisque futuri belli commodis, si pacem Suedi rumperent, in ultionem, quam is expectata cautè occasione differebat, extimularunt. Præterquam verò quod tunc tardè stipendia persolvebant, rationes quoque difficiles inibant corrogandæ pecuniæ, quam fociis, præcipuè Luneburgicis, recenti foedere conjunctis dependi oportebat, nec minor cura erat satisfaciendi Dano, qui in eandem sententiam sese cum F. Ordinibus obligarat. Interim Monteregeus magnâ ratione solertiaque munia sua obibat, nullasque occasiones & causas firmandæ Hispanorum fortunæ negligebat,

bat, subvectumque post classe argentum,
atque ad se missum ex fide diligenterque
curabat.

Angli pace cum Batavis redinte-
grata, ad suscipiendum conciliationis
negotium sese comparabant, Suedique
eandem pacis curam præferebant, & ut
locus tractandæ huic rei condiceretur,
maximopere flagitabant, sed Austrium
Danicumque & Brandenburgicum
itemque Luneburgicum fœdus quasi obi-
cem consiliis de reducenda pace ob-
jectum suspiciosè arguebant. Fœde-
rati Ordines placere sibi propositum te-
rati, Legatum Angliæ Regis Templum
comiter appellarunt, laudataque ejus
voluntate & amicitia, gratiisque pro
officio actis affirmarunt, nil prius sibi
esse in votis, quàm ut æquo jure fœdera-
tarum provinciarum pax instauraretur.
Ehrensteinio Suedico, studium suum
frustra pro pace consumptum questu, in
eandem sententiam responderunt, non ef-
se, cur sibi metuat, agi destinarive à se ho-
stile aliquid, cum de suo in pacem animo
omnes sciant, præterea docere acta con-

ventus Coloniensis, quàm suas quòque in hac communi causa partes egerint testatumque fecerint, quid suæ sit voluntatis: Sed Regis Gallix longè aliam fuisse mentem, quam postulatis libertati suæ adversis, conditionibusque multò iniquissimis proximè declarasset: quare hanc sibi fuisse causam, cur nova fœdera ini-
rent, quæ Regi Suediæ non possint esse fraudi, si nil contra se fœderatosque suos sit facturus. Ex quo intelligebant Suedi, pacem, de qua tot fœderatorum consensu in posterum statuendum esset, multò magis perplexam fore, & quàm id votis suis contrarium esset, indicabant, exemplumque fœderis cum Dano icti edi cupiebant, haud ignari cum eo talia agitari, quæ ad dividenda studia destinationesque suas impediendas dirigerentur. Contra F. Ordines supervacuum rati, communicare formulam fœderis, quod ad neminis injuriam spectaret, per delegatos liberè sineque tergiversatione Legato significarunt, si quoenquam suorum fœderatorum peterent armisque distinerent, aut transitu
milita-

milita
molef
decre
lè cog
de pa
dos,
eam c
Fœde
que si
Rege
Sparr
causa
eande
fendo
mox
ventu
traore
licitè
præfa
studiu
navat
ut bel
cepti
& tut
niæqu
tanti

ue
 nt
 n-
 if-
 æ
 if-
 nc
 ni-
 fle
 os
 e-
 n-
 ,
 im
 a-
 no
 eo
 lia
 li-
 er-
 m
 e-
 r-
 si
 e-
 tu
 a-

militaribusque hospitiiis etiam damna ac
 molestias afferrent, arma in eos vertere
 decrevisse. Quæ dum agebantur, faci-
 lè cognitam est, Suedos quidem seriò
 de pace cogitasse, sed studio præfervi-
 dos, nec dum conventâ satisfactione,
 eam conficere voluisse, quod consilium
 Fœderati pro Gallis susceptum minimè
 que sincerum interpretabantur. Apud
 Regem Galliarum mortuo Tothio, instabat
 Sparrius, ut faciendæ compositionis
 causa diligenter serioque eniti vellet:
 eandem in sententiâ Vindobonæ Pu-
 fendorffius Cæsarem interpellabat,
 mox Benedictus Ochsenstirna, cujus ad-
 ventûs maxima expectatio erat, cum ex-
 traordinarii Legati dignitate missus, so-
 licitè & graviter hoc egit negotium,
 præfatusque Regis sui amicitiam atque
 studium in Germanos, operamque paci-
 navatam, eum enixè cupere pronuntiavit,
 ut bellum nuper inter Gallos Batavosque
 cœptum primo quoque tempore æquis
 & tutis conditionibus finiatur, Germa-
 niarumque cum primis eo nomine pericli-
 tanti una consulatur: tum existimare
 G 7 Regem,

Regem, repetendo conciliationis muneri Coloniam rursus per opportunam fore, quæ si tamen de communi sententia non placeat, Hamburgum videri transigendis controversiis idoneum: dummodo ii, quorum inter sit, tales paciscendi leges taliaque postulata afferant, quæ obtinendæ paci prorsus non adversentur. Eumque tanto magis in spe esse conficiendi negotii, quòd Rex Galliarum, mutatâ jam belli causâ, & Germaniarum pacem, & læsis satisfactionem offerat: de Hispanis nil difficile futurum, quippe qui pactorum cum Batavis conventorum fidem jam tum liberassent, cætera quæ occasione pacis Aquisgranensis decidenda restarent, cum de pace tractaretur, confectum iri: F. Belgas eo loco atque fortunæ conditione esse, ut æqui juris libertatisque receptæ, ac denuò firmatæ patientes sint, nihilque ultra concupiscant, quorum omnis ratio in pace honesta commerciisque profutura versetur: Lotharingiæ quoque Ducem hoc benevoli Regis Galliarum animi signum esse habiturum, ut non modò recuperandi du-

catus

catus e
public
cis cau
tantum
ut Pri
dimitte
di huj
gantur
nimos
hæc ab
gere se
ceptar
velle se
fiat pax
omniu
sam at
quamo
tuerit,
qui pro
luci L
regis B
liberun
oniam
starent
Guiliel
atque d

catus ei spes sit, sed etiam legatis ejus fide publica caveatur, ad conventum pacis causa instituendum securè venturos: tantum id ab æquitate Cæsaris sperare, ut Princeps Furstenbergius è custodia dimittatur: itaque è ratione consequendi hujus instituti ducere, ut induciæ pangantur, quæ permultum valeant ad animos pace rursus conjungendos. Ad hæc ab Cæsare responsum est, intelligere se studium curamque pro pace susceptam, nec ulla in parte ei obniti, sed velle seriò constanterque postulare, ut fiat pax eaque bona, fida & perpetua, quæ omnium partium bello dissidentium causam attingat atque complectatur: sed quamobrem id hæctenus effici non poterit, culpam in rege Galliarum residere, ut qui proximè impedivisset, quo minùs duci Lotharingiæ, suo atque Hispaniæ regis Batavorumque fœderato, licitum liberumque esset dimittere legatos Cononiam, qui ejus rem causamque tractarent: nihilo justius fecisse, quàm Guilielmo Egoni Furstenbergio, de se atque de patria sua malè merito, & nunquam

quam ab se in loco legatorum habito iureque abrepto plus, quàm paci, tribuisset, eamque dissolvendi conventus occasionem arripuisset: nec minùs sibi, quàm aliis notum esse, quantis injuriis Germaniam affecisset, dum Principes plerisque non aliam ob causam, quàm ob cultum obsequiumque rite sibi servatum infestasset, pacemque pariter Monasterii, & Clivix Aquisgranique conventam rupisset, omniaque consilia, & propositas etiam superiori anno ab se pacis gratia inducias rejecisset: unde per fidem muneris, perque suam & imperii auctoritatem invocatus, opem auxiliumque prestare necesse habuisset: utque officio suo non deesset, ejus rei causas per legatum Sternbergium regi Suedix exposuisse, qui tales esse ipse judicasset, propter quas incepto laceffendæ Germaniæ desisteret Christianissimus rex, vique in posterum abstineret, & damna etiam illata sarciret. Alioqui non recusare Cæsarem, quo minùs legati Hamburgi, sive alia quadam in finitima civitate, utpote Bremæ aut Lubecæ ad tractandum de pace

pace c
perfur
loci rat
ma vo
gatos
bergie
manif
stitia c
quoqu
cum si
flandi
di imp
bertat
diligent
inutile
tam
beant
atque
& An
nesciel
dubita
incidit
volunt
clancul
offensa

pace convenient, munereque utilissimo
perfungantur : ut primum enim certa
loci ratio constituta fuerit, se pro sum-
ma voluntate sua ac studio in pacem, Le-
gatos suos eò dimissurum : de Fürsten-
bergio rationes passim esse vulgatas &
manifestas, quibus ejus captivitatis ju-
stitia doceatur : itaque pro eo nullam
quoque intercessionem apud se valere,
cum sicuti is belli tam pernicialis con-
flandi auctor fuerit, ita ejus persequen-
di impulsor futurus sit, siquidem in li-
bertatem restituatur. De cætero ni lex
diligentia officii sui mutare velle, nec
inutile putare, si Suedi alios quoque ejus
tam arduæ conciliationis socios ha-
beant, quam in rem polliceantur operam
atque studium Pontifex Romanus, simul
& Angliæ Daniæque Reges. Haud
nesciebant Suedi, quò id valeret, nihilque
dubitabant, quin eam in suspicionem
incidissent, quasi pro Rege Galliæ, cui
voluntate & fœdere conjuncti essent,
clanculum niterentur : majoremque post
offensam incurrebant, quum de rebus
ad

ad conciliationem illam non pertinentibus, constitutos ab Cæsare commissorum curatores appellarent, querelasque nomine Hungarorum exulum perferrent, passimque ibi & in Silesia ex capite religionis ingravescentia mala exponerent, scriptoque complecterentur, quæ via tunc per commoda videbatur, ut una eademque occasione pacis religionisque res confectas darent. Sed hoc ita acceptum est, quasi minis atque obnunciationibus contendere statuissent, præsertim quùm Cæsaris auctoritatem pro justitia administranda implorabant, sententiasque & decreta ab Senatu imperiali aulico, quibus more atque instituto Germaniæ sine exceptione standum est, in causa Oldenburgica nimium festinanter promulgata, alia contra diu satis & permolestè tracta suspensaque esse querebatur: his verò afferrè remedium, & legum jurisque haberi rationem, momentaque controversiæ Delmenhorstianæ iterùm ponderari cupiebant magnopereque postulabant: nam id sua pariter &

riter &
maban
tanqua
menhe
simul i
Gotto
pace F
ctione
confiri
sinequ
sibi ca
pati no
dicii au
riori co
pinæ e
non ali
ximè et
temque
gumen
que,
bus ani
re sibi i
tiam ac
Comita
sturae I

riter

riter & Ducis Gottorpini interesse affirmabant, propterea quòd jus suum, quo tanquam duces Bremenses, ratione Delmenhorstani Comitatus præditi fuissent, simul in propaginem Holsatiæ regiam & Gottorpinam contulissent: quæ cessio, pace Rotschildensi comprehensa, pactioneque pacis *Septentrionalis* denuò confirmata, esset ejusmodi, ut inanis sineque effectu esse non posset, eamque sibi causam esse, cur doleant, curque pati non possint, ut per præcipitatas iudicii aulici rationes, fructus juris superiori cessione acquisiti domui Gottorpinæ eriperetur. Mox subjiciebant, non aliter secum agi in aliis rebus, ut maxime etiam earum causa fidem auctoritatemque suam interposuissent, quod argumento suæ *interventionis* sponsionisque, cum pax Osnabrugæ concordibus animis sanciretur, factæ demonstrare sibi integrum foret: quam in sententiam adducta sunt capita restitutionis Comitatus Falkensteinii, & præfecturæ Brezenheimensis, ad eumque modum

dum negotium satisfactionis Mariæ
Christinæ Comitissæ Leonsteininæ, atque
hæredum Pauli Kevenhulleri, quæ con-
tra jus, contraque modum exequendi
sanctione Westphalica definitum, cœpe-
rint differri atque procrastinari: nec tan-
tùm in recipiendis his juribus, adeundis-
que secundum leges hæreditatibus alie-
no nomine, etsi non sine offensa & o-
dio, elaborarunt, sed etiam pro liber-
tate sacrorum per regiones Austrias, no-
minatimque per Hungariam & Silesiam
instauranda, maximopere anniti cœpe-
runt, eo præsertim tempore, quo bellum
Gallicum hærebat in Germaniæ visceri-
bus, patriæque periclitantis status ante o-
culos versabatur, adeo ut in tali fortunæ
articulo, quo armata ipsorum auctoritas
in Pomerania erat, *interventionem*, no-
mine prædictarum regionum pace Osna-
brugensi approbatam, freti opportu-
nitate, conficiendam putarent, vehe-
menterque adeò & fidenter urgerent at-
que dicerent, eam omni jure vim habere,
frustraque & inutiliter minimè esse ad-
jectam:

riam: valere igitur, prorsusque talem
 esse, quæ impleri debeat, ne pactionis, cu-
 jus & ipsi sponsores sint, fides veritasque
 eleventur. Contra ea firmus Cæsar, ni-
 hil iniqui se cupere ac statuere, testatus,
 de tempestivo suffecturoque belli reme-
 dio, deque sarcendis læsorum Princi-
 pum Ordinumque Germaniæ damnis
 Ochsenstirnæ commonendum cura-
 bat: de rebus imperii nil angeretur, ubi
 leges, moresque patriæ valerent, æquo-
 que jure omnes controversiæ termina-
 rentur: Silesiæ principatum regionum-
 que non unam esse conditionem: nam
 quod eos Silesiæ ducatus attineat, qui
 nullo interjecto ad patrimonium regium
 spectent, eorum religionis libertatem
 gratiæ capite contineri, causamque ejus
 referri ad *interventionem* regis Suediæ
 Principumque Protestantium: clausulam
 verò de non inferenda vi additam docu-
 mento esse, curii, qui ad præstandam *in-*
terventionem se obligarint, isto nomine
 nil hostile moliri debeant: etsi igitur *in-*
terventio regis Suediæ protestantiumque
 pactio-

pactione Westphalicâ includatur, prorsusque inanis & nulla esse non debeat, non tamen propterea armis ferendis esse locum, quòd sine vi sineque hostili factorem interventionem peragi oporteat, prout id pacto convento sit comprehensum. Quod cum reliquis ducatibus, quos inter vero vicarioque Uratislaviensis Episcopatus nomine, perpetuoque jure Uratislavia Civitas est, perinde se non habet, quorum liber sacrorum usus ab Cæsare ita concessus confirmatusque est, ut minimè ab interventione pendeat, nec beneficiis duntaxat aut gratiæ titulo, sed sine conditione, sineque interventionis & intercessionis adjectione vero perpetuoque pacti jure contineatur: de regno Hungariæ nil posse sibi imputari, cujus res ob superiores factiones cœpissent commutari: neque fraudi esse Suedis, si apud quos fomes discordiæ dissensionumque hætenus fuisset, illis tandem in universum jure exercendi sua sacra interdiceretur: eò magis, quòd plerique sacri ordinis homines fassi essent suam culpam:

pam:

or- pam: quanquam Protestantes fidem Re-
 eat, gi servasse se, affirmare pertendebant,
 esse nec Cæsaris, sed Cleri aversum ab se ani-
 cto mum querebantur, multos vi ac metu
 at, coactus, Delegatorum voluntati non
 en- repugnasse, capitaque contra se prola-
 us, ta contumeliis minisque conturbatos
 en- subscripsisse: reliquos in sententia de
 que vita honestè innocenterque acta perse-
 e se verasse, & catenis compedibusque vin-
 u- ctos fidem cultumque Regi probasse, ei-
 na- que sincerè & constanter paruisse, nec
 io- dictis aut factis, neque ullis consiliis ho-
 aut norem, famamque & securitatem Regis
 ne- læsisse: sed utcunque hæc, incolumi Cæ-
 ad- saris auctoritate, agebantur, tum certè
 ure apparuit, spem humani auxilii illic sub-
 nil latam, nec interventione Suedica refe-
 pe- ctam, quùm ab iis initiis profectæ su-
 ri: spiciones ita quotidie invaluerunt, ut
 ios diffidentia erga Suedos magis magisque
 ha- augetur. Quare palam ad eos pro-
 er- nunciatum, si Conciliatores, etiam post-
 ce- hac esse vellent, neutri parti voluntate
 cri studioque se conjungerent, armisque &
 ul- vi abstinerent, nec Cæsaris socios aggre-
 m: derent.

derentur: tùm efficerent, ut certa sufficiensque satisfactionis ratio ab Rege Gallia, tanquam ejus belli auctore, iniretur, cum Cæsar pro summa auctoritate sua committere non posset, ut læsorum Principum causa negligeretur, & nondum confecto satisfactionis negotio, pax dubia ancepsque statueretur: de propositis induciis eum nil nisi voluntate & assensu Fœderatorum acturum, quòd in re ad omnes pertinente, honesta ratione & modo, nec inconsultis sociis, per se quidquam agere velit aut possit. In Polonia Johanes Sobieskius, Gallicæ quidem necessitudini obnoxius, sed famâ belli & auctoritate validus, repugnantibus tamen acriter Patziis, regnum capessebat, Princeps contumeliæ Lithuanicæ patiens, ut sine turbis supremum potentiæ gradum iniret, asperamque & potentem eam gentem composito more æquovè jure demereretur. Sed Austrii tunc in ea cura versabantur, ut Carolum juniorem Lotharingiæ Ducem Reipublicæ quàm diligentissimè commendarent, missoque illuc ad Co-

mitia

mitia Christophoro Leopoldo Schaf-
 gottschio, nomine Ducis, atq; ei nupturæ
 reginæ viduæ Eleonoræ Mariæ, regnum
 prensarent. Alii pro Sobieskio anniteban-
 tur, horumq; partes gratiâ & studio preva-
 lebant, quas fovebat Rex Christianissimus,
 atq; omne studium adhibebat, ut concilia-
 tis Procerum voluntatibus, firmatisq; de
 integro affinitatibus, in Poloniæ Hunga-
 riæque confinio nomen atque auctorita-
 tem suam amplificaret. Eam in sententiam
 rebus Reipublicæ miseris tunc maximeque
 mutantibus opem, subsidia pecuniam pro-
 lixè pollicebatur, effecturumque se reci-
 piebat, ut allevaretur quodammodo, &
 deinceps à metu atque mole belli Turci-
 ci liberaretur. Nec aliter vicini, etiam
 à Gallis alieni, existimabant, cum nol-
 lent, Principem suis opibus nimisq; clien-
 telis subnixum ea dignitate ornari, quâ
 transcendere æquum potentiæ gradum, fi-
 nitimosque socios & beneficiarios Princi-
 pes minùs benignè imperioseque tractare
 posset.

Nec dum verò Lusitania consiliis
 Gallicis de rumpendo Hispanorum
 H fœdere

fœdere locum dabat, sed ad quietem pa-
 cemque retinendam spectabat, simul &
 cavebat, ne domi dissidia gliscerent, quæ
 res fortunasque Petri regiâ potestate
 Principis everterent, & novis deinceps
 turbis materiam darent. Eodem tem-
 pore in Lusitaniæ Comitibus statutum san-
 citumque est jus ejus regni in posterum
 ad feminas devolvendi, si nulli mares Pe-
 tro nascerentur, partim ut Ordines ei
 gratum navarent officium, partim ut re-
 gni illius successione incerta esset, partim
 ut omnis occasio discordiis motibusque
 præcideretur, partim ut ei præmio foret,
 qui necessitudine proximus cum Petri fi-
 lia matrimonii societatem contracturus
 esset. Major multoque periculosior apud
 Siculos rerum conversio fuit, quando
 Messanæ quidam Tracassagnius non ob-
 scuro loco natus, & factione plebis potens
 audaciaq; sua fretus, fœdum ea in urbe tu-
 multum concitavit. Paulo enim post, quâ
 Princeps Lignius, qui in ea insula pro rege
 Hispaniæ imperium gessit, pro duce Me-
 diolanum recturus in Italiam disces-
 serat,

serat
 ejus
 rant
 gitar
 mon
 tum
 talia
 oppo
 rum
 tum
 Urbi
 res r
 diffi
 temp
 vileg
 gio l
 grav
 disci
 siste
 imp
 urbi
 rò si
 tigar
 nact
 rent

serat, femina seditionis, quæ prudentiâ
& ejus ad id usque tempus compressa fue-
uæ rant, suscitari iterum vehementiusque a-
ate gitari cœperunt. Quæ res magni erat
eps momenti, quòd non modò ad detrimen-
m- tum Hispaniæ, sed etiam ad periculum I-
an- taliæ pertineret, siquidem ea urbs tam
um opportuno sita est loco, ut fines vicina-
Pe- rum regionum percommodè aperiat, adi-
s ei tumque ad Italiæ Africæque oras munit.
re- Urbis ejus populus per se varius atque in
tim res novas pronus ob superiores annonæ
que difficultates concitatus, remedioque in
ret, tempore allato placatus, deinceps ob pri-
i fi- vilegia, quæ auctore Stratico prætore re-
rus gio labefactari convellique querebatur,
pud gravissimè est commotus. Cum res in eo
ndo discrimine esset, Hispani vi armisque ob-
ob- sistere conati, mox ubi se turbis sedandis
ens impares senserunt, in arcem, quæ portui
tu- urbis adjacet, sese receperunt. Nec ve-
quâ rò sic ardor factiosorum hominum mi-
tege tigari potuit, quùm vires ad se tuendum
Me- nacti, omnia extrema in animis moli-
ces- rentur, rati hoc esse tempus, quo acerba

iniquave regionum praefectorum imperia ulciscerentur. Non deerant, qui putarent apud finitimos Barbaros quaerenda esse auxilia, si rationes Hispanicae ad expetendam ab se poenam referrentur: Cumque ad eum modum, quo ipsi cupiebant, veniam admissorum non impetraturos se existimarent, atque etiam decretum oblivionis ea forma, qua ab ipsis conceptum erat, exempli causa denegaretur, jamque cohortes Hispanicae finibus eorum appropinquarent, metumque indies auferent, animos & consilia in Galliam converterunt, Regique turbidum gentis ingenium foventi sese in clientelam tradiderunt. Saepe enim in utilitatem suam vertit hostis, quum ad ostentationem auctoritatis delicta puniuntur, quibus ignosci expedit, ut populus, qui nullare magis, quam moderatione & pollicitationibus in officio retinetur, ad tentanda ultima ne adigatur. Quare dum gravius in eos consulitur, saluti suae desperantes Regem Galliae de auxilio sollicitant, qui pro Rege ipsis constituit Comitem Vivonium

niur
incau
gratu
& de
regis
runt.
nom
posu
stri f
muta
totar
stri f
spect
ac lib
bem
anno
das u
ribus
prob
mnu
nuer
amq
rent
quid
atq;

e- nium, virum præsentis animi minimeque
 qui incautum, quem summo cum gaudio
 gratulationeque acceperunt, curamque
 & defensionem suam ipsi permiserunt,
 n- regisque Hispaniæ insignia confrege-
 pfi runt. Is mox Senatui, quem juratorum
 n- nomine appellant, tales condiciones pro-
 am posuit, quæ significarent eum aliquid sini-
 ab stri suspicari, quum præter cœptas ibi
 de mutationes, plenum armorum imperium
 icæ totamque Reipublicæ administrationem
 ne strictissimè sibi vindicaret, maximeque id
 on- spectaret, ut arcem *Salvatoris* occuparet,
 que ac liberos terra marique aditus versus ur-
 ese bem in potestate sua haberet, quibus ad
 im annonam resque necessarias subvehen-
 um das uteretur. Quod cum Hispani, vi-
 cta ribus impares, nec in proximo satis tuti,
 ut prohibere non possent, maximum da-
 io- mnium illatum est commerciis Urbis Ge-
 ga- nuensis, quæ secundis per Siciliam Itali-
 on- amque Gallorum rebus ne quicquam flo-
 em rent, vehementerque imminuuntur, si
 le- quidem par est causa odii erga Hispanos
 on- atq; Genuenses, quorum naves multis sæ-
 am

que repetitis mari prædationibus infestabantur, nec minus à Sabaudi finibus sibi metuebant, quem concitari à Gallis, impellique ad faciendum bellum sciebant. Nec Trompii expeditio, quæ afflictis Hispaniæ rebus momentum allatura videbatur, felices successus habuit, quum Galli parati instructique ad propugnanda Bajiæ littora essent, domique seditiones in Cismarina Britannia & Normandia suppliciis auctorum finirentur, atque in ipsum etiam ducem Robanæum regi propinquitate junctum animadverteretur. Helvetii per Leonhardum Pappum, Constantiensem præfulem, qui apud eos cum legati ordinarii titulo erat, ab Cæsare prolixè comiterque admonebantur, ut pacis Westphalicæ, cujus socii confortesque essent, rationem habere velent, proque studio veteri & amicitia, quam transactione quoque Osnabrugensi confirmassent, minimè committerent, ut intra regiones ipsorum regi Galliæ, suo rei que publicæ Germanicæ hosti, deinceps conscribendi militis potestas fiat: quòd nescire non possint, eas esse
su-

super
bus f
open
cum
gno
tio
Princ
Ger
tis ca
nem
ftis a
cepe
Simu
inter
riqu
dis
offic
id li
ex p
ut no
Ger
quid
risv
ab a
tum
rege

superiorum foederum, quæ cum majori-
 bus suis percussissent, conditiones, ut ad
 opem ferendam sibi teneantur, præcipuè
 cum res sua totiusque Germaniæ in ma-
 gno discrimine sit, salusque & existima-
 tio tot egregiorum innocentiumque
 Principum petatur: darent ergo sibi &
 Germaniæ, ut recuperandæ tranquillita-
 tis causa operam & auxilia ad defensio-
 nem suam conferant, nec sinant, ut ho-
 stis ab ipsis auxilia accipiat, aut, quæ ac-
 ceperit, retineat, & quomodo juvetur.
 Simul & foederati Principes missis illuc
 internunciis petierunt, ut causæ hono-
 rique suo studerent, atque in reprimen-
 dis Gallorum armis voluntatem atque
 officium sibi probarent. Nam liquidò
 id licet quidem confirmare, Helvetios
 ex pacto Osnabrugæ convento obligari,
 ut non modò non frangant Reipublicæ
 Germanicæ pacem, sed ne connivere
 quidem, aut quacunque ratione ju-
 risvé specie permittere debeant, ut ea
 ab aliquo frangatur turbeturvé. Tan-
 tumque abest, ut foedera ipsorum cum
 rege Galliæ inita contra prædictam

pactionem valeant, ut quoque eo temporis articulo & casu, quo regem istum hostem imperii judicari contingat, veluti anno c^o l^o lxxiv. re ipsa quidem id contigit, ex capite contractæ obligationis ferendæ opis lege teneantur. Sed interpellati etiam rogatique tunc nil tale susceperunt, salutemque simul Comitatus Burgundiæ transjuranae, qui vulgò liber dicitur, veraque veteris regni Arclatenensis portio, & Germanici quoque regni membrum, & imprimis ipsis finitimus, ac patrociniæ etiam nomine obnoxius est, neglexerunt, appellatique de auxilio minimè propugnandum susceperunt: quam in sententiam rationes utilitatis fœderum commerciorumque Gallicorum eos induxerunt, quippe nondum oblitos, ope amicitiae Gallicæ sese ad libertatem contendisse, quæ postea transactione Westphalica est confirmata. Sed etiam plus sibi in Pomeraniæ finibus permiserunt Suedi, & prætermissi à Brandenburgico officii, neglectique fœderis culpam verbis scriptisque amplificaverunt, quasi nempe re-

petitâ

petitâ versus Rhenum expeditione leges
 imperii convelleret, quum sciret, sibi non
 esse integrum ei bello se immiscere, quod
 ex præscripto pactionis Westphalicæ at-
 que ex formula fœderis Colonienfis ad-
 Suevum prohiberetur, quo minus pro sa-
 lute & fortuna Palatini justas copias du-
 ceret, siquidem istis rebus fieret, ut trahe-
 retur bellum, pacisque negotio longa at-
 que inutilis mora afferretur. Igitur per-
 tinere ad Brandenburgicum, ut condi-
 tiones, quibus Monasterii cum rege Gal-
 liæ transactum esset, serventur, quod non
 futurum sit, si in Rheni finibus bellum
 gerat: nec posse eum ignorare, se ejus pa-
 cis proximæque cum rege Galliæ transa-
 ctionis, quam alterâ expeditione fregerit,
 sponsores esse, qui providere debeant, ne
 quid fiat, quo res in extremum periculum
 adducatur. Quare paci Westphalicæ fœ-
 derique secum icto satisfaciat, hortantur:
 quod si respuat, non posse discedere ab
 armis, quæ non ad inferendam ei vim, sed
 ad conficiendas pacis rationes spectarent.
 Simul & odio invidiæque ipsius tribue-
 bant,

bant, quòd Vindobonæ de bello adversus Gallos persequendo, contra quam pollicitus fuisset, per internuncium tractasset, rationesque fœderis & fortunam suam sponte commutasset, admonitusque ut fœdus servaret, cogitationes pariter viresque suas aliò, quàm justitia pacti exigeret, convertisset: inde verò nullo negotio posse intelligi, quò consilia isthæc valerent, quùm occasio causaque bellandi rursus quærentur: Tum verò clausulam fœderi convento adjectam, qua ad mutuam communicationem Suedis se obligasset, minimè confectam dedisse, eoque pacifica consilia, & molestas difficilesque superiorum temporum tractationes, fœdusque ipsum tandem ad nihilum rediisse. Posthæc querebantur, edicta ad revocandos ab societate militiæ externæ Germanos per Marchiam vicinasque regiones promulgata in primis dirigi ad Suedos, quos clam palamque petat Brandenburgicus, qui convelli cupiat pactionem Osnabrugensem, ut armis se mittat in possessionem Pomeraniæ Orientalis, cujus recuperan-

cupera
perspi
pactis
Hung
pertin
nem ca
cupata
cogita
fitione
stinat
præter
scripti
Europ
flasset
cipes
dia &
munis
juris,
ges ne
Branc
quòd
omnia
Germ
ricule
expec

cuperandæ quanto desiderio teneatur, perspici ex superiore bello Septentrionali, pactisque cum Cæsare, tanquam rege Hungariæ & Bohemiæ, initis, quæ eò pertinuerint, ut Sedini potiundi occasionem captaret, oppidaque in proximo occupata & infessa retineret: nec dum eas cogitationes abjecisse, quando interpositionem ab Saxone & Bavaro factam obstinatè detrectasset: quin & literis asperè præterque modum & consuetudinem scriptis se incessisset, atque in præcipuis Europæ aulis odium sibi & invidiam conflasset, Cæsaremque & Germaniæ Principes contra se concitasset, ab iisque sub subsidia & auxilium contra Suedos, veluti communis Patriæ hostes, postulasset, omnesque juris, amicitiae, foederis atque vicinitatis leges neglexisset. Ad hæc copiosè respondit Brandenburgicus fidei servatæ securus, quòd in maximo rerum discrimine omnia consilia atque cogitationes ad salutem Germaniæ retulisset, magnoque cum periculo suo & fortunarum dispendio, eam expeditionem suscepisset, ad quam

cur sese obligasset, non cupiditate proferendi Imperii, sed amore patriæ, quam iurare teneatur, adductum fuisse: Sacras enim Imperii leges, fidem, in quam ab Cesare adactus sit, necessitudinemq; & pacta inter Principes ELECTORES confirmata ab se hoc officium exegisse: religionem obsequii erga summum caput, jus atque dignitatem suam, instituta legesque Imperii servasse, contra autem fecisse Suedos, pacemque publicam fregisse, & Regi Galliarum pro hoste patriæ habito, contra sanctiones publicas, contra decreta Imperii, contra libertatem Germaniæ, cujus defensionis atque commodis sanctè cavissent, consilium & opem tulisse, infestumque exercitum in fines suos adduxisse: mox ibi stativa atque hospitia pro libitu sibi designasse, & plerosque ditionis suæ homines per Ukkeranam Marchiam, ac deinceps per Occidentalem Pomeraniam Novamque Marchiam malè multasse, nec non equites in ducatum Crosnæ, vetus gentis Zolleranæ peculium dimisisse, qui tributa militaria imperarent, tùm subsidia

dia a
mor
eripi
præc
& ar
filior
in ho
quæ
ruisse
jus,
taten
Sena
fente
rioris
more
potu
que in
merit
tas, c
Circu
jure
infest
gatio
ret,
West

fe- dia annonæ, resque frumentationi aptas
 ju- more hostili exegisse, & insciis invitisque
 ras eripuisse, simul & propugnaculum, in quo
 præcipuè transitus securitas posita sit, vi
 & armis occupasse, quin & ad jutore con-
 ab filiorum Vitrio, homine externo, atque
 e- in hostis verba & fidem adacto, multa ini-
 ni- què & insolenter fecisse, nec modò dese-
 rui- ruisse Germaniam, sed etiam oppugnasse,
 a- jus, pacta, vicinitatem violasse, tranquilli-
 iæ tatem publicam conturbasse, decretis in
 o- Senatu Imperii factis minimè paruisse,
 n- sententiisque nomine *Circularum* supe-
 n- rioris & inferioris Saxonix promulgatis
 , morem non gessisse, cumque jure experiri
 ie potuissent, protenus arma sumpsisse, at-
 bi que in alienas Regiones, de nemine malè
 : meritas, suamque & Imperii fidem secu-
 i- tas, castra movisse, & superioris Saxonix
 - *Circulum*, cujus & ipsi portio sint, cuique
 - jure & omnibus officiis devinciantur,
 c infestasse: de cætero se, nil quod ad obli-
 s gationem & diligentiam suam specta-
 i ret, prætermisisse, conditiones pacis
 - Westphalicæ & fœderis proximè icti sin-

cerè implevisse & servasse, libertatem patriæ, securitatem cognati ELECTORIS per leges imperii, perque fidem, qua Electores mutuò sibi obstricti sint, propugnasse: formulam transactionis Coloniensis sacris imperii legibus fraudi esse non posse, neque ejus sententiam eò pertinere, ut culpâ suâ Germaniæ salus negligatur: de communicatione quoque satisfacisse ejus capiti, quò in haud obscure Kalendis Majis hujus anni Wangelinus de æquo & justo suo proposito commonitus fuerit: edicta ab se, in clientes hominesque suæ ditionis, secundum jus fasque imperii lata promulgataque esse: nec iis Suedos offendi potuisse, cum se voluntati & fidei Cæsaris atque imperii permitteret, eorumq; opem invocaret, quorum mandatis decretisque omnia consilia atq; instituta sua responderent: præterea tot pericula sumtusq; se Germaniæ causa sustinuisse, ut ope destitui non posset, nec boni exempli esse, ut ab rege socio & consorte juris Germanici tam asperè

in cle-

inclementer vé consulatur in Principem
Electorem, qui in belli socialis justissimi
societatem venisset, qui ve subiisset com-
munem fortunam patriæ, in cujus fide
clientelaque esset: de conciliatione, quam
Saxo Bavarusque obtulissent, nil se recu-
saturum fuisse, si per belli auctores fieri
potuisset, qui cum de pace commemora-
rent, arma nihilominus retinerent, & da-
mna vastitatemque suis regionibus infer-
rent: causam ejus rei jam esse talem, ut
pertineat ad securitatem atque existima-
tionem universi imperii, quod læsis opem
tutelamque præstare teneatur: in foedere
cum rege Galliarum facto se sibi reservasse
jus patriæ, si suo auxilio indigeat, subve-
niendi, cum per officium Germaniarum
Principis non potuerit aliter pacisci,
quàm leges ad fundamentum Reipublicæ
pertinentes paterentur: nec juri suo frau-
di esse, quod ultra portionem, qua Rei-
publicæ teneretur, auxilia misisset: nam id
charitatem patriæ indignè à Gallis vasta-
tæ, & fidem, quam *Unioni* Electorum
sanctione Cæsaris jureque jurando confir-
mata

matæ dedisset, ab se postulasse: unde constare possit, nil se præter leges præterque pacta conventa fecisse, etsi sciret, consilia ipsorum ad rationes viresque suas ab Cæsare & republica sejungendas valuisse. Quæ cum à Brandenburgico ad tuendam causam afferrentur, tum inclinati sunt Cæsaris Principumque animi, ut pro securitate ejus se vades sponsoresque darent, & communi sententiâ in Comitibus statuerent, eâ ratione & modo, quo Ducatum Cliviæ contra Gallos tuendum suscepissent, cæteras quoque ejus regiones propugnaturos, salvasque præstituros esse: quod periculum ut in se reciperent, conjunctisque animis & suffragiis in eam sententiam decernerent, multum contulerunt F. Ordines, & Cæsarem rogarunt atque obtestati sunt, ut Suedos, ad quos decretum istud haud ambigè pertinebat, in numero hostium haberet, quæ res altero post anno demum voluntate atq; suffragio imperii Ordinum est cõfecta. Interim legati Ordinarii regis Galliæ, qui passim in aulis civitatibusque præcipuis commorabantur,

bantu
Germ
nam e
velius
Ratisb
que a
ipsum
conci
eo, a
forter
urbe e
ut per
tradi
Cæsar
editis
Germ
ens, c
firmat
tur.
nem i
rius F
Palati
suæ &
conve
kelhe
ter ut

bantur, exire iussi, distrahendæ consiliis Germaniæ spe ceciderunt, quam fortunam quoque tunc subiit Robertus Gravelius, quem Rex cum pleno mandato Ratisbonam miserat, ut rationes causasque actorum suorum doceret, perque ipsum studia & suffragia Principum sibi conciliaret: quod cum ad ultimum pro eo, ac sperabat, conficere non posset, sortem suam æstimans, decreto paruit, & urbe excessit, quòd è republica non esset, ut per eum virum multis & acerbis contradictionibus convelleretur auctoritas Cæsaris, qui mandatis *avocandi* causa editis, ejus rei fundamentum jecerat, ut Germania consiliis rebusque consentiens, contra hostiles conatus in posterum firmaretur, planeque in tuto collocaretur. Post unam alteramque excusationem in eandem sententiam ivit Lotharius Fridericus Pontifex Moguntinus, Palatino infensor, quasi ejus consilia suæ & temporum illorum fortunæ non convenirent, quando controversia Bockelheimensis adhuc tam vehementer inter utrosque disceptata est, ut alteru-

tri

triquoque moderatio versus Galliam; studio partium tribueretur. Nec diu substitit Francofurti Perodius, cum præscripta à Cæsare exeundi sententia contra eum promulgaretur, minimeque omnium morandi causas habuit Johannes Frischmannus, quum res Galliaë Argentorati inclinarentur, studiaque in Cæsarem converterentur: quo rerum statu Suedici internuncii omni ratione annitebantur, ut regi suo per Germaniam socios atque amicos pararent, qui unà secum partes redintegrandæ pacis expleant, sed ejus conditiones non recepit Cæsar, quum postularet idoneas cautiones, quibus sibi Foederatisque suis satisfaceret, recentesque offensiones, unde aliquando post civiles dissensiones exortæ sunt, obliterarentur: quæ cum transigi non possent, altero anno in perniciem Suedorum verterunt, & Snolskius etiam atque Blumius, qui ex dicendi libertate non tenuerunt modum, fortunæ cesserunt, cum Brandenburgicus suffragiis vinceret, & damna, periculaque & impendia sua rationibus atque exemplis demon-

monf
Fili C
dition
nemir
dolor
verò S
tioni
Hann
foeder
re atq
Brem
tio est
finita
pieba
cæ Cl
nia in
rebus
sionis
hono
ris vir
paci r
foedu
rum
non p
cipuè

monstraret, jacturamque natu majoris
Filii Caroli Æmilii, quam in altera expe-
ditione fecit, exaggerans, immerenti sibi
neminemque laceffenti inferri vim, iræ
dolorisque plenus quereretur. Cum
verò Suedis non deessent causæ, quas ul-
tioni armisque suis prætexerent. Ducem
Hannoveranum Johannem Fridericum
fœdere sibi conjunxerunt, ut eo adjuto-
re atque socio regionum finitimarum
Bremensis & Verdensis tuta ipsis posses-
sio esset maneretque: tum amicitia & af-
finitate Gottorpina rem eò deducere cu-
piebant, ut clauso custoditoque Cimbri-
cæ Chersonesi aditu, contra belli ab Da-
nia inferendi molem se compararent:
rebus ibi constitutis, cum Bavaro defen-
sionis fœdus inierunt, quod datum est
honoris commodisque eorum, qui fœde-
ris vinculo inter se colligati, unà secum
paci recuperandæ seriò operam darent:
fœdus in sequenti anno Monachii Bojo-
rum ictum perscriptumque est, quod
non parum offensionis habuit, præ-
cipuè cum ultro citroque mitteren-
tur,

tur, qui Principum animos pertentarent, ut summo studio sineque mora negotium pacis urgerent: unde aucta est suspicio, quasi specioso pacis titulo id ageretur, quod neque ex re, neque ex dignitate laesæ Germaniæ esset, quippe ad cuius contemptum injuriamvè pertineret, quicquid in re tam ardua præcipitaretur, ubi æqua de satisfaciendo postulata, quæ omni jure valere oporteat, contra tot vota obtestationesque à se factas rejecta fuissent. Eo minùs epistola ab rege Suediæ in extremo hujus anni ad ELECTORES Principesque & Ordines imperii perscripta placuit, quòd tale quidem id tempus esset, quo honori & causæ Germaniæ favere debeat, ut quod in ea parte à Brandenburgico susceptum actumque sit, communi consilio atque assensu approbetur: quando quidem securitatis pariter atque existimationis omnium inter sit, afflictis Germaniæ rebus afferri remedium, præstarique laboranti Reipublicæ opem, cujus suprema lex sit, ut jura, judicia & libertas conserventur: hoc postulare autorita-

tem

ent, tem Cæsaris & Imperii, hoc suadere ex-
 oti- tremam rei necessitatem, ut de injuriis
 spi- posthac non inferendis sibi & Branden-
 re- burgico caveatur.

di- 1675. Cum verò nullæ reconciliandæ
 ad amicitia rationes proficerent, neq; alteru-
 ne- tra pars metu armorum, & instantis peri-
 ipi- culi denunciationibus flecti se cogivé pa-
 tu- teretur, tota capacis tractatio irrita fuit,
 on- cum Suedici apparatus belli vires & consi-
 ctas lia distraheret, insigniterq; mutaret: quæ
 ab res principiò quidem tardè moderateque
 ad gerebatur, propositis ab Cæsare in eam
 nes sententiam conditionibus, ut componen-
 ale dæ cum Brandenburgico controversiæ
 & ratio iniri posset. Præterquam enim quòd
 od Benedicto Ochsenstirnæ erat confirma-
 am tum, Suedos omnia sua in Germania se-
 que rè habituros, si tranquillitati locum darent,
 fe- Fœderati Ordines quoq; curaturos se re-
 nis ceperunt. ut qualiscunq; etiam futura esset
 nia Regis Gallia fortuna, nil ad ipsos pertine-
 que ret, nec aliter Brunswiga Vindischgrazius
 su- pronunciavit, hanc Cæsaris esse mentem
 tas testatus, ut Regionibus, quæ ab Imperii
 ta- tutela pendeant, tutò libereque præsent,
 em modò

modò arma missa faciant, neminem ve-
 lant: tùm decreta Comitiorum *Circulo-*
rumq; oculis obversabantur, quæ ejusmo-
 di erant, ut Brandenburgico contra
 quamcunque vim subsidia & securitatem
 sponderent. Verùm occulta metus ratio
 & diffidentia erga vicinos Principestan-
 tum apud eos poterat, ut omnem prope
 suam fortunam successibus Gallicis meti-
 rentur: simul reputabant, quo in discrimi-
 ne versarentur, si unus ille tam potens
 Germaniæq; præcipuè timendus Rex ad
 repetendum pristinos fines armis cogere-
 tur: jam à tempore inde Caroli Gustavi
 Regis multa præter voluntatem suam ac-
 cidisse, quæ mutatos Principum animos,
 ingenia belli & occasionum cupida plus
 satis docere possint: inanem esse poten-
 tiam jure, non vi sua nixam, quæ ratio sit
 non deserendi fœderati Regis, qui pacis
 westphalicę socius sponsor vindexque sit,
 quam si convelli patiantur, debile causæ
 præsidium in Germania habituros: vix
 æquo & honesto modo controversias *re-*
cessu Sedinensi cl. Ioc LIII. transegisse,
 quùm lites querelæq; passim cœptæ haud
 obscure

obscure significassent, quali pactorum fi-
 ducia niterentur: mox initum quoq; con-
 tra se foedus indicio fuisse, dubiam peri-
 culiq; plenam pacem fore, ad quam tenen-
 dam socii consortesve lege armata com-
 pelli nequeant: quare non posse commit-
 tere, ut finitimus ELECTOR à jure & æqui-
 tate foederis declinet, qui jure gentium
 plenè & sincerè omnes ejus condiciones
 implere debeat: his modis ipsum se pa-
 triamque à majoribus malis liberaturum,
 nec aliud sibi propositum esse, quàm ut
 æqua & honesta pax inter partes bello dis-
 sidentes conficiatur: nec dubitare, quin
 eam confecturi sint, si ELECTOR res pace
 constitutas habeat, postulatisq; justis an-
 nuat, nihilque faciat, præter contraque
 formulam pacti conventi. At verò Bran-
 denburgicus ejusmodi pacem abnuebat,
 quæ non æquis utilibusq; patriæ conditio-
 nibus iniretur, quæ que non ad omnes atq;
 singulos bellantes pertineret, essetq; talis,
 ut securitati suæ pariter, & libertati Ger-
 manix adversaretur: jamdiu enim explo-
 ratas esse externorum Regum destinatio-
 nes, quæ eò valeant, ut rerum Germani-
 carum

carum arbitrium potestatemq; interpre-
 tandi pacta tantum sibi sumant, quum
 spernant Imperii decreta, infestent Prin-
 cipes, lædantque Reipublicæ dignitatem:
 metus & diffidentiarum suggestiones & fo-
 veri in Gallis, ut per contraria Principum
 studia ad Germaniæ perniciem tendant:
 securitatem Suedis promissam & præsti-
 tam fuisse, quoad pacem retinuisent:
 nunc cum leges convellant, bellumq; con-
 flent, merito suo periclitari: nec ad suam
 culpam pertinere, quod rebus antehac in
 Dania turbatis, arma in fines eorum con-
 verterit, in eo enim nil iniquè se fecisse,
 quod belli repellendi sibi jus esset: ipsos
 non stetitisse promissis, multa insolenter in
 se statuisse, in recessu etiam Sedinensi pa-
 cis studio multa se condonasse, & tan-
 quam cum vicinis, qui unius Reipublicæ
 legibus institutisq; secum coaluissent, egis-
 se: postea vero, quàm bellum Danicum
 exarsisset, malè de se meritos, bello ad se
 capeffendo causam dedisse: eo deinde fini-
 to, nil hostiliter in eos commisisse, nec pla-
 nam voluntatis suæ significationem omi-
 sisse, quum in defendenda patriæ salute
 versa-

verfaretur: Cælaris, Hispaniæ Regis, Bata-
 vorumque Legatos scire & testari posse
 suam fidem, quorum prope indignatio-
 nem accenderit, quum rationibus atque
 consiliis Suedicis impeditus, arma tardius
 resumeret, unde haud mediocri pericu-
 lum damnusq; ad Germaniam pervenis-
 set: nec facile obscurum esse, quot labores
 consumpti fuerint in tractatione *articuli*
separati, unde intelligi posset, quid ex justit-
 iæ lege & jure ejus fœderis sibi liceret:
 cum si maximè non observasset caput fœ-
 deris controversum, nil admisisse in leges
 de pace publica latas, & si hoc etiam daret,
 ejus rei causæq; cognitionem ad Comitia
 Imperii, rejici oportuisse: atqui verò de-
 creta de tranquillitate & libertate Reipu-
 blicæ promulgata, religionem officii erga
 patriam, quæ omni aliâ obligatione potior
 est, eam in sententiam se adduxisse: quan-
 quam autem novo illo apparatu in invi-
 diam suspicionemque venerit, quasi con-
 tracto bello Gallico invadendæ Suedorum
 viciniam consiliis agitaret, tamen ne data
 quidem hac facultate se voluisse aut po-
 tuisse uti, quandoquidem ita contra leges

& decreta Imperii facturus fuisset, quod
 per fidem Imperio obligatam sibi inte-
 grum non esset, quodque semper vitare
 studuisset: nam quæ ad superiores res acta-
 que pertineant, belli jure excusari, eorum-
 que oblivionem nuper pace Olivenfi esse
 sancitam: nec offensæ dissensionumque
 proximarum causas ab se quæritas, nec pa-
 cis conciliationisq; conditiones ab Saxone
 & Bavaro, & postea etiam à Johanne Fri-
 derico Duce Luneburgico propositas ulla
 sua culpa odio vé pacis, pro qua universè &
 firmiter restituenda etiamnum annitere-
 tur, sed ob repulsam congruentis satisfac-
 tionis, alienaq; postulata repudiatas fuisse.
 Ab his causis, quas prout ultro citroque
 disceptatæ sunt, memoravi, ducta sunt ini-
 tia novi belli, quod magnam quidem expe-
 ctationem Regi Gallix attulit, res vero
 Suedicas in Germania semper deteriores
 reddidit, planeq; commutavit superiorem
 fortunã ejus gentis, quæ nescire alioqui nõ
 poterat, quantum in amicitia ejus Imperii,
 quod totius Europæ negotia momentis
 suis ponderat, situm sibi esset, quantoque
 impendio constarent partè nuper provin-
 ciaz,

cia, & imprimis ea opinio, quæ nostrâ pa-
 trumq; memoriâ apud hostes sociosq; in-
 valuisset, quasi non posset vinci, haberetq;
 per se pondus ad pacem invitis partibus
 exprimendam. Sed ubi iste conatus mini-
 me felicem exitum habuit, senescentisque
 Vrangeli fortunæ Suedis exemplum de-
 dit, cladesq; apud Fehrbellinum, & omissa
 Vismariæ liberatio res convertit, gravius-
 que in eos Cæsar cum Senatu Imperii sta-
 tuit, & Turenii etiam Crequiique prælium
 infeliciter cecidit, Danusq; totis viribus in
 ipsos movit, majorq; Europæ pars, quæ se
 à consiliis atq; studiis Gallicis sejunxerat,
 rebus factisq; his offensa abalienataq; est,
 que apparuit, serum fuisse consilium, incepto
 desistere, quum præter injurias, quarum
 causa jam communis, remediumq; difficile
 & arduum erat, sumptus belli quoque ita
 estimarentur, ut solvi non possent, ratio-
 nesque præcipuè tales inirentur, quibus
 non conficeretur defensio, totaque cœpti re-
 erii, ens belli moles in auctores rejiceretur.
 Quo tempore etsi non levis suspicio erat
 que erga Daniam, quòd consilia & opportuni-
 vinitates ab eventu peteret, successusq; Fœde-
 ratio-

ratorum suorum expectaret, Poloniaque confirmatis cum Brandenburgico pactis insisteret, ipsaq; se contra Barbaros ægré tueretur, & Russis quoq; more suo augendorum finium avidis nova spes injiceretur, Germanis autem ea reverentia religioq; in animis inesset, ut domi saltem bella defenderent, non inferrent, legibusvé & pactis publicis starent, nullisq; adeo, licet maximis Gallorum pollicitationibus, ad armorum societatem hæctenus induci possent, tamen exacerbatis utrinq; animis, ea tempora consecuta sunt, quæ nullam inter eos & Brandenburgicum instaurandæ concordiaæ spem reliquam faciebant. Quibus rebus impedita est superior expeditio in Alsatiam, bellumq; sociale successu caruit: inter hæc Turenus, distractis hostibus, magnaq; annonæ difficultate affectis, vires & annonam ex Lotharingia & Burgundia refecit, illisq; in vastata & exhausta regione sine belli horreo consistere non ausis, spem Hybernorum eripuit, consiliaq; proficiscendi in hosticum antevertit: sive autem nimia successuum fiducia, sive non constituta commeatus ratio, sive

que sive in summittendis auxiliis solvendisq; sti-
 ctis pendiiis cunctatio & tarditas, sive repenti-
 grè na rerum Brandenburgicarū commutatio
 en- sociis impedimentum attulit, Turenus
 ur, annonā & subsidiis instructus, contra
 oq; omnes fortunæ casus sese muniebat, spe-
 de- cieq; retrocedentis interdum metum peri-
 é & culumq; simulabat, ut his artibus in co mo-
 cet diorem statum perveniret, nocendiq; op-
 ad portunitatem nancisceretur. Quo fiebat,
 luci ut Foederati longinquitate locorum ali-
 nis, mentorumvè inopiā impediti, Alsatiam
 lam præsidii commeatuq; nudatam Turenio
 an- recuperandam relinquerent: nisi quòd
 int. Dagobertsteinium, quod viam aditumque
 pe- ad Alsatiam patefacit, cum præsidio tene-
 effu bat Haugwizius, qui dum sedulò & cum
 no- de obit excubias, perfidiā centurionis
 ff- ali cadit, nec multò post deditio fit, ca-
 a & troque potitur Vaubrunius: mox Landa-
 ex- iam firmat, nulloq; prohibente cis Rhe-
 te- um progreditur, & tributa imperat, op-
 ur, idaque spe auxilii destituta in potestatem
 te- edigit, maximeque Regiones Palatinas
 du- more suo vexat. Eodem tempore Philips-
 io, urgense præsidium per agros & vicus Pa-
 ive

Latinos excursions faciebat, quo nomine
 perlatæ sunt querelæ, quasi consultando
 differentur consilia, occasionesq; negligere-
 rentur: cupiebat enim Palatinus, ut Fri-
 dericus Durlacensis, qui summam impe-
 rialis militiæ præfecturam gerebat, infestas
 sibi maximeq; perniciosas eruptiones in-
 hiberet, quod cum pro eo, ac postulabat
 necessitas, in tempore non fieret, nec per
 vicinam hostis potentiam facilè intercludi
 aditus posset, frumenta pabulaq; ejus Re-
 gionis partim abstulit, partim corruptit li-
 centia militaris. Mox Turenus firmatis
 Haganoa & Tabernis Alsaticis, occupatis-
 que Vogesi itineribus, & pulso ex Lotha-
 ringiæ finibus Duce Seniore Carolo, au-
 ctusq; supplementis, quæ ex Lotharingia
 & Burgundia advenerant, reconciliatisque
 Argentoratensium animis, opportunum
 transitum nactus, festinatis itineribus trans
 Rhenum movit, & Willstattium Hanovi-
 cæ ditionis oppidum, quod altero lapide
 Argentorato distat, occupavit. Inde pro-
 gressum fortuna potiùs, quàm consilium
 deseruit, quum castra loco & ad defensio-
 nem, & ad receptum idoneo posuit, & pa-
 lude

ne de fossaq; diligenter communivit, ut non
 do modò trans Kinzigium Rhenumq; regre-
 e- diendi liberam facultatem haberet, sed
 ti- etiam difficilis esset ad eum aditus, mini-
 e- neq; à tergo invadi posset. Eo rerum sta-
 as- tu Cæsarei exercitus Imperator Montecu-
 n- cula astu & morâ utendum ratus, maxime-
 at- que de comæatus pabuliq; copia sollicitus,
 er- entè se ad oppugnandum hostem compa-
 di- ravit: siquidem æstimabat resectas militiæ
 e- Turenianę vires, & subsidiarium Britanni-
 li- agminis robur, impeditum insuper ob-
 tis- paludes aggeresque castrenses accessum,
 s- præcepta item ab eo itinera, & paratos re-
 a- ceptus: his rebus fiebat, ut impressionis fa-
 u- tiendæ consilium cautè differret, usq; dum
 ia- melior occasio se daret, quam magno qui-
 ue- dem ardore expectabat Dux Lotharingiæ
 m- Carolus junior: interim Turenianus miles
 ns- tum intra paludes & aquas consisteret,
 ti- multis afficiebatur incommodis, præterq;
 le- crebras pluvias, quæ illi præcipuè graves
 o- rant. continenter fere exhauriebatur mo-
 m- estis pabulandi, & laboribus observandi
 o- hostis, qui proximas vias obsederat, adi-
 t- umq; Rencherlochianum præcluserat. ne
 e-

Philipsburgum versustenderet sineq; prælio elaberetur: nam ad id fallendam Montecuculi spem præsetulit, in primisq; id spectavit, ut appropinquantibus Cæsaris copiis flumina montesq; objiceret, reditumque sibi tutum præstaret. In hac cura defixus, relicto Bischoffshemio, Renchenam adit, quum Vaubrunius Rotenspachium progressus ex improvise invaditur, sed Turenii adventu ex instanti periculo eripitur, Carolusque Lotharingus ad suos regreditur, majori impetu reversurus: tum alii id exemplum secuti, parem audacis consilii exitum habuerunt, propterea quod vim hostium sustinere non poterant, seque intacta referebant: inter hæc allatus cladis Suedicæ nuncius lætum Cæsareis omen dedit, animosque ipsorum in spem similis victoriæ erexit, quando Montecuculi maturata tutaq; consilia inibat, & præter constitutas Argentorati rationes frumentarias, ex Suevia Brisgoviaq; annonam curabat, omnesq; circumspecti bellatoris partes administrabat, nec festinatione inutili atque contra veteranum Ducem minus cauta utebatur, ne periculum sibi accer-

ret,

ret,
affir
tend
host
fand
maxi
gum
verò
Cæsa
sege
mod
cont
cisset
Sed
dum
loci
glob
Cæsa
mis
trans
quo
Dux
sum
Hert
instr
quò

ret, corrumperetq; fortunam. Pro vero affirmant, Turenium, cum hosti ad se tendenti occurreret, dixisse, sibi cum eo hoste rem esse, qui cavendo & tergiversando conatus suos eludere studeat, quod maximè tunc perspexerit, cum Offenburchum Lohramque is proficisceretur. Tum verò minimè alia de Turenio in castris Cæsaris opinio fuit, quòd omni fortunâ ita se gerebat, ut neq; ullum rei militaris commodum negligeret, neq; ullum periculum contemneret, quum jam usu quoq; didicisset, eum non posse invadi imparatum. Sed ad ultimum eum destituit felicitas, dum speculandi causa adequitat, & situm loci actionesvé hostium contemplatur, globo tormentario prostratus, victoriam Cæsari relinquit, quo cognito, hostes animis ceciderunt, & clade accepta perturbati trans Kinzium Rhenumq; recesserunt: in quo prælio multam sibi laudem peperit Dux Lotharingiæ Carolus junior, qui summo est ardore in hostes concitatus: Hermañum Badensem atq; Archium cura instrumenti bellici illustravit, propterea quòd tantam rei tormentariæ diligentiam

adhibuerunt, ut eâ maximum hosti detrimentum inferretur, Turenusq; ipse Dux nostrâ memoriâ fortissimus opprimere-
tur: Dux Burnonvillæ, Princeps Pio, Verthmullerus, Caprara, hortatu manq; cohortibus suis priverunt. Verùm du-
ctores Ordinum Gallicorum utcunq; vivo Turenio animosè & fortiter resistebant, tamen inopinato ejus casu percussi non sine insigni clade locum pugnæ deseruerunt, & suppressis, quæ tunc gliscebant, præfectorum æmulationibus, necessario receptu sibi consuluerunt. Quanquam ea victoria Germanis plus famæ, quàm utilitatis attulit, quòd persequendi hostis oportunitas amitteretur, quia certa animi inductione sic statuerat Montecuculi, ut fesso belli laboribus militi indulgeret paulum requiemq; daret, quum tutissima quoque in bello metuenda sint, fugientesque interdum major metus incessat, si fugere ipsis permittatur: & sæpe nimia adversum cedentes audacia victorem in novas difficultates conjecit, hostemq; desperatione armavit: nec tamen iste Gallorum, receptus sine jactura & damno fuit, quum
lentas

lentas interim securasq; progrediendi ra-
 tiones constituebat victor, trajectoque
 Rheno in spem potiundæ Haganoræ ve-
 niebat, sed inclinans in autumnum tem-
 pestas, Ducisq; Condæi præcipuè adven-
 tus de sententia deducebant: simul ac
 enim is belli in Alsatia administrandi cu-
 ram suscepit, Montecuculi insidias & peri-
 culum veritus, res viresq; hostium diligen-
 ter circumspexit, æstimatisq; importandæ
 ex longinquo annonæ molestiis, Haganoræ
 obsidionem solvit, exercitumq; ex Alsatia
 in Hyberna reduxit, Condæo eum disti-
 nuisse contento, ut Haganoræ oppugna-
 tione desisteret, quum tales difficultates
 ei objicerentur, ut rei illic bene gerendæ
 facultatem expectare non posset. Etenim
 hostis, cui Turenii casus ante oculos versa-
 batur, potiorem salutis, quàm victoriæ ra-
 tionem iniit, defensionisque satagens,
 at ceptis prælium declinavit, fortunamque
 transito ab Turenio Rheno flumine, ni-
 mis fatigatam emendavit, atq; cis Rhenum
 opportuniorem castris locum, commo-
 dioraq; itinera, tutiores aditus & receptus,
 promptioraq; rei castrensibus subsidia atque

commeatum habuit, copiasq; extra peri-
 culi metum conservavit. Alioqui Turenus
 fide & studio in Regem, fortitudineq; in
 bellis nemini facile concessit, nec lucri, sed
 gloriæ causa militavit, & expeditionum
 fama, longoque armorum usu etiam apud
 hostes laudem est consecutus: observandis
 occasionibus, explorandisque hostium re-
 bus semper intentus, nullis sumptibus pe-
 percit, militesque suos spe præmiorum &
 comitate demeruit, pauloque ante, quam
 tormenti iætu feriretur, Anglicos manipu-
 los donis largè datis ad pugnam incitavit,
 quorum in excipiendo impetu egregia
 virtus spectata erat, maximeque in eo re-
 ceptu apparebat, quum Gallorum fuga
 pavorque tantus esset, ut omnem spem in
 Rheni transitu collocarent, quem si Ger-
 mani interceptissent, pontemque quo is
 trajiciebatur, destruxissent, nulla evadendi
 occasio Gallis fuisset. Sed ii cum decem
 diebus stetissent in armis, triduoq; defati-
 gati pugnassent, difficultatesq; aliæ ex aliis,
 quas explicare prorsus tam celeriter non
 poterant, subinde nascerentur, non susce-
 ptum est tale consilium, quod dubium
 for-

fort
 ricu
 erat
 tius
 via
 ret
 præ
 deri
 Lec
 coh
 glo
 mo
 bell
 qui
 filia
 non
 gess
 res
 Cre
 culo
 rato
 qui
 dam
 rent
 ban
 tribi

fortunæ exitum haberet, suspicioneq; pe-
 riculi non vacaret De Turenio multorum
 erat iudicium, eum, si rebus humanis diu-
 tius superesse potuisset, inventurum fuisse
 viam, quâ res in discrimen adductas firma-
 ret iterum emendaretq; fortunam, quam
 præcipiti trans Rhenum expeditione vi-
 deri potuit, corrupisse. Cognita ejus cæde,
 Leopoldus Cæsar fidei servatæ laude eum
 cohonestavit, quòd Regis salutem atque
 gloriam vita quoque chariorem duxisset,
 morem q; & exemplum sequendi omnibus
 belli Ducibus Tribunisque tradidisset,
 quippe qui abditis sensibus prompta con-
 silia conjunxit, amplissimosq; militiæ ho-
 nores sine ætatis morbi que impedimento
 gessit usq; ad mortem. Nec meliori statu-
 res Gallicæ apud Mosellam fuerunt, quùm
 Crequiis Augustam Trevirorum à peri-
 culo expugnationis exempturus, in Fœde-
 ratos, qui urbem circumsidebant, incidit,
 qui cum in obsidione magnâ impensâ
 damnové suscepta perseverandum cense-
 rent, rei fortiter gerendæ occasione ute-
 bantur, summisq; viribus prælium iniban-
 tribus fere horis magna animorum con-

tenione, fortunaq; ambigua concursum
 est, post inclinata Crequiacie, flos mili-
 tum Gallicorum caesus, plurimi capti, im-
 pedimenta instrumentumq; bellicum oc-
 cupata, repulsus cum clade Crequius eva-
 sit, Trevirimq; se recepit. In ea pugna Dux
 Cellensis, & Lotharingus Senior fortissi-
 morum Ducum officio functi, miro quo-
 dam vigore & alacritate hostem profliga-
 runt, nec ullo periculi metu avocarise passi
 sunt Ernestus Augustus Olnaburgæ An-
 tistes, Filiusq; eius natu major, & Johannes
 Adolphus Holfatiæ Dux prompti ad mu-
 nia militaria ad Principes: simul & fortem
 operam navârunt Marchio Grana, Chau-
 vetius & Grandvillerius, qui pleni animis
 sese in hostes intulerunt, impetuque facto
 inobstinate resistentes, late stragem edi-
 derunt, præterq; apparatus castrensem,
 octoginta vexilla signaq; militaria eripue-
 runt. Hoc labore apud pontem Gonzien-
 sem, fatalem pugne locum, perfuncti, urbis
 oppugnationem aggressi sunt, obsessos-
 que, ad quos profugerat Crequius, tor-
 mentorum ictibus tam diu fatigarunt, do-
 nec deditiois consilia amplecterentur,
 quòd

quòd
 stis p
 sese
 dion
 Cell
 effu
 Frid
 cus p
 nom
 veni
 egre
 gnat
 calat
 & le
 pote
 adhi
 fio æ
 & co
 ditio
 tur: C
 epist
 tias e
 blica
 recep
 utilit
 sita e

quòd jam eò fortunæ pervenissent, ut hostis per editas operum murorumq; ruinas sese in urbem inferre posset. Quæ in obsidione magna prudentia atque fortitudo Cellensis & Lotharingi enituit, primusq; effusam hostium multitudinem repulit Fridericus Augustus Dux Wirtembergicus prælioq; post commisso interfuit, atq; nomen illustravit: obsessoribus subsidio venit Vaudemontius, Princeps belli usu egregius, Luvignioq; societate ejus oppugnationis conjunctus: Lotharingus, qui calamitate Crequii & solari suum exilium, & lenire ducatus recuperandi desiderium poterat, omnem præcipuè diligentiam adhibuit, ut summa bellantium mala dissensio æmulatioq; tollerentur, conspiratioq; & concordia ad extorquendam hosti deditionem inter socios Principes servarentur: Cellensi decus rependit Cæsar, perque epistolam pro navato officio bellico gratias egit, amoremq; & studium in Rempublicam collaudavit. Nam ejus victoriæ, & receptæ post urbis permagnus, & gloriæ utilitatisq; plenus fuit fructus, siquidem ita sita est, ut finitimos Mosellæ Rheniq; aditus aperiat,

aperiat, ex eaq; circumjacentes Regiones infellari possint, quæ invadendi opportunitas hostes magis armavit in patriam, fuitq; cum periculo maximo conjuncta, usque dum excusso jugo, vindicaretur in priorem libertatem. Cæterum non perinde erat fortunata expeditionis Belgicæ rationes, consiliaq; tentandi Condæi Ducis ex animi sententia non succedebant, suspensis expectatione sociis, qui cupiebant, ut pari fœderatorum conatu hostis distraheretur, cum essent qui mirarentur, quam obrem sinerent sibi eripi oblatas rei bene gerendæ occasiones. Quibus rebus Hispanorum fortuna conversa est, captoq; Limburgo, quod continuam tormentorû vim sustinere non potuit, Ducatus, qui ab eo nomen tulit, traditus est in Regis Galliæ potestatem: neq; Catalaunia contra incursiones Schombergii firma erat, ratio auté Messanæ recuperandæ difficilior apparebat: ea de causa cû Batavis de navibus subsidio mittendis tractatum, negotiumq; certis conditionibus confectum, uti navalis militiæ præfectus Ruyterus ad eam expeditionem se accingeret, Gallosq; ex ea urbe

oram

oran
ret: e
solo
milit
preti
jus r
temp
bant
ciali
no u
suæ
vene
que
licis
Gall
belli
nibu
bauc
sem
firm
Ver
taba
quo
præ
quæ
spe

oram maritimam infestantes, summove-
ret: quod ubi secus evenit, Gallis in alieno
solo opportunitatem nactis, & navium
militumq; numero auctis, magno quidem
pretio totus ille apparatus constitit, sed e-
ius rei conficiendæ spes amissa est: quo
tempore Hispani omnibus modis stude-
bant, ut Rex Angliæ, qui conatus belli so-
cialis clam impediret, prorsus atq; omni-
no utilitatibus Gallorū obstaret, salutisq;
suæ, ut superiori anno cum Batavis con-
venerat, cogitationem susciperet, caveret-
que, ne suæ ditionis incolæ vi armisq; Gal-
licis opprimerentur. Contra nitebantur
Galli, nervosque omnes intendebant, ut
belli persequendi socios in vicinis regio-
nibus conducerent: cumque in Italia Sa-
baudum foedere, Principemq; Monacen-
sem patrociniæ fide sibi conjunctum con-
firmatumque haberent, per Gravelium &
Verjuin multa comitate & promissis ten-
tabant quosdam Germaniæ Principes,
quorum mutare animos, præcipua cura &
præcipua belli merces ipsis futura erat:
quæ expectatio postquam inanis fuit, cum
spe fortuna ipsorum valde imminuta est,
poten-

potentiaq; invidiæ obnoxia plurimis cœpit fieri suspectior, præsertim quùm videbant, regi nil placere modicum, quòd belli æquo jure per arbitros finiendi curam abjiceret, compositionemq; dudum abnueret, quippe quæ perfici non posset, nisi Lotharingum in paciscentium loco haberet, quando quidem socii Principes eam inter se fidem dedissent, ut sine eo nulla pacis pactio iniretur: Bavaro, Neoburgico, neutri parti addictis grata quies erat, nec Hannoveranus contra pacem publicam, contra sanctiones imperii & sententias in Comitibus latis, contra decreta ab Circulo inferioris Saxonix facta, contra Fratrum gentiliūque & cognati regis fœdera & communem causam, contraque domus suæ commoda quidquam audebat, firmusque in proposito mediarum partium permanebat, quùm Reipublicæ conservandæ honor ita apud eum valebat, ut publicam causam fœdere externo potiolem duceret, ancipitique amicitix præferret. Apud Lusitanos servandæ pacis tenaces, consilia suscitandi belli non modo ingrata populo, sed etiam invisâ Petro Principi erant:

erant:

erant
valius
mus
conju
semit
mus
eo in
done
nicie
fionis
de ce
tium
Princ
prom
rem
tatus
rente
facti
cula
nam
tuere
gravi
eoru
facer
tor n
ravit

erant: quare ibi hæc via inita est, ut Cada-
 valius à Principe, sanguinis dignitate proxi-
 mus, connubii necessitudine cum Gallis
 conjungeretur. In Hungaria dissidiorum
 semina ab eo anno, quo Rex Christianissi-
 mus Cæsari adversum Turcas auxilia misit,
 eo instigante adhuc studiosè alebantur,
 donec postea erumperent subitoq; ad per-
 niciem & impedimentum *imperiali* defen-
 sionis bello inferendum converterentur:
 de cætero dura ibi erat conditio Protestan-
 tium Legatiq; & Internuncii Regum atq;
 Principum pro libero Sacrorum usu Sem-
 pronii permittendo Cæsarem, qui eam ad
 rem Eisenstadium, Sempronienſis Comi-
 tatus oppidum destinabat, enixè & reve-
 renter orabant, qui voti quidem pòst sunt
 facti compotes, sed moti loco atq; in vin-
 cula conjecti Sacerdotes, vix egregq; fortu-
 nam multò afflictissimam deprecari po-
 tuerunt. pro quibus postero anno multum
 graviterque Saxo intercessit, & plerosque
 eorum Neapolin avectos, ut servile opus
 facerent remosq; agerent, Ruyterus præ-
 tor navalis Batavus obtestatione suâ libe-
 ravit. Nec nihil iis artibus in Polonia effe-
 ctum

Etum est, quando excitatis ad infringenda pacta Barbaris, rursusq; dū Regi utile erat, in perniciosam Reipublicæ pacem inclinatis, temporum illorum & fortunæ difficultate usus est ad paranda sibi studia, machinandumq; vicinis bellum: non ignorabant Austrii per se insidias, ut quos cuperet iste Rex includi finibus, retineriq; proximis & domesticis turbis, quibus à defensione Belgii & communis patriæ averterentur: quod ne fieret, ad auctoritatem Cæsaris Germaniæq; precariam libertatem recusantis securitatem pertinebat. Simul vero tunc Polonis permolestum accidit, quòd Brandenburgicus ab Suedis læsum se renuncians, auxilia Reipublice ex pacto missa domum reducenda flagitaret, eo præsertim tempore, quo vehementius insurgerent Barbari, maximeque subsidiis indigerent: sed quoniam sciebant, quo auctore hæc repentina temporum consiliorumq; mutatio fieret, dolori suo acquieverunt.

Rex Daniæ spem commodaq; Germaniæ secutus, ex progressu rerum Brandenburgicarum maturandi incepti occasionem cepit, & Cæsari ejusque sociis fide ac
foedere

fœdere nuper conjunctus, copias appa-
 ratusq; bellicos collegit, frustratisq; spe Sue-
 dis, quam in pace, & quaesito Ulricæ foro-
 ris ejus connubio ponebant, Rendsburgū
 pervenit: ibi principiò cogitavit, quemad-
 modum militiæ suæ rationes, quas ad Im-
 perii & Brandenburgici defensionē com-
 parabat, prorsus in tuto collocaret: quod
 dum ipsi constitutum est, à Duce Gottor-
 pino Christiano Alberto postulat, ut belli-
 gerendi causa sibi permittat dependi por-
 tionem tributorum, quæ per agrum regio-
 nemq; ejus colligantur: dehinc securitatis
 suæ causa flagitat, ut sibi extra fines exerci-
 tum ducturo arcem Gottorpii, Tonnin-
 gam, castellumq; Holmense in potestatem
 tradat, consiliumq; de permutanda Tun-
 derensi præfectura in præsens missum fa-
 ciat, quòd ea jam sint tempora, quæ impe-
 dian, quo minùs tale negotium conficia-
 tur: ad quæ Dux nil mali metuens respon-
 dit, se pro voluntate & studio in Regem
 curaturum, ut collationes majores æquis
 portionibus divisæ, ad utriusque Principis
 commodum defensionemvé adhibean-
 tur: alioqui morem veterem servari oport-
 tere

tere, quo Rex atq; Dux, suo quisque jure, Principatum illum remq; publicam pacatè & communis utilitatis causa administrassent: mox indicat, quamobrem Rex in eam sententiam jure induci non possit, ut oppida munitaq; suę ditionis loca dedi sibi velit, nihil esse, quod ab arce Gottorpiensi Regi impendeat, quæ situ & operibus tam exquisitè non sit munita, ut metum periculumvé ei inferre possit: de Tonninga nil recusaturum, si una cum Rege ibi præsidiū habeat, quod utriq; Sacramento adigatur, dummodo Rex de restitutione caveat: in reliquis, salvo jure suo, fortunæ cedere oportere: alioquin nil admisisse, quo Rex merito suo offendi queat. Sed mox, rejectis his excusationibus, Suedicum foedus ei exprobratum est, quasi artibus & consiliis turbidis nixus, viam juvandi hostis iniisset: Dux in eo discrimine constitutus omniq; auxilio privatus Regis ausibus obtinere non potuit, nisi quòd eum modestè comiterq; appellabat, ut ad restitutionem faciendam se obliget, scriptoq; caveat, sese omnia, ut accepisset, plenè integreq; esse redditurum. Tum subjecit Petrus Greiffen-

fen-

Ahlfeldius, cujus amicitie fiducia Kielman-
 seckium ad suadendum ineundumque
 Rendsburgense iter induxeras, Regi mo-
 rem esse gerendum, qui pro temporum
 statu conditiones mitigare non possit, re-
 stitutionem verò minimè denegare velit:
 sed quoniam ab Rege non impetrabat, ut
 hoc restitutionis caput conceptis verbis in
 tabulas referretur, aliquanto post dimissus
 Gottorpium, ubi Rex præsidium relique-
 rat, cum latisq; deinceps offensis & accu-
 sationum causis, diligentius asservari cœ-
 pit: dum hæc fiunt, accersitur Præses Kiel-
 manseckius, & quid Rex statutum habeat,
 per Ahlfeldium indicatur: is verò abitu
 prohibitus, per delegatos Ducem renunciat,
 quàm graviter in eum consulatur, quod
 Rex censeat, uti supremo Ducis Slesvici-
 sis jure mulctetur: Dux nuncio consterna-
 tus Regis fidem mansuetudinemq; implo-
 rat, & pacta servari petit: at Rex in senten-
 tia persistens denunciabat, si voluntati suæ
 refragari pertenderet, suo discrimine fa-
 cturum: videret ergo, ut hæc difficultates si-
 ne mora contradictione q; componeren-
 tur: tum Dux præter afflictas res, molestam
 custo-

custodiam, imminensque periculum æstimans, cum fratre Augusto Friderico ægre admodumque invitus in præscriptas condiciones consensit. Eam calamitatem sustinenti venit in mentem subvereri, ne tædium captivitatis in majus malum sibi verteret, pauloque post dispositos ad fugam equos ascendit, commodumque elapsus libertatem recuperavit. In tuto collocatus causam defendit, cessionemque supremi juris in Ducatum Slesvicensem invito sibi expressam, nec unquam ab se ratam esse habitam docet: nam quod vi metuque coactus fecerit, jure rescindi irritumque fieri oportere: ad hæc negotium illud superioribus pactis Rotschildensi & Hafniensi prorsus atq; omnino esse transactum, sponsorumque fide & auctoritate publica munitum, quod non modo non tollere, sed ne labefactare quidem Rex possit, cui nil in se liceat, nisi quod pacti apud
 Hafniam conventi rationes
 patiantur.

INI
 nur

A

Alex

Alex

Alph

Alfat

Alfat

And

Ang

Arch

Arch

Arch

Arel

Arge

Arge

Arn

Arx

Asser

Astr

Aug